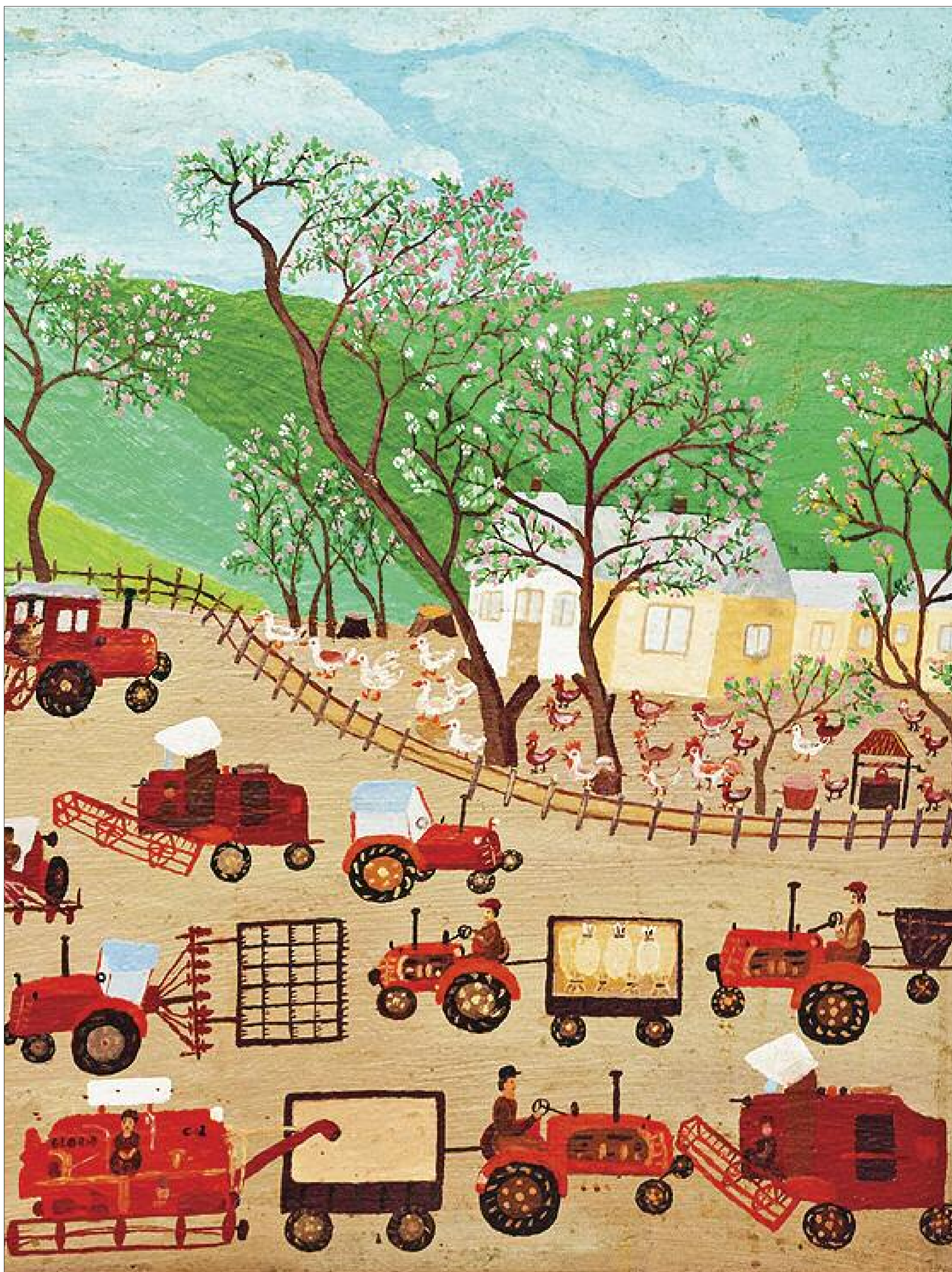
ARGEȘ

Revistă de cultură fondată în 1966 ● Serie nouă

■ Anul XVIII (LIII) ■ Nr. 9 (435) ■ Septembrie 2018 ■ 4 lei ■

Editori:
Consiliul Local Pitești
Primăria Municipiului Pitești
Centrul Cultural Pitești

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România

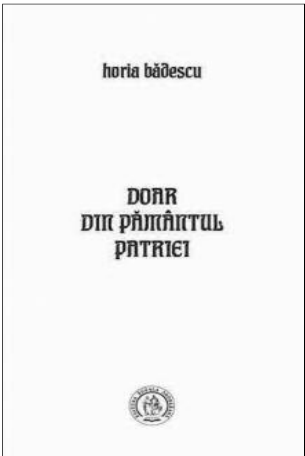

ELISABETA ARHIP - Ferma (detaliu)

Revistă culturală finanțată cu sprijinul Ministerului Culturii și Identității Naționale

Eveniment editorial

Primul volum postum al lui Gheorghe Izbãşescu

Gheorghe Izbãşescu este un poet de marcã al Generaţiei 80, deşi ca vârstã era şaizecist, nãscut în acelaşi an 1935 cu Nicolae Labiş şi D. R. Popescu. La 8 septembrie, ar fi împlinit 83 de ani, dar n-a fost sã fie, s-a stins în octombrie anul trecut. Estetic vorbind, poetul se înscrie în paradigma optzecistã alãturi de Mircea Cãrtãrescu, Adrian Alui Gheorghe, Mircea Bârsilã, Traian T. Coşovei şi ceilalţi. De altfel, nu doar din acest punct de vedere era atipic, dar şi pentru faptul cã a locuit la Oneşti peste 50 de ani, deşi el era argeşean din satul Lãicãi, comuna Cetãţeni, fiind pânã la sfârşit membru al Filialei Piteşti a Uniunii Scriitorilor din România.

Recent, prin grija familiei, lui Gheorghe Izbãşescu i-a apãrut primul volum postum – *Râsul galben din adânc*, ediţia a II-a, revãzutã şi adãugitã, cu o prefaţã de Nicolae Oprea (Editura Junimea, Iaşi – 2018). De altfel, volumul fusese pregãtit chiar de poet care şi fãcuse demersurile sã-l publice la editura ieşeanã.

De remarcat viziunea poeticã a lui Izbãşescu, concentratã, îndelung elaboratã, cu detalii ca-n filigran: „Toamna pe dealuri a-ntins lungi preşuri/sã le calci cu lumina obscurã,/adusã din vãi,/uitând cã verzi vinişoare/în limbile ceasului se despicã,/muguri sã ne creascã-n suflet sfinte vãpãi.//Cã octombrie de paralizeazã buclele ceţii/c-un scris neciteţ pentru ochii din umbrã/când comorile dezgropate de furtunã/decad din lumea noastrã în cealaltã,/fãrã sã ştim, cu profeţi împreunã.//Deci, darling, fereşte-te cu pluşuri sã-mbraci/fantomele din trecut, ascunse-n nopţile reci./Ele vor doar cu ispite sã te-nşele,/iar acum/cãmãrile-ncuiate nu-i vremea sã le-ncerci."

Gheorghe Izbãşescu a scris o poezie îndelung elaboratã, revenind mereu asupra poemelor, acestea suferind numeroase transformãri şi publicate a doua sau a treia oarã. Nu sunt mai mult de doi-trei critici (din numeroşii care au scris despre el) care sã se descurce în hãţişul acestei poezii aflate într-o perfecţionare continuã. Unul dintre ei este Nicolae Oprea, exeget al poeziei lui Izbãşescu de la început, scriind numeroase cronici, dar şi prefeţe sau postfeţe la cãrţile acestuia. De aceea, vom şi cita din prefaţa lui Nicolae Oprea la noul volum: „El (Gheorghe Izbãşescu) reordoneazã meticulos, ajusteazã, rescrie poemele sau le plaseazã în alt ambient liric. Gheorghe Izbãşescu este un perfecţionist în felul sãu, cu oarecari tuşe de narcisism, întrucât atunci când îşi reciteşte poemele (şi o face adesea) simte imperios nevoia sã modifice ceva: dacã nu cuvântul, mãcar accentul unui enunţ poetic tipãrit în alt context..." **(DAD)**

Gânduri despre Unire

*** *Horia BÃDESCU, „Doar din pãmântul patriei", Editura Şcoala Ardeleanã, Cluj-Napoca, 2018***

Dintre proiectele editoriale dedicate Centenarului Marii Uniri, ale Editurii Şcoala Ardeleanã, din Cluj-Napoca, am ales volumul „Doar din pãmântul patriei", semnat de Horia Bãdescu: bine alcãtuit, cu înţelepciune şi patriotism, cu o sinceritate convingãtoare, izvorând parcã de pe meleagurile noastre natale, comuna Arefu, de *pe Argeş în sus*.

Unul dintre eseurile poetului se intituleazã „Axiomele cuvântului", reliefând faptul cã „Fiecare dintre aceste miracole sonore, care participã la necontenita facere a lumii şi asupra cãrora s-a dat putere omului, poartã peceţi ale specificitãţii lucrului pe care îl exprimã, semne a ceea ce este cu adevãrat acesta", îmbinând astfel trãirile dintâi, prin simţãmintele tradiţionale, cu reliefarea lor verbalã, prin cuvintele solemne ale poetului, pentru a ne îndrepta spre municipiul drag sufletelor noastre de liceeni, de odinioarã, "Pentru cã, mai presus de orice, Curtea de Argeş este oraş domnesc, cãci de ne vom întoarce la cuvinte şi la domnul Eminescu, pe *mucedele pagini* (ale cronicelor) ***stau domniile*** *române*, adicã acele dinastii care, singurele din Europa, îşi asumã latinescul dominus, cuvânt scãldat în apele limpezi ale transcendenţei".

Exemplul ales de mine, dintre alte 33 de texte ale volumului, nu este întâmplãtor, ci specific modului de a gândi şi a scrie al lui Horia Bãdescu: pentru el, literatura patrioticã reprezintã o pelerinã existenţialã, transmisã din moş-strãmoşi, ca un dor de unire transcarpaticã, prin simţãminte statornice şi atotcuprinzãtoare, de la Argeş la "Transilvania mea", în patria de luminã a limbii române, cãreia Carpaţii îi sunt un ax de statornicie şi înãlţare, deoarece: „Transilvania este din perspectiva naturii sale exemplare, memoria românitãţii. Cu întâile ei zbateri se începe drumul nostru, ca popor, în istorie. De aici vin descãlecãtorii. Din ea şi prin ea a pornit fluviul vital cãtre atât de amar de ani sfâşiatul trup al pãmântului acestuia. Ea i-a hrãnit şi i-a ţinut alãturi mãdularele. Ea i-a aflat şi i-a închegat nevãzuta fãpturã. În ea durerea şi amarul au fost mai grele, mai apãsãtoare." În ea, dorul şi jalea mai sfâşietoare."

Iar, de aici încolo, nu ne puteam îndrepta decât spre Moldova voievodalã a lui Ştefan cel Mare, unde poetul a participat la o emoţionantã sãrbãtoare a Limbii Române: "Şi eu am fost în Basarabia zilei de 27 august 1991. Şi eu am vãzut lumina scurgându-se din cer şi aprinzându-se în ochii oamenilor. Şi eu am auzit glasul mulţimilor izbindu-se de gratiile Imperiului şi gratiile sfãrâmându-se". Iatã, deci, o unire care trebuie continuatã... aşa cum „Doar din pãmântul patriei" putem sorbi izvorul de luminã al românitãţii unite şi eterne.

ION C. ŞTEFAN

Şlefuitorii de cuvinte

Aşa se numeşte cartea apãrutã la Edit. TEOCORA, Buzãu, 2018.

Subtitlul este ''O antologie a poeţilor români contemporani" şi se referã, mai ales, dupã cum ne mãrturiseşte autorul, dl Stan Brebenel, la scriitorii din Buzãu sau nãscuţi acolo.

Cartea este editatã în condiţii grafice onorabile şi cuprinde peste 75 de nume dintre care nu puţine sunt cunoscute pe plan naţional, alãturi fiind şi alţii, sã zicem, mai puţin cunoscuţi.

Îi gãsim pe : Ion Roşioru, Mircea Dinescu, Dumitru Ion Dincã, Victoria Milescu, Valeria Manta Tãicuţu, Dumitru Pricop, Neculai Tãicuţu, Marin Ifrim, Liviu Ioan Stoiciu, Gheorghe Istrate etc.

Antologia, sã ne ierte autorul, ocupã prea mult spaţiu cu date nu chiar necesare, când ar fi fost ideal ca eventualul cititor sã-şi facã o mai cuprinzãtoare idee în ce priveşte opera celui antologat, deşi, sã fim sinceri, acest lucru nu este întotdeauna posibil. N-aş vrea ca aceste rânduri sã fie luate ca un reproş. Dar, în decursul anilor, citind mai multe antologii, s-ar putea sã am întrucâtva dreptate.

Presupun cã aceastã întreprindere consumã mult timp şi lucru destul. Numai cã pentru scriitorul Stan Brebenel intenţia a luat fiinţã din dragoste pentru literatura buzoianã - şi nu numai. Aproape orice faptã, dacã este însoţitã de talent şi pasiune, îţi aduce satisfacţie. Bucuri şi pe alţii cu bucuriaîmplinirii tale.

Pânã la urmã, vrem nu vrem, scriitorimea este înzestratã cu geniu colectiv - secţiune a elitei oricãrui popor - întru respectarea limbii române şi, de ce nu, scoaterea în lumina cititorului a operelor cu adevãrat valoroase. Probabil, unele dintre ele vor avea şansa neuitãrii. **(RADU CANGE)**

Ziua limbii române la Câmpina

Sâmbãtã 25 august 2018, la Câmpina s-a sãrbãtorit cu câteva zile în avans ziua limbii române.

Spirit complex şi armonios, Florin Dochia a înfãptuit încã un „Concert al Poeziei" în Câmpina lui Al. Tudor-Miu, Geo Bogza şi Eugen Jebeleanu, la „startul" ediţiei 2018 a Maratonului Poeziei invitând peste 50 de poete şi poeţi. Menţionez câteva nume cu rezonanţã în poezia de azi: Constantin Marafet, Valeriu Valegvi, Diana Trandafir, Constanţa Mezdrea, Ion Toma Ionescu, Florin Ciocea, Mircea Teculescu, Ion Vasile Ciutacu, Nicolae Nistor, Anastasia Tache, Coca Popescu, Ştefan Alexandru Saşa, Maria Dobrescu, Valentin Irimia, Elena Armenescu, George Mihalcea, Ioan Romeo Roşiianu.

Protagoniştii şi-au citit „producţiile" de pe manuscrise, din cãrţile editate şi de pe telefonul mobil, nu toate însã cu valoare literarã. Au asistat nume conscrate în literatura actualã, precum criticii literari Constantin Trandafir şi Mioara Bahna şi eseistul Christian Crãciun. Efortul şi pasiunea concurenţilor au fost rãsplãtite, dupã ideea dochianã, cu câte o micã „Diplomã de Maratonist". Vocile s-au întrecut, timp de şase ore – începãtorii, debutanţii şi profesioniştii – în ambianţa spaţiului Bibliotecii prea mic pentru o participare aşa consistentã, 80 cu toţii. Câtorva am onoarea sã „le dau cuvântul", grijuliu cu spaţiul tipografic:

„Ornice la unison / sus în mansarda lacustrã / se-adunã în amiezi cu prospeţimi de iarmaroc şi / se-nvârt se-nvârt precum morile / în erupţii solare, le-oprise în eclipsa de-asearã / vânãtorul cel lacom, dar se face frig prietene / a pustiu bate încã din copilãrie, duce-m-aş / prin cele erezii de toamnã / cu astfel de ornice" (Valeriu Valegvi, din „Memoria amiezilor", *Ornice / Erezii de toamnã*). „Piatra şi marmura / îşi scot inima la vedere / Ca un soare alb trimite sãgeţi / ce se strecoarã în retinã / Lumina încheagã arcul de triumf / se unduieşte în torsuri / în bãrbi încâlcite / în sâni şi pe pulpe / în vis de zeiţe şi zei nenãscuţi // inima parcã începe sã tremure" (Diana Trandafir, din „Translucide", *Michelangelo*). „desenãm umbre copacilor tãiaţi / sãpãm sãruturi în piatrã / trãim în închisori / invizibile // visele o iau razna // nu se mai pune egal / între a iubi şi a dãrui // sã nu laşi iarna sã-şi schimbe culoarea" (Maria Dobrescu, din „Gânduri în cuşcã", *În aşteptarea iernii*). „naşterea-moartea, / douã ascunzişuri // din care converg / spre ochiul al treilea, // cu hãitaşii pe urme, / cu visele turme // mânate de Allen Ginsberg / pe muntele Konigsberg // pe muntele Konigsberg" (Mircea Teculescu, din „Venus de februarie", *Descântec pentru o karmã*). „Iubeşte cu patimã, doamnã, / prin vene nu îţi curge sânge, ci lavã. / Eşti încã plinã de viaţã / Îţi place tangoul, îţi place baceata / Scuturã rochia, bate din palme / Castanietele gem de plãcere / Nu le strivi! / În pãr, floarea ţi se va ofili curând / Uitã anii risipiţi în chemãri / Lacrima-ţi picã fãrã ca nimeni sã o vadã / Iubeşte cu patimã, doamnã!" (Coca Popescu, din „O noapte şi câţiva paşi", *Iubeşte cu patimã*). „Eu te-am iubit pe un peron de garã / pe unde trenurile trec atât de rar, / s-a consumat cum tragi dintr-o ţigarã, / iubirea mi-a pãrut un hoby arbitrar. // Şi te-am iubit pe-o bancã şubrezitã / când teiul vecin se scutura de floare, / cu inima de muguri înverzitã, / sã-mi laşi în viaţã o patã de culoare. // (...) Gara e-n ruinã, peronu-i la fel, / pe calea feratã arbuştii-şi fac de cap, / totu-i sãrac într-un gol de portofel / în care nici iluziile nu încap // (...)" (Nicolae Vãlãreanu Sârbu, din „Geometriile spaţiului", *Pe un peron de garã*). „ca persoanã fizicã / în limba românã / cuvântul are milionimi de chipuri // nu e nici om al strãzii / nu are funcţie publicã / cu program fix / dar nici nu poartã / în loc de buletin identitar / oda în metru antic // nu vine din cãrţile sfinte / şi nici muşcând / sânul fraged al mamei / şi apoi prin potriviri magice / aflând sâmburele / şi rostul dramei // (...)" (Ion Toma Ionescu, mss, *Limba românã*).

La final, Ioan Romeo Roşiianu, directorul publicaţiei „e.Creator" din Baia Mare, a pledat pentru climatul scriitoricesc precum l-a ilustrat aşa de pregnant Maratonul de la Câmpina, cu precedenţe în acţiuni similare sau Tabere de creaţie – iniţiate de domnia sa, la Bistriţa şi la Baia Mare –, declarându-se adept al valorii scrierilor propuse onoratei reviste –, în paginile cãreia a invitat aspiranţii la titulatura de scriitor (poet / prozator / eseist), cu respectuoase consideraţii faţã de autorii de literaturã autenticã.

SERGHIE BUCUR

actualitate

Gheorghe Grigurcu

„Unicul progres care contează”

■ Formă de lux mintal, subtilitatea e cinică precum orice lux.

■ Vulgaritatea se teme de subtilitate nu ca de un rival, ci ca de un martor incomod.

■ Practicile lor religioase, nescutite de-o anume eleganță pedanterie, au aerul unor partide de bridge, a unor seri petrecute la club. Ei slujesc un Dumnezeu monden. Nu sunt după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, ci Dumnezeu e după chipul și asemănarea lor.

■ „Teribilă situație de-a nu ști cărei spaime să-i dai curs: fricii de-a vorbi sau fricii de-a tăcea” (Monseniorul Ghika). Însemnare din cursul interogatoriilor la care a fost supus de către organele puterii comuniste, dar sfera ei nu s-ar putea oare extinde? Ca și la alte cogitații ale Sfîntului.

■ Unicul progres care contează, cel prin care devii în mai mare măsură tu însuți.

■ Scriptor. A ști precis unde anume trebuie să te oprești, *ca și cum ai merge mai departe*.

■ Arta cere sacrificiu? Foarte bine, exclamă cu jovialitate X, îmi sacrific pentru a o sluji o parte din timpul meu liber.

■ „Bărbatul se îndreaptă către femeie ca spre o serbare și o frenezie, ca spre un extaz capabil să rupă monotonia existenței, și întîlnește totdeauna o ființă care e fericită numai cînd se îndeletnicește cu treburi cotidiene, indiferent dacă e vorba de cusutul lenjeriei sau de frecventarea dancingului. Pînă într-atîta încît, spre marea lor suprindere, sigur, etnografii ne demonstrează că munca a fost inventată de către femeie; munca, adică ocupația zilnică și trudnică, în comparație cu întreprinderea izolată, efortul discontinuu și aventura. Din acest motiv femeia e cea care creează meseriile: e prima agricultoare, culegătoare și ceramistă” (Ortega y Gasset).

■ Nevoia de explicații nu are ca subtext teama unei amenințări?

■ Imposibilul care ne modelează fibra lăuntrică într-un chip mai decisiv decît posibilul.

■ „Pentru a fi de folos, o virtute trebuie, ca și aurul, să fie aliată cu un metal mai de rînd, dar mai durabil” (Samuel Butler).

■ „Tata (Traian) Iancu”, fost în tinerețe ofițer de Securitate purtător de uniformă, după toate probabilitățile și în continuare ofițer sub acoperire, redevenit după 1989 *boss* al Fondului literar, mi-a declarat în acea împrejurare cu gravitate: „acum mă ocup cu lectura Sfinților Părinți”. Nu e un caz singular. Aflu că tot mai numeroși activiști-securiști au marșat spre religie ori francmasonerie. Care să fie explicațiile? Una e, desigur, dorința de a-și disimula (atît cît se poate) trecutul, alta, foarte probabilă, rezidă în fondul de mistică deturnată al comunismului, dominat de conducătorii cu puteri discreționare, nu o dată divinizați, fenomen analizat de Raymond Aron și de alții. Un soi de consolare cu un substrat subliminal.

■ Scurtă-i viața, dar se scurge pe făgașe infinite.

■ Hotărăște-te să pui punct, înainte s-o facă Neantul.

■ Caracterul conservator al oricărei satisfacții. Caracterul subversiv al oricărei insatisfacții.

■ „Labradorul Fred a adoptat 9 rățuște orfane. El se dovedește un tată perfect la vîrsta lui de 10 ani. Le lasă pe rățuște să i se urce în spinare, chiar și în cap. Nu le scapă din ochi nici o secundă. Rățuștele au fost găsite rătăcind disperate după ce le-a dispărut mama. Au fost descoperite de angajații castelului Mountfitchet, din Essex. Ei le-au dat în grija lui Fred, care și-a luat slujba în serios” (**Click**, 2018).

■ A. E.: „Puțină laicitate nu strică în credință, cred că dimpotrivă. A te închide ermetic în fața lumii nu înseamnă implicit a micșora în tine aria lui Dumnezeu? Creatura umană și restul Creației nu s-ar cuveni să fie aidoma unor vase comunicante?”. Dar monahii, pustnicii? „Acești preafericiți constituie excepția care subliniază regula”.

■ De cîte ori succesul este insațiabil față de sine?

■ Din ultimul interviu pe care Philip Roth l-a acordat pentru **The New York Times**, în pragul împlinirii a 85 de ani de viață: „Da, în doar două luni mă voi despărți de bătrînețe pentru a păși în bătrînețea adîncă – coborînd tot mai mult, cu fiecare zi, în temuta Vale a Umbrelor. Mi se pare uluitor să mă găsesc aici la finalul fiecărei zile. Seara, cînd mă bag în pat să mă culc, zîmbesc și mă gîndesc: «Am mai trăit o zi». Dar e și mai uluitor să mă trezesc opt ore mai tîrziu, să fie din nou dimineață, iar eu să fiu în continuare aici: «Am mai supraviețuit o noapte», gînd care mă face să zîmbesc din nou. Continui să mă culc zîmbind și să mă trezesc zîmbind. Sunt foarte mulțumit că mă aflu încă în viață. Și pentru că acest lucru se întîmplă săptămînă după săptămînă, lună după lună, am iluzia că nu se va termina niciodată, deși știu prea bine că se va opri curînd. E ca și cum ai juca un joc, o zi da, una nu, un joc cu miză pentru mine devreme ce, fără sorți de izbîndă, deocamdată continui să cîștig. Vom vedea cît mă va ține norocul”. În puține luni, scriitorul a trecut în Valea Umbrelor...

■ Cugetă scurt, trăiește amplu.

■ Îndură-te de lucrurile care nu se îndură să cadă. Fă-o din toată inima.

■ „Glasul nostru propriu, dacă l-am auzi, cum ni-l aud ceilalți, ni s-ar părea cu totul străin. Cînd auzim glasul nostru pe-o placă de gramofon, nu-l recunoaștem. Să nu fie oare la fel și cu sufletul nostru? Dacă ni s-ar da posibilitatea să-l «întîlnim», sufletul nostru ni s-ar părea atît de străin, că nici nu ne-am opri ca să-l privim” (Blaga).

■ Senzații complementare. Adîncit în tine ca-ntr-o pădure, risipit în tine ca pe un șes.

■ „Cel mai bătrîn păianjen cunoscut de cercetători a murit la vîrsta de 43 de ani, după ce a fost monitorizat din 1974 și pînă acum pentru un studiu din Australia, scrie **Guardian**. Păianjenul nu a murit de bătrînețe, ci din cauză că a fost înțepat de o viespe” (**Dilema veche**, 2018).

■ Lucruri mici (farfurii sau pahare cu desene, detalii ale unui covor, bibelouri etc.), pe care ani în șir, spre rușinea mea, nu le privesc cu atenție. Nu din dispreț, ci din simțămîntul că fac parte din făptura mea extinsă printr-un soi de aură somatică ce cuprinde tot ce mă înconjoară cotidian, tot ce sunt în măsură a asimila prin acte de iubire subiacentă, care, spre deosebire de frămîntările celei aduse la conștiință, are avantajul condiției sale larvare.

■ Pe ce lume trăim. „O crimă cu elemente demne de un film de groază șoca pe toată lumea la sfîrșitul anului trecut. Un adolescent de 16 ani din Sfântu Gheorghe a omorît un bărbat de 21 de ani iar apoi i-a mîncat o parte din mandibulă! Instanța a decis recent ca tînărul să stea în închisoare 15 ani” (**Click**, 2018).

■ Nimic nu-i ca lumea. Totul se învălmășește, se divide, se recombină, se suspectează, ezită, promite, înaintează, retractează, se amînă, se compromite. Pînă și zădărnicia se zădărnicește pe sine.

■ „Jocul este o sinucidere fără moarte” (Malraux).

■ „Mihai Beniuc este copil de țăran ardelean care a devenit o floare otrăvită a asfaltului bucureștean. Comoția sa cea mai puternică a fost poezia acelui fecior de popă bihorean, Aron Cotruș, refugiat la Madrid. Pe urmă, s-a dus la **Duhovniceasca** lui Arghezi, unde a scuipat în potir, după ce s-a adăpat cu nectar. Tot vorbind și auzindu-se vorbind despre «documentare», a purces pe teren la «șesurile natale», bulibașă înconjurat de grațiile sale mondene, numitele poetese Emma Bretzliska, Nina, Veronica și alte păsări răpitoare, cam obosite de truda cumpăratului lucrurilor de preț pe la consignații, talcioc și pe la avocați sărăciți, îndepărtați de la onoarea sacră de apărători la bară, care refuză să pledeze cu pumnul în gură. *J' en sais quelque chose*... Nu le-am vîndut și eu din bibliotecă? Sunt de o zgîrcenie harpagonică” (Petre Pandrea).

■ A. E.: „Agnostic, fie, la rigoare, dar de ce ateu?”.

■ Confesiunea *sui generis*, ca să zicem așa, a unor lecturi. În loc să te mărturisești tu, autorul ți se mărturisește ție, intrînd cu ființa ta într-o elansată comuniune, astfel încît cele două spovedanii conflueză. Curg împreună pe aceeași direcție a harului.

■ „Fac slujbă de înmormîntare pentru cățeii roboți. La Templul Kofukuji sunt organizate regulat funeralii pentru jucăriile stricate și ieșite din garanție. Nu este deloc o glumă: budiștii niponi sunt convinși că roboțeii lor de jucărie sunt animați și au nevoie de funeralii speciale atunci cînd trec în lumea spiritelor. Preotul Bungen Oi este singurul din lume care oficiază astfel de procesiuni funebre (...) După ce și-au petrecut întreaga lor viață în compania oamenilor, în casele acestora, jucăriile au căpătat suflet și, susțin proprietarii, merită o înmormîntare pe măsură. Preotul Oi le permite rudelor îndoliate să se roage pentru sufletul cățeilor Aibo, să poarte doliu și chiar să jelească la despărțire. (...) Cățeii Aibo sunt produși de Sony și fac parte din prima serie de animale cibernetice de companie, lansate în 1999” (**Click**, 2018).

■ A te simți subapreciat, un sentiment care-ți îngăduie creștineasca comprehensiune pentru semenii la rîndul lor subapreciați.

■ „Celebra afirmație «putem spune, pe scurt, că reducem democrația...» e un adevăr irefutabil. Viorica Dăncilă, care pare a fi o ființă foarte fericită, nu este însă conștientă că a spus chiar adevărul. Și chiar dacă în ultima vreme presa îi caută gafele cu lumînarea, e evident că tot ce face domnia sa, în «calitate» de premier, ar trebui să fie mult mai luminat” (**Dilema veche**, 2018).

■ Cu resemnare dîndu-și seama că nu poate găsi satisfăcător iubirea în Dumnezeu, o caută în oameni. Dar nu e una și aceeași iubire?

■ Văd în Parc cupluri de tineri amorezați. Mă simt realmente la un veac distanță de „vremea mea”. Pudoarea fetelor se restrînge acum la faptul că ele evită în astfel de momente intim-publice să-și privească partenerul în ochi. Ceea ce nu se întîmplă cu băieții. Aceștia le fixează cu acea suverană indolență pe care o nota Tolstoi în legătură cu Vronski, care, în tren, se uita la Ana Karenina ca la un obiect. Desigur fără aerul „nobil” pe care-l putem presupune la personajul tolstoian. Ci cu un automatism sec, fiziologic, ca și cum ar balansa în gură o gumă de mestecat.

■ „După o singură întîlnire față în față, o femeie din Arizona i-a trimis unui bărbat în jur de 65.000 de SMS-uri. «Dragostea e ceva excesiv», a declarat femeia la scurt timp după ce a fost arestată pentru hărțuire” (**Dilema veche**, 2018).

■ Există momente în care estetica trebuie să se oprească. Lacrimile sunt informe, suspinele n-au muzică. Sufletul estet trebuie să înțeleagă că sufletul cel de toate zilele se cuvine menajat, întrucît reprezintă rezerva sa vitală.

■ Extazul unui vultur ce-și sfîșie prada.

■ Cu aceleași brațe captezi frigul și căldura, cu aceleași brațe le dai drumul înapoi în univers.

■ „Pentru a preîntîmpina îndoielile, partidul luptă împotriva oricăror simptome de penetrare în străfundurile ființei umane, mai ales în literatură și artă. «Omul» ca specie nu este bine văzut. Oricine reflectează asupra nevoilor și tristeților sale interioare va fi acuzat de tendințe burgheze. Nimic nu trebuie să treacă dincolo de descrierea comportamentului său ca membru al grupului social. Acest lucru este necesar, deoarece, abordîndu-l pe om exclusiv ca pe o constantă a forțelor sociale, partidul este de părere că el devine un tip a cărui imagine și-o creează singur. Este o maimuță socială. *Ceea ce nu este exprimat nu există*; de aceea, eliminîndu-se posibilitatea unui anumit tip de scrutări, se distruge automat tendința spre astfel de scrutări” (Czeslaw Milosz).

■ Se simte bine ca imitator. Dar, vai, e doar un imitator al altei imitații.

■ În fapt iubiri fără speranță nu există. Iubirea deznădăjduită nu e decît un spasm pasager al sentimentului. Speranța face parte din condiția metafizică a oricărei iubiri.

■ „Într-un anumit sens, cu cît Dumnezeu se arată mai mult, cu atît mai mult se ascunde; cu cît consimte mai mult să-L privim așa cum este, cu atît ni se relevă a fi mai inaccesibil – sau, mai degrabă, ne face să-L simțim și să-L cunoaștem ca inaccesibil, pentru că tocmai atunci își face El accesul nostru spre El însuși” (Monseniorul Ghika).

■ A conserva absolutul în relativ, iată miza radicală a artei.

■ Vîntul acesta reticent, urcîndu-se pe deal aidoma unui om care șovăie.

■ Inteligența n-ar fi inteligență dacă n-ar fi permanent circumspectă față de sine însăși. S-ar putea face de rîs.

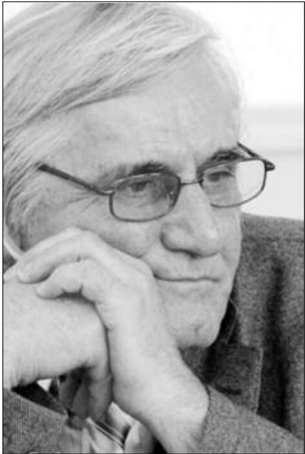
■ „Ecoul își batjocorește originea pentru a-și dovedi originalitatea” (Rabindranath Tagore).

■ Impresionează nu atît emanația zilei din noapte, cît cea a nopții din zi. Misterul venind din claritate și nu invers. E poziția poetului spre deosebire de cea a misticului.

Nimic nu-i ca lumea. Totul se învălmășește, se divide, se recombină, se suspectează, ezită, promite, înaintează, retractează, se amînă, se compromite. Pînă și zădărnicia se zădărnicește pe sine.

aforisme

Nicolae Oprea

Nicolae Oprea

Nicolae Manolescu este, de departe, cronicarul literar cu cel mai îndelungat stagiu în receptarea literaturii postbelice - implicit, formator de opinie -, având şi avantajul faţă de alţi fideli foiletonişti (precum Cornel Regman, de pildă) de a fi susţinut rubrica în reviste săptămânale. Între 1962- 1971, a semnat cronica la *Contemporanul*, condusă de George Ivaşcu care îi acordă cu încredere rubrica tânărului studios, iar din 1971 îşi transferă rubrica la *România literară* până în 1989; revenind în postura de cronicar la revista pe care o conduce după revoluţie în 2016 pentru alţi doi ani.

cronici

Cronica literară

Existenţa şi opţiunile criticului şi istoricului literar

Un critic literar de prim-plan din generaţia tânără, format în spaţiul literar al interferenţei dintre nouăzecism şi douămiism (debutând editorial în 2001, cu volumul *Concert de deschidere*), reuşeşte să finalizeze o carte-dialog arborescentă cu Nicolae Manolescu, lider de opinie al generaţiei şaizeciste şi nu numai: *Convorbiri cu Nicolae Manolescu*, Ed. Cartea Românească, 2017. Daniel Cristea-Enache, despre el fiind vorba, nu este la prima carte de acest gen cu impact publicistic, atractivă nu doar pentru cititorul profesionist. Şi-a început dialogurile editoriale cu *Ileana Mălăncioiu. Recursul la memorie* în 2003, urmând *Octavian Paler* (2007; ediţia a II-a în 2012) şi încheind cu *Daniel Cristea-Enache în dialog cu Dan C. Mihăilescu*, sub titlul *Cartea ca destin* (2013).

Cartea aceasta de memorialistică mediată putea să se intituleze la fel de bine *Existenţa şi opţiunile criticului literar, dintr-o „generaţie norocoasă”*. Pornind de la mărturisirea intervievatului din primele secvenţe: „Fac parte dintr-o generaţie norocoasă: când am debutat, la începutul anilor 1960, trecuse un lustru de la Congresul XX al PCUS, în care Hruşciov denunţase în faimosul lui Raport, rămas nu mult timp secret, crimele lui Stalin. Lumea comunistă intrase în declin ideologic.(...) Generaţia mea a profitat de declinul ideologiei şi, în definitiv, al politicii comuniste. Ceea ce nu le fusese îngăduit celor dinaintea noastră, uneori doar cu câţiva ani mai în vârstă, ni se oferea nouă aşa-zicând pe tavă, ca urmare a unei conjuncturi politice favorabile. Abia peste un deceniu, când acestei mici liberalizări, cum a fost numită, îi vor pune capăt Tezele din iulie, vom fi nevoiţi noi înşine să ne luptăm cu adevărat cu cenzura pentru fiecare din operele noastre. Spre deosebire însă de anii 1950, trebuie spus că lupta devenise posibilă. Nu mai exista riscul unei „nopţi de iunie”, ca în 1953, când artiştii fuseseră chemaţi la judecata partidului. E adevărat că vor mai exista interziceri ale dreptului de semnă tură, dar abia spre sfârşitul regimului şi atunci, fără tapaj, în aşa fel încât puteau fi trecute cu vederea.”

Nicolae Manolescu este, de departe, cronicarul literar cu cel mai îndelungat stagiu în receptarea literaturii postbelice - implicit, formator de opinie -, având şi avantajul faţă de alţi fideli foiletonişti (precum Cornel Regman, de pildă) de a fi susţinut rubrica în reviste săptămânale. Între 1962- 1971, a semnat cronica la *Contemporanul,* condusă de George Ivaşcu care îi acordă cu încredere rubrica tânărului studios, iar din 1971 îşi transferă rubrica la *România literară* până în 1989; revenind în postura de cronicar la revista pe care o conduce după revoluţie în 2016 pentru alţi doi ani. În acest context al rememorării, este evocat iarăşi George Ivaşcu, „protagonistul unei poveşti fundamentale din biografia mea profesională” – în 1963 (pentru a doua oară), când îl promovează în catedra de literatură de la Filologia bucureşteană, după un an de şomaj din cauza „dosarului de cadre”. Trecerea întârziată de la cronica literară la elaborarea Istoriei literaturii a fost făcută temeinic, cu responsabilitate, însă, după principiul revizuirilor: „Este ceea ce am încercat să fac în *Istoria critică*. Am reluat puţine din cele scrise înainte, şi numai atunci când era vorba de lucruri care n-aveau de ce să se schimbe. Dar perspectiva a fost complet alta. Nu de dragul de a scrie altceva sau altfel şi nici măcar fiindcă puteam descifra mai liber mesajul operelor decât o făcusem înainte. Citeam pur şi simplu altfel. Nici opera nici eu însumi nu mai eram aceiaşi”.

Temele abordate în dialogul provocat de încă tânărul critic sunt dintre cele mai diverse, acoperind o gamă largă de interes pentru cititorul prezumtiv. Nicolae Manolescu răspunde prompt şi cu probitate atunci când este provocat de intervievator, exprimându-şi expresiv şi cu fermitate opinia despre: instrumentele tradiţionale de scris şi trecerea bruscă la calculator („Tiparul are ceva ce lipseşte internetului: ciurul. Un set de criterii adică, de cernere a informaţiei, altfel spus, spirit critic.”); cenzură şi autocenzură (*Greutatea cuvântului*); marii critici interbelici şi colaborarea cu regimul comunist („după ce păţiseră în anii 1950, criticilor generaţiei lui Călinescu pe care i-am pomenit *le era frică*.”); istoria postcomunistă (*Sentimentul istoriei la 14 ani*); sărbătorile în comunism („Ceea ce a lipsit acestor sărbători a fost bucuria”); morala scriitorului (*Legea morală*); religie şi ateism (*Greşea foarte tare, Doamne iartă-mă!, Karl Marx?; Să nu amestecăm lucrurile*); modelul călinescian iniţial imitat („M-am dezbărat după ani buni de ispita cu pricina, când am reuşit să mă conving pe mine însumi, nu neapărat că e vorba de un critic inimitabil, dar că stilistica lui barocă şi flamboiantă nu se potriveşte cu înclinaţia mea spre forme clasice de expresie.”); călătoriile în ţară şi pe meridianele lumii – prin U.S.R. , niciodată prin Universitate unde a fost menţinut pe postul de lector până în 1989 (*Ghid pentru amatorii de munte, Mă simţeam bine în pielea mea apolitică, Un* tête-à-tête *cu un leu, „Ce bine vă ţineţi”*); necesitatea revizuirilor critice şi a relecturii operelor comentate înainte de ’89 (*Revizuiri necesare, Fotografii de tinereţe, Canon fără Homer şi Shakespeare?*); canonul literar (*Logica mutaţiei*); realism socialist (*Realismul socialist, o paranteză închisă*); autoritatea criticului în actualitate („Nici vorbă ca autoritatea criticului literar să fi apus în epoca internetului. Ideea a susţinut-o primul Mircea Cărtărescu în studiul lui despre postmodernism şi a devenit monedă curentă în generaţia 2000”); şcoala românească de ieri şi de azi („E limpede declinul moral al şcolii de după 1989. Cauzele nu sunt greu de descoperit. Prima este transformarea brutală şi rapidă a societăţii, care n-a permis şcolii să se adapteze. Când mă refer la societate, am în vedere atât sistemul politic şi instituţional, cât şi mentalităţile.”) etc.etc.

Hotărât să nu omită în chestionarul său stufos (împărţit în 88 de secvenţe) niciuna dintre particularităţile şi preocupările personalităţii interlocutorului, Daniel Cristea-Enache îi adresează un set întreg de întrebări despre politică şi politicianism celui care a fost preşedintele Partidului Alianţei Civice şi parlamentar o vreme. Câteva titluri ilustrative: *Ce înseamnă democraţia, Naţionalitate* vs *cetăţenie,Despre incorectitudinea politică, În ce lume politică trăim, Burka şi burkini, Dezbateri?, Realitatea mediatică, Iarna vrajbei noastre, Politicul şi politica, Alegerile trec, ţara rămâne, De ce nu-mi plac sărbătorile, Nu mi-am înghiţit niciodată vorbele, Cum vorbim, Crimele contra umanităţii nu se prescriu, Ceauşescu şi urmaşii lui, Fractura epocii actuale, De ce nu scriu (decât rar) cronică politică* ş.a.. De reţinut un fragment din răspunsul la o întrebare spinoasă: „Am făcut eu însumi politică timp de un deceniu (1991-2002). Am participat la campanii electorale, am fost ales în parlament, am condus un partid. Prima remarcă pe care vreau s-o fac este următoarea: nu mai este angajată nicio ideologie, nici un program, ci răfuieli, spirit de grup şi de revanşă, calcule şi interese meschine, dar urmărite cu tenacitate, pe scurt, interesul personal poartă fesul naţional.”

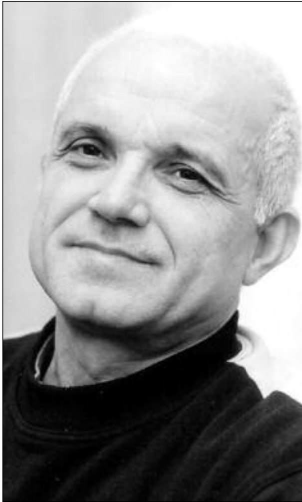
Deşi Daniel Cristea-Enache şi-a propus, comparativ cu celelalte volume de interviuri realizate, să evite, cât de cât, turnura memorialistică („Dacă alte volume de convorbiri sunt pe vector memorialistic, se observă uşor că acesta ia uneori forma unui jurnal dialogat, cu referinţe la realitatea cotidiană în continuă schimbare.”), nu sunt rare referinţele autobiografice care redau culoarea vieţii şi conferă substanţă narativă „recursului la memorie”. Proiectat pe fundalul istoriei comunismului românesc, destinul lui Nicolae Manolescu este marcat de evenimente dramatice, rememorate cu luciditate: „Pe scurt, arestarea părinţilor mei când aveam 12 ani a avut două efecte majore. Unul pozitiv: mi-a creat un fel de imunitate precoce la maladia numită comunism. Şi a constituit tot timpul un argument intim, neinvocat public niciodată, de a refuza să devin membru PCR. Şi unul negativ: dosarul de cadre a stat atârnat, ca o piatră de moară, de gâtul meu până în 1989. S-a aflat la originea exmatriculării din facultate în 1958, mi-a blocat cum ai văzut, un an şi mai bine, ocuparea unui post de asistent şi apoi promovarea, am fost 22 de ani lector, mi-a întârziat acordarea titlului de doctor trei sferturi de an, după alţi patru ani de aşteptare, nu mi-a permis să plec la un lectorat în străinătate, unde n-aş fi ajuns nici măcar ca turist, dacă nu era USR, care mi-a obţinut de fiecare dată viza, niciodată universitatea.” Aş adăuga aici detaliul (fericit, de această dată) că a intrat în U.S.R. la 24 de ani: „...de Uniunea Scriitorilor voi auzi abia în 1963, când, deşi nu publicasem nicio carte, doar cronicile din *Contemporanul*, preşedintele Mihai Beniuc mi-a trimis acasă carnetul de membru, ştampilat şi semnat.” Câteva secvenţe ale cărţii-dialog (*Dosar nr. 195342, Să avem puţintică răbdare* şi *Ce conţinea dosarul meu?*) sunt consacrate Dosarului de Securitate privitor la „Filologul” Manolescu Apolzan Nicolae, deschis după plecarea din 1967 în R.F.G., ca invitat al Universităţii din Freiburg; dosar de urmărire primit fragmentar de la CNSAS, ceea ce îi prilejuieşte o *Scrisoare deschisă* (transcrisă în context) amar-ironică: „Dacă aş fi avut ideea de a-l solicita înainte de a-mi publica memoriile din *Viaţă şi cărţi*, informaţiile mi-ar fi fost extrem de folositoare (...) Vă întreb, domnule Director, de ce nu mi se îngăduie să-mi desăvârşesc opera memorialistică profitând de inestimabila contribuţie a Securităţii la înregistrarea meticuloasă a vieţii mele”.

Dealtfel, ca şi în discursul critic propriuzis, ironia manolesciană, irizată umoristic, ornează mai toate opiniile tranşante despre viaţă şi literatură din *Convorbiri*. Ironia devine necruţătoare atunci când actualul preşedinte al Uniunii Scriitorilor din România (din 2005 încoace), dezamăgit de insolenţa foştilor săi studenţi, recunoaşte imposibilitatea unor dezbateri, de idei şi nu de injurii, cu exponenţii tinerei generaţii douămiiste: „Pentru generaţia 2000 trecutul nu există. Criticii generaţiei n-au nici cel mai mic sentiment de recunoştinţă faţă de moştenirea înaintaşilor. Citeşte ce spun prozatorii şi poeţii care colaborează la oroarea numită *Caţavencu* şi vei vedea ce le iese din gură. În loc să scrie cărţi se dedau la o publicistică urât mirositoare, din care nici un înaintaş al lor nu iese nemaculat. Despre ce dezbateri să vorbim în astfel de condiţii? Pe cine mai interesează aşa ceva? Peisajul literar e mai dezolant decât a fost vreodată.” Adăugând mai încolo cu amărăciune, reafirmându-şi astfel dragostea pentru literatură: „Încep să mă simt ca un dascăl care şi-a ratat vocaţia, trădat de progeniturile lui intelectuale. Te rog să mă crezi că-mi pasă de ei, în pofida faptului că scriu ce scriu despre mine, că mă consideră depăşit de noile tendinţe literare (care or fi alea?), îmi pasă cu adevărat şi tot ce doresc să citească această extraordinară literatură apărută în condiţiile groaznice din regimul comunist şi să-şi spună părerea asupra ei.”

Convorbiri cu Nicolae Manolescu este o carte-document fundamentală despre viaţa şi opera acestuia, cu proiecţie asupra epocii, o sursă inestimabilă de informaţii pentru viitorii monografişti. Simptomatic, şi meritoriu, Daniel Cristea-Enache a preluat de la Nicolae Manolescu ştafeta de cronicar literar al *României literare* cu câteva luni în urmă. Un schimb de generaţii care acreditează principiul continuităţii valorilor în receptarea literaturii, într-un moment când autorul *Istoriei critice a literaturii române* pregăteşte a doua ediţie, revăzută şi completată.

Liviu Ioan Stoiciu

La alungarea tristeții și a depresiei. La Neptun, la Casa Scriitorilor și anul ăsta

Vin în fiecare an la mare pentru „întreținere” și sănătate în general, imaginându-mi că soarele la care mă expun ore la rând (după ce se învață pielea cu el), apa marină (și aerul marin, aerosolii de pe plajă și iodul) și eventual înotul (când nu sunt valuri uriașe) „fac bine” nu atât la oase, la căile respiratorii și la circulația sanguină (scăzând chiar colesterolul) sau la reumatism, cât fac bine la activarea metabolismului, „la stimularea secreției de endorfine” și — aici voiam să ajung — la alungarea tristeții și a depresiei. Că eu tot timpul anului sunt trist și depresiv. Asta nu înseamnă că mi-ar dispărea tristețea și depresia dacă m-aș muta de tot la mare (nu, cred că din contră, ele s-ar acutiza)... De când m-am stabilizat prin căsătorie, cu copil (din 1975), n-a fost an în care să nu merg la mare, făcând mari eforturi să ajung pe litoral (dintotdeauna trăind de azi pe mâine, din salarii mici-mici). Până la Revoluție n-am avut acces la Casa Scriitorilor din Neptun (nu eram membru al Uniunii Scriitorilor), mergeam prin ONT sau OJT (plătind „atenții”), prin sindicat nu prindeam bilet, am fost cazat în toate stațiunile de la mare. Pe plajă ne-am întins numai pe nisip (mi-e imposibil și azi să stau pe șezlongurile de plastic, mă dor și mușchii; lasă că te costă și o grămadă de bani să le închiriezi).

De mai mulți ani vin de la 1 la 10 august la Neptun, la Casa Scriitorilor, la o garsonieră, cu Doina Popa, constatând că e o perioadă în care ploile apar mai rar (stăteam șapte zile, trei zile venea fiul însoțit; în 2018 am stat zece zile). Nimic nu se compară cu locația Casei Scriitorilor, să pleci din camera ta (garsonieră sau apartament) direct pe plajă, să ai masa asigurată (la cât sunt eu de comod când plec în vacanță, masa asigurată îmi provoacă o senzație de confort total; nu mai am nici o grijă, îi plâng pe cei care aleargă să mănânce la capătul stațiunii sau, mai cu moț, în altă localitate, mergând cu mașina până acolo, prinși în blocaje în trafic; cumpăr apa minerală la masa de prânz și la cină la restaurantul Casei Scriitorilor). Sigur, contracost totul (anul acesta s-au scumpit și cazarea și masa, tariful e pe site Uniunea Scriitorilor; minune, apropo de masă, am fost crezut în acest sejur că am alergie la ciuperci și la mămăligă și mi s-au adus alte gustări în loc, fără alte comentarii; bucătăria de la restaurantul Casei Scriitorilor are consistență ei; e drept, conform unui scriitor cu care am stat o perioadă la masă, în grădina Casei Scriitorilor, porțiile ar putea fi mai mari). Ca niciodată, anul ăsta mi-am petrecut vacanța la Casa Scriitorilor făcându-mi și datoria de redactor („cap limpede” la numărul 9 al Vieții Românești), oftând de câte ori internetul nu avea viteză sau dispărea de tot (nu știu ce e așa mare filozofie să fie pus un router wireless la fiecare etaj). Am luat laptopul cu mine la Brașov. Natural, am ținut un jurnal de aducere aminte la Casa Scriitorilor. De curiozitate, prima zi:

Miercuri, 1 august 2018. Nu pot să cred că am ajuns la mare, la Neptun, fără blocaj total pe autostradă (anul trecut am stat trei ore bară la bară, era blocaj la giratoriul de la capătul autostrăzii și la podul Agigea, coadă pe 30 kilometri; așa e de fiecare dată când „se schimbă seriile”). Am fost inspirați să plecăm la ora 7.15 de acasă, din București, de la capătul Căii Giulești, să venim pe Cheiul Dâmboviței spre Autostrada Soarelui (mă mir că văd pescari pe Dâmbovița)... Peste noapte n-am prea dormit (două-trei ore; ieșit la toaletă, după pepenele roșu mâncat cu o seară înainte). La ora 5.30 pe picioare, mă rad calm. Mănânc banană și un sandviș cu mușchi și cașcaval. Arunc gunoiul, scot tomberonul la poartă. Umplu mașina Sandero cu bagaje, plus ventilatorul (pentru Doina, la cameră nu avem aer condiționat). A plouat puternic peste noapte, e răcoare, dar iau pe mine o bluză fără mâneci (tip vestă), pantalon subțire, pantofi închiși de vară. Doina, îmbrăcată-încălțată lejer. Oprim pe Autostrada Soarelui (primii 35 de kilometri sunt o problemă, numai denivelări) aproape de Fetești la toaletă, avem plătită trecerea pe podul peste Dunăre. Am probleme cu încărcarea cu GPL (nu e la nici o benzinărie pe A 2). Intrat pe șoseaua spre Mangalia, merg la două pompe GPL și ambele se blochează (10 plus 35 lei plătesc, dar rezervorul e pe jumătate gol), e extrem de scump, 2,70 lei (la Brașov e 2.21, la București e 2.38 lei). Opresc în comuna 23 August, cumpărăm doi pepeni, caise, prune și piersici. Sosim la 10.30 la Casa Scriitorilor din Neptun, găsesc loc de parcare și camera 26, unde venim de mai mulți ani, liberă (Dan Rotaru, care a stat acolo, a plecat de dimineață), curată. Fac o primă cinste doamnei îngrijitoare și doamnei de la recepție. Aduc bagajele, le punem la locul lor. Afară sunt nouri, dar e nădușeală. Mănânc un al doilea sandviș adus de acasă, cu mușchi și cașcaval. La 12 plecăm pe plajă, vom sta o oră și jumătate, apare soarele din nouri, dar bate vânt puternic și sunt valuri sălbatice (e steag roșu pe plajă). Găsim cu greu pietre să ancorăm prosopul nostru dublu întins pe nisip. Doina intră imediat în apa mării. Îmi pun vată în urechi (altfel, fac otită) și intru și eu în mare, primind în spate zidurile de apă, încerc de două ori să înot, mă răstoarnă valurile albe, calde, de nu mă văd, Doina nu mă lasă să înaintez în mare. Au dispărut cei de la capătul plajei (din dreptul Casei Scriitorilor) cu „banane” și skijet-uri, slavă cerului, era un miros de benzină pe plajă infect. S-au extins cei cu șezlonguri și umbrelele mari. Marea se retrage și cucerește 20 de metri din plajă din cauza zbuciumului valurilor și a furtunii. După ce ies din apă, merg cu Doina, ca în fiecare an, la Vila Președintelui țării (unde e vărsat un deal de nisip, se reface plaja acolo) și înapoi la capătul plajei golfului nostru, ne uscăm așa. Îl salut pe Robert Șerban (e cu vedeta lui, fiul Tudor și iubita care-i pozează), în apă îi văd pe Eugen Negrici și fiul, pe holul Casei Scriitorilor i-am strâns mâna lui Mihai Zamfir (îmi e vecin de masă). Îi văd pe Fevronia Novac, cu soțul și fiica veniți din Franța, plus mama ei, scriitoare, Elisabeta, și pe N. Grigore Mărășanu (neclintit de pe stânci), plus Aurel Rău și Horia Porumb. Leo Butnaru pleacă azi, mi-a făcut o poză de la etajul 2 și a postat-o pe Facebook, pe contul lui. Mai pleacă mâine o tânără cu fiul blond, măritată cu un neamț, îmi spune cum o cheamă, uit imediat, ea ne face poze (pe care le voi posta în această seară pe contul meu Facebook). Mai e și post-tânărul poet de 90 de ani, care trăiește mai mult în SUA, Toma George Maiorescu (venit cu taxiul aici). Sunt și scriitori editori Bogdan Hrib și Vasile Poenaru... Mulți necunoscuți, firește (între ei, un fost ministru al Educației, i-am uitat numele; în fiecare an îl văd aici cu familia). Întors de la plajă, duș. La masa de prânz, la ora 14, ne-a fost rezervată aceeași masă la care stăm de ani de zile (la capătul restaurantului), Doina ciorbă de pește, eu ciorbă de fasole cu ciolan afumat, felul doi friptură de porc și piure de cartofi, plus salată de varză și două piersici. Cumpăr apă minerală, îi dau noii chelnerițe în plus (la fel la bar îi dau în plus celui care servește, „o bere”; îmi sunt simpatici toți vechii angajați, formează o familie). Merg și plătesc pentru zece zile 2.380 lei cazare plus două mese pe zi, îi dau și lui „Vasile” o atenție mai acatării... Suntem obosiți, venim la cameră și ne culcăm, La ora 17.15 mănânc patru prune. Venim la plajă, vântul e și mai puternic, dar nu e frig. Am dureri crunte de mijloc, te pomenești că o pățesc și n-o să mai pot să mă mișc. Pe plajă, printre turiști, nu se servește decât „chiurtoș”. După ora 17 vine umbra copacilor pe majoritatea plajei, noi stăm la capătul ei, la soare, facem o baie, primim în spate-față zidurile de apă, ne plimbăm de la un capăt la celălalt al plajei golfului. Apa mării a pătruns printre șezlonguri până departe. Un șezlong e 25 sau 30 de lei de persoană. Ca de obicei, nu mergem la terasele plajei. Pe mal e tunsă iarba până în dreptul Vilei Scriitorilor! Multe fete stau la stabilopozi și așteaptă să fie udate de valurile care se strivesc, țipă, se excită... După 19.15 plecăm. La cameră îmi spăl părul cu șampon (îmi spăl slipii). Facem câteva poze, venim la masa de seară (brânză de vaci cu smântână și trei mici cu cartofi pai, muștar și salată de varză, eu mănânc numai doi; Doina mănâncă trei, e teribilă), cumpăr doi litri de apă minerală și o bere pentru Doina (20 lei). Mergem apoi la o plimbare pe faleză până la Vila lui Ceaușescu, jumătate din ea e neluminată, ce porcărie. Mai departe venim în Olimp la Amfiteatru, unde e mai deprimant ca niciodată, toate spațiile de cazare au fost închise, mai funcționează doar un market (de unde îmi cumpăr o înghețată cu caramel, 5 lei) și cofetăria. E amenajată plaja, dar golful are iarbă și anul ăsta. Venim la cameră după ora 22, CFR Cluj părăsește Liga Campionilor Europeni la fotbal și vine în Liga Europei. Doina stă la un film, adoarme. Am laptopul cu mine la mare (fiindcă sunt cap limpede la VR 9), am treabă, am internet în cameră, mare scofală. Frunzăresc știri. Mă culc la ora 0.30, frânt.

Vin în fiecare an la mare pentru „întreținere” și sănătate în general, imaginându-mi că soarele la care mă expun ore la rând (după ce se învață pielea cu el), apa marină (și aerul marin, aerosolii de pe plajă și iodul) și eventual înotul (când nu sunt valuri uriașe) „fac bine” nu atât la oase, la căile respiratorii și la circulația sanguină (scăzând chiar colesterolul) sau la reumatism, cât fac bine la activarea metabolismului, „la stimularea secreției de endorfine” și — aici voiam să ajung — la alungarea tristeții și a depresiei.

C. Voinescu

Like Gramatica

O reporteră de știri apocaliptice relata, sufocată de emoție, că victima stătuse de vorbă cu un cunoscut, înainte să fie **ucisă mortal**, pe stradă. De unde am dedus că dacă ar fi fost doar ucisă, victima ar fi trăit și azi, pe când așa, mortal, n-a mai avut nicio șansă. Din latinescul *occidere* a evoluat în română verbul *a ucide*, cu înțelesurile: *a pricinui moartea unei ființe, a omorî, a asasina, a răpune*. Mortal (italienescul mortale) înseamnă *care provoacă moartea, aducător de moarte, ucigător*, drept care apropierea acestor termeni, încărcați cu același sens, scurtcircuitează mesajul comunicării. Să mai observăm că în timp ce victima, cum spune reportera, stătea de vorbă cu un cunoscut, ea nu era încă victimă, ci doar o persoană oarecare despre care nimeni, în afară de atacator, nu știa ce va deveni. Zice Geo Bogza: E o stâncă neagră și rea și plină de o mortală primejdie.

O mâncare de tot balcanică, nelipsită din meniurile celor mai multe restaurante, este, fără îndoială, iahnia de fasole cu ciolan. Cu *fasolea*, rostită pe la noi *fasólă, fasúlă, fasúle, făsúle, păsúlă, făsúi, păsúi,* au venit grecii: *fasóli* (φασὀλι). Grăitoare este, la Marin Preda, scena prânzului de pe câmp, când *Moromete rupse o bucată de mămăligă, luă din tigaie fasole și fără nicio grijă înghiți dumicatul* (arzându-se! n.n.). Zaharia Stancu îi mută sensul spre ironie, spunând că unui logofăt, care nu avea buze, *...i se văd fasolele. Ciolanul* a fost adus de vechii slavi (članŭ), neocolindu-l nici scriitorii: *Care gată mai iute de mâncat, să arunce ciolanele... în capul cărui întârzie* (Ioan Pop Reteganul). Creangă îl așază, figurat, într-o expresie populară: *Eu mă las puțin, că mi-a trecut ciolan prin ciolan.* Azi însă, cuvântul face carieră în sintagma *lupta pentru ciolan.* Triumful culinar al asocierii celor doi termeni se numește *iahnie* (yahni) și e revendicată de turci, care le-au pus-o pe masă mai întâi bulgarilor: iahnija. Zice Nicolae Filimon: Aduseră mai multe vase de cositor, pline de iahnii...

O doamnă mărturisea, într-o emisiune televizată, că n-a putut să facă **efectiv** un copil, așa că, spre lauda dumneaei, a înfiat unul. Altcineva n-a putut să mănânce **efectiv** o clătită, așa de mare era, iar un tânăr, după cum însuși spune, s-a însurat **efectiv** acum o lună. Copiii, știm toți, nu pot fi făcuți altfel decât efectiv, real, adevărat, în realitate, iar singurul mod de a mânca este tot cel real. Cât privește mariajul, înțelegem că tânărul a fost însurat o vreme doar cu numele și abia de o lună a intrat pe de-a-ntregul în drepturile-i matrimoniale. Adverbul *efectiv* (franțuzescul effectif, din latinescul effectivus) nu are nicio vină, de vină suntem noi, care repetăm abuziv în vorbire un cuvânt până facem din el un clișeu lingvistic, un șablon, nu doar supărător, ci și stricător de limbă. Zice Camil Petrescu: Compania a pierdut mai mult de jumătate din efectiv.

Pentru cei speriați de valul de anglicisme din ultimul timp (unele necesare, altele inutile), stricătoare de grai, am selectat o frântură din povestirea lui Macedonski, PITARUL, cu un limbaj specific sfârșitului de veac 18: *Iar Vodă-Șuțu, ghebos și urât cum era, se furlandisea nespus de mult și trecea prin fața meterhanelei și printre ciohodarii lui, cei pe două rânduri așezați, cu mâna dreaptă pe iataganul din brâu...* Într-o frază de lungime medie, ca aceasta, se rânduiesc nu mai puțin de patru turcisme: *furlandisi* (fýrlandý) – a se făli, *meterhanea* (mehterhane) – muzică turcească în care predomină tobele, *ciohodar* (çokadar) – slujbaș la curtea domnească și *iatagan* (yataðan) – sabie turcească. Azi, toate se odihnesc în fondul pasiv al limbii, ca arhaisme, utile doar refacerii prin limbaj, ca la Macedonski, a atmosferei vremii lui Mihai Șuțu. Cele trei substantive au dispărut din vorbirea curentă odată cu obiectele desemnate, iar verbul a pierit pre limba lui, cum zice poporul. A mai rămas, să diversifice onomastica autohtonă, *ciohodar*, neutralizat semantic în numele propriu Ci(o)hodaru. Zice Coșbuc: Și-i fulgeră-n cap ochii și-n mână iataganul.

Cârciumile Bucureștilor de altădată, scrie muzicologul Viorel Cosma în cărțile sale, aveau nume de tot pitorești, precum *Falcă de măgar, Marița borțoasa, Trei ochi sub plapumă, Leu´ și cărnatu´, La trei chiftele, Bodega boilor etc.* Nici poreclele vestiților lăutari ai vremii nu erau mai puțin grăitoare: *Ochialbi, Moțoi, Ciolac, Buică, Lenuța Creața, Marin Ciupitu, Grigore Măslină, Anghelуș Dinicu*, care ziceau, la ureche, pe la mesele mușteriilor pofticioși, cântece de mahala și de lume, unele ticluite de chiar dumnealui, Anton Pann. Mâncări cu obârșii lexicale turcești se lăfăiau balcanic în blide pântecoase: *ciorba de burtă* (çorba), *tuslamaua* (tuzlama), *paceaua* (paça) din picioare de vițel, de berbec sau din coadă de vită, *sarmalele* (sarmak), *ghiudenul* (göden), *chiftele* (köfte), *pilaful* (pilav), *ciulamaua* (çullama), *iahnia* (yahni), *musacaua* (musakka), *pastrama* (pastirma), *iaurtul* (yoðurt), bun oricând și la orice, și mai la urmă *cafeaua* (kahve), însoțită de *ciubucul* (çubuk) necomestibil. Conservând în folclorul gastronomic național legenda micilor, inventați de celebrul Iordache, la restaurantul său din strada Covaci nr. 3, trebuie totuși să admitem și descendența lor levantină, din *Adana kebab*, revigorată, e drept, mioritic. Zice Gala Galaction: Un berbec întreg, făcut pastramă, a început să sfârâie pe jăratic.

atitudine

Liliana Rus

(suspină lumea)

Atâtea speranțe în iulie și până la urmă doar frenezia ploilor, săptămâni de penitență cu marea în oasele mele, cu pacheboturile și caravelele sale forțând canalele, deși toate rămân înțepenite. Un efort încordat, dureros, și numai un fir subțire de apă rămâne, și plescăitul ploii venind din urmă...

Un nerv care nu se calmează caută drumul spre vărsare, incapabil să-și găsească culcuș în teaca lui desperecheată. Apoi, liniștea se prelinge prin casă, apropiindu-și urechea de gura mea.

Plouă. Suspină lumea. Straturi de monotonie îngroașă zilele, în vreme ce păcatul cântă strident la trompetă. Scuturând vârfurile brazilor, o porumbiță albă ține socoteala nenorocirilor. O rămășiță de amintire dă ocol. Îi dau un nume și îi vorbesc, îi pun cârcei agățători și-i potrivesc lampa.

Zgomotul mării și foșnetul arbuștilor dirijează o umbră. Eu, înlăuntrul brizei. Înconjurată de pescărușii falezelor, număr pinii, rododendronii, tamaricșii, cu sentimentul că acolo voi lăsa ancora.

Și numele meu, o picătură uriașă de apă amestecându-se cu valurile, iar nu un frison.

În șirul uitat al zilelor, ploaia de la stânga la dreapta ferestrei.

(în plânsetul păsărilor, în dezordinea mării)

O pustietate ca de amiază, nici măcar o pisică pe străzi, și impresia că lumea și-a pierdut glasul. Singurătatea, lupul care rămâne tot timpul lângă ușă cu privirea neclintită, tulbură plânsul porumbeilor agățați de stucul clădirilor. Spaima coboară până la glezne.

GHEORGHE CIOBANU - La cules de struguri în sat

Un pătrat de cer acoperit dintr-o dată de dezordinea mării, valuri care pătrund în odăi, însoțite de peștii de sticlă. Tot mai scundă mă face teama. În lumina cenușie, ca o broșă de-argint porumbița dă un ultim ocol.

Se făcea că eram într-o altă poveste, în regatul bucolic, și speram să mă vadă și ei, morții mei rătăciți, veniți pe la casele lor. Dar numai foșnete și voci cunoscute, pași pe verandă și nicio ușă deschisă. Nici dimineață, nici seară, nicio silabă pe care să fiu în stare s-o murmur, doar o imensă tandrețe și clopotul ei de tăcere, doar umbre deformate de ploaie.

Și eu, un pește de sticlă înotând într-o apă vâscoasă.

(ca-n Bruegel)

Strada, ca-n Bruegel, întemnițată între coroanele copacilor, cu lumina clară ca după furtună, dormitând nepăsătoare și mută ca într-o pădure cu ferigi, în timp ce în cutele memoriei mele o carte tristă foșnește înțesată de umbre și urme.

Vulpile cu blană de rodie adulmecă mirosul de pucioasă al destrămării. Departe e vântul vinețiu ce-mi risipește comorile. Nu mai pot fi călăuza ce sapă șanțuri adânci spre lampa de aur, în casă acum, cu sufletul mort, ca un ciulin într-o grădină părăsită.

Lipsa stelelor între pereții cândva prietenoși, unde doar umbra durerii mă poartă ca pe un orb, îmi usucă gâtlejul.

O vrabie măruntă – pe care poate-am purtat-o o viață în pântec, ca pe un copil neștiut ce nu a scâncit niciodată – scutură tăcerea. Și-apoi se-nclină supusă, mie, celei infirme de bocet, al cărei lătrat izbește întunericul nopții, galeriile ei nesfârșite.

În lumina asta ca-n Bruegel, vrabia măruntă mă ține trează, cu penele ei umflate de vara distrusă de ploi, cu urme de sânge în pâlnia vântului.

Și tainele înainte și înapoi, și nicăieri pace. Un cântec vechi de durere crește în mine, în lumina nepăsătoare ca-n Bruegel.

Incertitudinea ciupește echilibrul fragil al memoriei – o ușă pe care-o privesc cu un singur ochi.

(țipătul de octombrie)

Singurătate până la os, îndepărtând oră de oră chipuri și voci. Cu ape vinete se lasă amurgul, cu struguri sălbatici zidește ruine.

Inima e un pustnic adâncit în dulceața chiliei, mintea, o sală zgomotoasă de judecată. Adevărul nu-mi domolește durerea, suflă rece și verde ca un vânt mult prea tare ce trece prin hainele mele subțiri.

Tremură apa în vise și o dată cu ea toamnele mele tot mai tăcute. Mă opresc la marginea valului, între mine și marea de cobalt odihnesc păsări, pocăite nevroze. Tai aerul rece. Se izbește de mine țipătul de octombrie încremenit într-o sticlă aruncată în mare, fărâme de oase plutesc ca niște boabe de-argint pe curenți în derivă.

Aici mi-a fost cuibul înțesat de tamaricși, niște pereți luminați de bătaia sângelui meu, de tremurul mâinilor înaintea desprinderii – somnul apelor venit de departe, supus vocii mele mărunte, începutul unei calde povești rămasă-n țărână, înconjurată de vânt cu blândețe.

Altă strivire. Și marea înainte și înapoi. Și nicio lacrimă nu cade în apă. Cu bufnițe și struguri sălbatici țipătul se afundă în ziduri.

(pană cu pană)

Nu-mi amintesc chipul pe care-l aveam înainte, cel care luneca în perne moale și însorit, pe care-l uimeau zbaterile argintii ale mesteacănului dezorientat de vântul stârnit din senin.

Străin mi-e numele, străină mi-e inima asta care bate acum pe firul uscat al oaselor. Străină mi-e ploaia de-afară și părul ei cărunt dispărând în băltoace. Toate zilele ca una singură, toate împrăștiate la fel în mlaștina bolii – atât de ștearsă îmi pare rotirea orelor.

Pe una din pleoape îmi ține de urât un arbore. Pană cu pană, vântul îi alungă păsările.

Și iarăși senzația că aerul mării a deschis fereastra, iar plămânii mei goi...

Durerea este o spumă pe creasta valurilor, și nu o lopată grea de zăpadă.

(temere și cutremur)

În cameră, sunetele îndepărtate ale orașului și bătăile de ceas anulând timpul. O candelă aprinsă, și eu mirosind a feștilă, întrebându-mă dacă cele din jur există, așa cum există orașul cu străzile și copacii lui, cu zgomotele întrerupte de tăcerea bătrânilor ce-și ronțăie zilele, încăpățânându-se să strălucească înlăuntrul lor...

O feștilă într-o ceașcă de ulei și în jurul ei noaptea venită de-aiurea, dând buzna așa cum trecutul dă buzna rupând câmpuri pline de flori..

Nu mai am rădăcini, doar câteva cuvinte au rămas lângă mine, cu *temere și cutremur* rostite, repetate fierbinte și-apoi pierdute în râurile mici ale zilei, în scamele norilor care nu știu să le descâlcească.

Mihaela Aionesei

***

Lumea e o hărmălaie. Dumnezeu numără ziduri. Icoanele stau închise ca hainele bune puse la naftalină în lada cu zestre. La fel și rugăciunile. Crucile pe care le mai fac uneori credincioșii aleargă pe dealuri. Urlă prin văi. După ele se țin trei degete tremurânde. O bătrână închină apele și ele se retrag în chilia strâmtă în care abia mai încape un șuierat de tren. Apele o acoperă. Ca o pătură subțire pe care niciodată n-a avut-o să-i țină de cald. Sărăcia stă cu mâinile împreunate cerând îndurare. O lumânare vrea să ardă de milă, dar n-are cine s-o aprindă.

Adevărul umblă pe stradă ca un cerșetor purtând la gât un șirag de petice până la priveghiul care dezvăluie o tăcere asurzitoare și adâncă. În ea se aruncă cei învățați cu nesomnul gliei unde boabe de grâu așteaptă ca alții să culeagă rodul trudei.

O strachină se apropie șchiopătând pe picioarele de lut. O cană de vin cu ochii închiși de arome bolborosește o rugă. Printre ierburi se adună umbrele morților. Nu-și vorbesc. În lăuntrul lor îngenunchează lebede și uneori Dumnezeu.

Lumina bate cu pumnii în pântecul obosit al unei toamne roșcate. Ca o fiară e inima ei. Ca un plâns de pruncă nebotezată. Cerul se aruncă într-o lacrimă. Se face una cu pământul. Viața se zvârcolește ca viermele într-o măsea stricată...

La știri se anunță că un brătrân a fost înghit de ape, dar cui îi mai pasă ?!

Adrian Alui Gheorghe

Plouă la Praga

Plouă la Praga și ploaia șterge
(iar și iar)
urmele lui Franz Kafka
de pe trotuar

un saltimbanc se aruncă
pînă în înaltul cerului
cu speranța că ar putea să fie
un nou Dumnezeu

numai că într-o lume pe ducă
Dumnezeu răspunde doar
la nume de împrumut

ca atunci cînd iubești o
femeie și toți (dumne)zeii
răspund la numele ei.

Plouă la Praga și ploaia
își înfige ghiarele
în spinările noastre
ca o turmă de pisici
în călduri.

Dar lucrurile nu se opresc aici

Sînt un cîmp de bătălie dar lucrurile nu se opresc aici.
Sub pielea mea sînt îngropați morții
după fiecare asalt în fiecare por se adună
zeci de cadavre care îmi întunecă orice perspectivă
personală. Sînt cimitirul cel bun al familiei
cu nume scrise pe pietre care într-o zi vor dispărea
în plesnetul norilor șampanizați. Va fi furtuna de dinaintea
liniștii?
Dar lucrurile nu se opresc aici
Luptătorul de la Marathon coboară din cînd în cînd
ca să vestească lehamitea de după izbîndă.
Învinșii coboară și ei istoria le-a dat dreptate
pulberea rodește deopotrivă în valea mănoasă a Nilului
dar și în pustiul cel mai promițător,
artiștii dezastrelor pun semnătura pe pînzele mari
satisfăcuți că Dumnezeu și timpul merg pînă la capăt.

Dar lucrurile nu se opresc aici.
Uneori morții din mine se mai ridică și atacă
o fac cu ultimile lor recunoașteri publice;

dar patria lor nu e întotdeauna și patria mea
cum cauza lor nu e întotdeauna și cauza mea.

De asta îți zic:
nu te speria, nu apleca fruntea, nu dezerta.
Rămîi în contact.

Relativitate

Motto:
„Pe măsură ce un corp accelerează, timpul trece mai încet pentru acesta, iar masa sa crește ...(...)
Timpul și spațiul nu sunt constante, unica valoare constantă fiind viteza luminii - aceasta înseamnă că timpul poate trece mai repede sau mai încet, în funcție de înălțimea la care te afli și de viteza cu care călătorești”

Einstein

musculița de oțet trăiește o sută de ani într-o zi.

corbul trăiește patru sute de ani în patru sute de ani.

elefantul trăiește unsprezece ani într-un an.

fantoma din moară trăiește pînă se dărîmă moara.

privighetoarea trăiește pînă se întîlnește cu pisica.

pisica trăiește șapte ani într-un an.

numai omul trăiește cîți ani vrea într-o zi,
după cît poate să își imagineze;
da, numai el e capabil să trăiască o sută de ani
într-o secundă.

O proiecţie oarecum dramatică

Poetul era bufonul regelui
dar şi regele era bufonul poetului
cum şi bufonul era poetul regelui
dar şi regele era poetul bufonului

bucătăreasa care făcea papanaşi cu brînză
pentru rege
fura de fiecare dată cîte o bucată
pe care o strecura bufonului
care pentru asta îi compunea o poezie
la care poetul făcea un rictus
de dezaprobare
care plăcea foarte mult regelui
vai, ce bufon, striga regele
şi aplauda
şi după el aplauda şi bucătăreasa
care a doua zi dădea prăjitura poetului
care îi mulţumea făcînd o rostogolire stîngace
precum făcea altădată bufonul
vai, ce metaforă, striga regele
şi aplauda
şi după el aplauda şi bucătăreasa

ah, doar puterea ta ne face să fim poeţi
şi bufoni
spuneau poetul şi bufonul
numai că bucătăreasa face papanaşi cu brînză
atît de buni
că unii ar intra şi la balamuc
pentru o bucăţică

dar bucătăreasa mai avea o prăjitură
ascunsă între sîni
pe care nu se decidea cui să o dea
bufonului sau poetului
şi atunci grădinarul, haţ!, smulse prăjitura
din mîna bucătăresei
şi ea plecă să vadă ce şi cum
să vadă cum şi de ce
şi nu s-au mai întors niciodată

vai, vai, vai, ce ne-am mai distrat
spunea regele aplaudînd
şi aplauda pînă cînd mîinile obosite
îi cădeau moarte;
cineva intra grăbit în scenă
le culegea de pe jos
şi le arunca la coş

Pierdut câine

Pierdut cîinele din mine. *Nu muşcă, nu cuşcă, nu puşcă.*
E un câine rău. *Umblă teleleu, tăntălău, feteleu.*
Ar putea fi dresat. *Dacă ar fi legat, înjurat, eutanasiat.*
S-ar putea să vă schelălăie-n poartă. *Nu latră, nu vatră, nu soartă.*
E un câine de talie mare. *Nu are gît, spinare, picioare.*
De fapt e o javră de maidan. *Spăşită, umilită, jupuită.*
Se hrăneşte cu şuturi în coaste. *Amare, pătrate, albastre.*
Futilitatea îi e utilitatea. *Şi creşte umbra în urma lui ca moartea.*

Treaba asta numită poezie

Pe mulţi
treaba asta numită poezie
i-a mutilat pe viaţă
ca şi cum şi-ar fi prins mîinile
în roţile dinţate
muncitorul de la strung

A fost de ajuns să îi audă glasul
să apuce zdravăn de condei
(e o licenţă, fireşte!)
ca după aceea să devină de nerecunoscut.

(dintr-un volum în pregătire)

musculiţa de oţet trăieşte o sută de ani într-o zi.

corbul trăieşte patru sute de ani în patru sute de ani.

elefantul trăieşte unsprezece ani într-un an.

fantoma din moară trăieşte pînă se dărîmă moara.

privighetoarea trăieşte pînă se întîlneşte cu pisica.

pisica trăieşte şapte ani într-un an.

numai omul trăieşte cîţi ani vrea într-o zi, după cît poate să îşi imagineze; da, numai el e capabil să trăiască o sută de ani într-o secundă.

poesis

Din poezia lumii

Ghennadi ALEKSEEV (1932 – 1987)

În traducerea lui LEO BUTNARU

Poet, prozator, pictor. S-a născut la Leningrad, unde a absolvit Institutul de ingineri-constructori. În perioada 1956-1960, a fost arhitect în urbanistică, după care face aspirantura, susținându-și teza de candidat în științe tehnice „Despre sinteza artistică în arhitectura și pictura monumental-decorativă contemporană" (1965). A predat istoria artelor și proiectarea arhitecturală la institutul pe care îl absolvise, ajungând docent la catedra de teorie și istorie a arhitecturii. Din anul 1953, scrie versuri, unele din cărțile sale difuzându-se în samizdat. Din 1962, reușește să publice în reviste periodice. În 1963, prezintă editurii prima sa carte de versuri, recenzia internă fiindu-i făcută de Iosif Brodski. Însă acea carte, „Pe pod", avea să stea în sertarele editurii șapte ani. Antum, au mai apărut încă trei cărți ale lui Ghennadi Alekseev, una din ele, „Oră obișnuită", ilustrată de el însuși. Post-mortem, în 1990, îi este editat romanul „Țărmuri verzi". I-au mai apărut jurnalul și romanul experimental „Sfârșitul lumii.

Înmormântarea mea

ceremonia înmormântării mele fu destul de modestă
din urma sicriului mergeam doar eu unul
în mână cu un buchețel de viorele
ziua era însorită
la cimitir cântau păsările
iar groparii erau ușor chercheliți
apoi m-am îmbătat la înmormântarea mea
plângeam
și urlam niște cântece prostești
eram mulțumit de mine
deoarece murisem la timp.

* * *

În fiece dimineață
de cum deschid ochii
văd geamul
iar în geam – cerul.
În fiece dimineață
el îmi amintește
că nu sunt pasăre.

Mergeau

Mergeau vioi
mergeau mergeau
printre altele cu bâtele decapitând florile
și câinilor creduli rupându-le șira spinării
mergeau și-i îndemnau pe alții să-i urmeze
jurându-se că nimeni nu-i va putea opri
astfel s-au și dus undeva
mai mult nevăzându-i nimeni

florile cresc din nou
câinii iarăși aleargă
se spune că deja vin alții
și tot cu bâtele.

Musca

Să ucidem această muscă
ce ne-a tot ros urechile
cu bâzâitul ei.

Să linșăm nefericita muscă neghioabă
ce nu-i în stare să găsească ferestruica.

Să năvălim cu toții odată
și să înăbușim această muscă speriată de moarte
care se tot lovește de sticlă
fără a putea înțelege ceva.

Că doar n-o să deschidem noi –
chiar pentru ea –
ferestruica !

În muzeu

Maica Domnului
avea un chip foarte obosit.

– Maria, i-am zis eu, odihnește-te puțin.
Iar eu voi ține pruncul în brațe.

Ea îmi zâmbi recunoscătoare
și căzu de acord.

Pruncul
într-adevăr nu era prea ușor.
El îmi cuprinse cu mânuța grumazul
și stătea liniștit.

Dar veni val-vârtej supraveghetoarea de sală
țipând cât o ținea gura
că eu aș fi deteriorat icoana.

Ce muiere proastă.

* * *

Ce trist e
să pleci tu
sau să petreci pe cineva!
Ce amar e
să părăsești și să te desparți!
Ce fericire e
să nu pleci nicăieri,
ci doar să întâmpini,
să întâmpini,
să întâmpini,
zâmbindu-le neobosit
tuturor celor care vin.

* * *

Vreau, atât de mult vreau să...
ei bine, parcă puține ar vrea omul?

Vreau să spun:
să fiți voi blestemați!

Însă zic:
iartă-i, Doamne!

* * *

Mi-oi scărpina nițel ceafa,
din nou îmi voi sufleca mânecile,
iar voi scuipa în palme,
iar voi începe munca.
Viața întreagă,
prin sudoarea frunții îmi voi face marea faptă.
Voi muri
și munca mea
va rămânea neterminată.
Mă vor înmormânta așa
cu mânecile suflecate.

Vrăjitoarea

Ningea lin cu fulgi mari.
Eu așteptasem mult
și rebegisem rău.
În fine ea veni veselă,
într-o rochiță ușoară de vară
și în sandalete.

– Ți-ai ieșit din minți! – i-am strigat. –
– Doar vezi că ninge! –
Însă ea își expuse mâinile fulgilor
și aceștia i se așezau în palme,
fără a se topi. – Tu confunzi ceva, –
spuse, –
din câte înțeleg, acesta e puf de plopi, –
Eu privii atent și, într-adevăr, –
era chiar puf de plopi!

– Ești o adevărată magiciană! –
i-am spus.
– Pur și simplu tu te-ai înșelat! –
îmi răspunse.

Credulul

Eu le cred tuturor
și bărbaților
și femeilor
și copiilor
și cailor.

Unii mă înșală,
însă eu continui să-i cred pe toți.

– Poate că eu nu sunt deștept? –
întreb eu femeile,
iar ele își pleacă ochii.

– Să fiu eu un gogoman? –
întreb copiii,
și ei încep să plângă.

– Dar spuneți-mi odată pe șleau
că sunt un tâmpit! –
le strig cailor. –
Ce vă tot fluturați voi cozile?
– Ba nu, – îmi spun caii, –
pur și simplu tu ești prea credul. –
Și toți se simt oarecum penibil...

Demonul

Zbârnâi soneria.
Am deschis ușa
și văzui ochiosul,
pletosul
udul de ploaie
Demon.

– Mihail Iurievici Lermontov*
locuiește aici? –
întrebă el. – Nu, – răspunsei, –
ați greșit apartamentul,
– Iertați-mă! – spuse el
și plecă,
târându-și pe treptele scării
giganticele,
negrele,
jilăvitele de ploaie
aripi.

În casa scării
prinse a mirosi a stele.

**Lermontov a scris celebrul poem „Demonul".*

Roada stelară

Am scuturat tulpina universului
Și stelele căzură la picioarele mele – roze,
Galbene,
Albastre,
Coapte,
Mustoase,
Gustoase,
Însă toate cu țepi de raze ascuțite.
De cât le ticseam prin buzunare,
mi-am înghimpat palmele.
Mâine noapte,
Cerul va fi fără stele –
O să vă convingeți și voi.
Iar până poimâine,
Se vor coace stele noi –
Vă veți putea încredința.
Să scuturați tulpina universului,
Și toate stelele vor fi ale voastre.
Poate e cazul să vă dau un sfat:
Să lucrați în mănuși.

* * *

Să fi fost eu aripat?
Sau doar aș fi visat că am aripi?

Dar
dacă o fi fost
să le pierd?

Dar
dacă ele ar fi fost cu adevărat
lungi și albe?

Dar dacă
ar putea să-mi crească altele?
În ultimul timp
cam des simt furnicări în omoplați.

Numai că încotro,
unde să zbor?

Înmormântarea mea

ceremonia înmormântării mele fu destul de modestă
din urma sicriului mergeam doar eu unul
în mână cu un buchețel de viorele
ziua era însorită
la cimitir cântau păsările
iar groparii erau ușor chercheliți
apoi m-am îmbătat la înmormântarea mea
plângeam
și urlam niște cântece prostești
eram mulțumit de mine
deoarece murisem la timp.

traduceri

proză de **Marian Ilea**

ILEA de Bârgău şi Ieud

Nordul lui Ilea

"Omul Negru", între literatură și ideologie

Prin anii 1966-1967 ne jucam în curtea blocurilor din Baia-Sprie "Omul Negru"! Ne ţineam de mâini, fete şi băieţi, de-abia mutaţi la bloc şi ne învârteam în cerc cântând şi mimând spaima: "Ora 9 a sosit/ Omul Negru n-a venit/ Ora 10 a sosit/ Omul Negru n-a venit!". Şi tot aşa, până ajungeam iar la "Ora 2.00 a sosit/ Omul negru a venit!". Rupeam cercul uman şi o luam la fugă care încotro. Ne ascundeam! Şi cam ăsta era jocul. Habar n-am avut ani la rând cine e omul negru, cu ce se ocupă el ş.a.m.d.. Era un joc şi-l jucam la lăsarea serii.

*

În Uniunea Sovietică din anii '20 (începând) arestările puse la cale de CEKA la ordinul comuniştilor se făceau între orele două şi patru ale dimineţilor. Pobeda neagră şi oamenii negri apăreau în faţa unor case şi luau oamenii, îi duceau şi nu-i mai vedea nimeni niciodată.

În anii '60, în România socialistă realitatea de mai sus devenise JOC şi noi îi spuneam "Omul Negru!"

*

Lenin citea cu plăcere romanul "Mama" scris de Gorki şi, discutând cu acesta, îi reproşa că a idolatrizat în carte intelectualii revoluţionari. Gorki argumenta, în faţa lui Lenin, că intelectualul rus a fost eroul care a trezit la viaţă forţele făuritoare ale revoluţiei. Chiar dacă erau amici Gorki şi Lenin, primul îl taxează pe al doilea în 1918 în gazeta-i (*Novaia Jizn*) ca "aventurier şi trădător al clasei muncitoare ruse", şi-n acelaşi timp pune la zid teroarea pornită de bolşevici. Gorki mai scrie şi o piesă de teatru contra mârşăviilor bolşevice! Stalin prevede trimiterea scriitorului la "arhiva fără întoarcere", dacă nu se cuminţeşte.

Piesa lui Gorki nu se joacă deoarece în Petrograd (unde Gorki avea gazeta) domnea Zinoviev! Bolşevicul ordonă o percheziţie la marele scriitor acasă şi îi închide gazeta cea obraznică (toate petrecându-se probabil sub bagheta lui Lenin). Gorki va fi recuperat de către Stalin cu abilitate. Plecase la Paris, unde o ducea greu şi scriitorul nu poate refuza propunerea venită de la Kremlinul unde (deja) domnea Stalin (vilă, bani, premii, edituri, gazete se aştern la picioarele lui Gorki şi acesta prinde a scrie cum i se cere despre comunism). Vocea lui Gorki, care conta enorm în Occident, a avut un preţ pe care Stalin l-a plătit bucuros.

*

Un diagnostic pe care băbuţele Moscovei îl dau sună cam aşa: "ăştia ne pun să ne închinăm la Diavol!". Nu era vorba de bolşevici, se întâmpla la 1 mai 1918, când pavoazarea sărbătorească a capitalei a fost realizată de avangardişti. Prin Moscova au prins a defila panouri cu ochi hipnotici de peşte. Avangarda pierdea şi câştiga arta de stânga teoretizată de Viktor Şklovski.

*

Degeaba scrie Trotsky în cartea-i "Literatură şi Revoluţie" că între artă şi propagandă deosebirile sunt esenţiale.

Serghei Esenin era terorizat de statutul de poet "imagist" cu care-l catalogase presa. Se duce la partid în 1924 şi spune că s-a rupt de "imagişti" şi că el, Esenin, e fiu de ţăran, neputându-se socoti nicidecum "declasat".

După doi ani de la acest gest, Esenin se spânzură, în decembrie 1926.

Mulţi literaţi şi veleitari preiau "moda" lansată de poet şi într-o uimitoare frondă anti-regim îi urmează exemplul.

Celebrul "cuib de sinucigaşi" apare tot ca reacţie la sinuciderea lui Esenin, ei au folosit aceeaşi sfoară, spânzurându-se pe rând.

Mihail Bulgakov îşi reneagă gesturile de arlechin şi, exasperat de umilinţe, solicită în 1929 lui Stalin şi Gorki să fie expulzat din URSS. Bulgakov era tracasat şi piesa "Zilele Turbinilor" (dramatizare a romanului său Garda Albă" fusese bârfită de presă ca o apologie a alb-gardiştilor.

Piesa se joacă după ce Bulgakov discutase cu Stalin şi cu Gorki, în regia lui Stavislavski şi susţinută de tripleta Stalin – Gorki – Lunacearski.

*

În URSS-ul aflat cu caş la gură se perpetuează din perioada scurtă de război civil care premerge Revoluţia Bolşevică - sindromul "Tătucului"! Literatura şi ideologia orânduirii se vor afla suib bagheta "Tătucului" (fie el Lenin sau Stalin) deoarece poporul trăia cu nostalgia "Tătucului Ţar" şi îşi dorea de la noua orânduire un "Tătuc ŢAR ROŞU" – numele lui din buletin fiind nerelevant.

Scriitorii ruşi puteau fi cel mult martori în scris ai perioadei sau (cei mai importanţi) actori în revoluţie, acţionând sub bagheta "Tătucului".

Cum de a fost posibil! A fost simplu, un individ abil ca Stalin a ştiut să manevreze în folosul lui "sindromul TĂTUCULUI" care se afla prezent în fiecare rus şi cum scriitorii erau şi ei ruşi...

*

Când comuniştii au ajuns la putere în Rusia, din trei ruşi doi erau analfabeţi. Poporul avea o nevoie stringentă de "Tătuc", descifrabilă până şi la orice festivitate la care participa Ţarul înainte de bolşevism.

După Ţar a fost la îndemâna tuturor ca Lenin să fie numit "Ţarul Roşu". Pietrele fundaţiei unui totalitarism magic erau puse de multă vreme. Voznesenski (chiar şi Pasternak) consideră ca pe o implicată creaţie rusă versurile: "Dacă-i cu putinţă, află tată, / Treacă de la mine acest pahar/... / Ca paharul morţii să-l ferească/ Îşi rugă cu paşi de sânge Tatăl".

Mergând (cu mult) înapoi când Rasputin cere în pat câte o fecioară, întru şlefuirea mistico-erotică, o convinge că totul se petrece nu doar cu îngăduinţa înaltelor feţe bisericeşti ci cu acceptul "Tătucului Ţar". Minciuna sfruntată ţine şi nimeni nu cere explicaţii.

*

Numai războiul civil a adus în Ucraina câţiva "tătuci" de un rar pitoresc, cu destine totalitar magice. Simon Petliura nu era cunoscut la chip. Nici presa nu reuşise să afle nimic. Doar zvonurile circulau despre el: că ar fi fost socotitor – contabil, student moscovit, cântăreţ la ghitară şi băutor de şliboviţă plus consumator de ucrainence vesele şi rumene. Alţii ziceau că fusese învăţător de ţară.

Mihail Bulgakov, trăitor la Kiev, cataloga zvonurile cu pricina ca mituri ale cetăţilor ucrainene ale anului 1918.

Mahno a fost alt "tătuc" ucrainean care a pus în circulaţie şi bancnote personale pe care erau scrise versuri: "Hei, femeie, fii veselă, la Mahno s-au strâns banii cu grămada. Cui o să refuze aceşti bani, Mahno o să-i tragă o bătaie".

Un astfel de personaj născut din adâncurile slave se dorea sprijinitor şi al "albilor" şi al "roşiilor" până bolşevicii l-au plasat în afara legii.

Mahno a pierdut deoarece s-a declarat anarhist ceea ce în ochii ruşilor simpli a fost inacceptabil.

Mihail Kalinin, alt tătuc bolşevic ajuns la înmormântarea lui Lenin, stă fără privilegii dar pune pile pentru Nadejda şi Osip Mandelstam ca să obţină locuri în faţă.

Kalinin avea sute de oameni în audienţă. Se auzise de aglomeraţia asta din fundul Siberiei până-n Turkistan. Oamenii aşteptau răbdători cu zilele audienţa.

Kalinin se prefăcea a asculta şi scria pe diverse hârtii fără noimă: "rezolvare imediată".

Numit şi ţăranul din C.C., Kalinin are amante tinere actriţe şi, ca orice bătrânel libidinos, e răpus de gazete şi amuţeşte.

Într-un cult magic, aproape de ruinele castelului de lângă Gori (orăşelul natal al lui Stalin) se vede o piatră ca o sferă uriaşă. Legenda spune că e legată de uriaşul Amiran, un fel de Prometeu invers – care, ca un demon al distrugerii, a fost pedepsit de zei prin înlănţuirea-i, datorată răului făcut. În Gori a rămas obiceiul străvechi ca într-o noapte breasla fierarilor să bată în nicovale pentru a împiedica duhul răului să se elibereze din înlănţuirea pietrei: În GORI S-A NĂSCUT STALIN...

P.S. În faţa unor astfel de "tătuci" prosternarea era soluţia. Ei au fost precursori ai lui Stalin, cel în faţa căruia un om instruit şi cu educaţie occidentală ca Petru Groza a căzut în genunchi la Kremlin şi a sărutat cizmele "Tătucului sovietic" zicând: "În sfârşit mi-am atins idealul de mic copil!".

*

Aşa a început în bolşevism raportul dintre "Literatură şi ideologie" pe care Stalin personal l-a coordonat cu foarte puţine rateuri ce fiind de antologie au şi dezvăluit şi dezavuat cenzura comunistă sovietică născută într-un ciudat totalitarism magic ale cărui reminiscenţe le perpetuam noi, cei mici din anii 1966-1967 jucându-ne cu "plăcere sadică" de-a "Omul Negru", venit parcă din totalitarismul magic al Rusiei şi URSS-ului (ajuns la noi în curtea blocului pe o cale aflată între literatură şi ideologie), în fiecare seară în curtea dintre blocurile Băii-Sprii!

Baia-Sprie fiind un oraş (ca alte oraşe româneşti ale perioadei), populat cu cartiere noi de blocuri pentru clasa muncitoare şi pentru fiii acesteia, care eram noi (fără să avem habar ce suntem sau de ce suntem...)

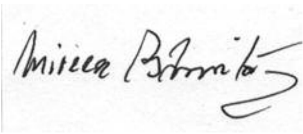
Gorki va fi recuperat de către Stalin cu abilitate. Plecase la Paris, unde o ducea greu şi scriitorul nu poate refuza propunerea venită de la Kremlinul unde (deja) domnea Stalin (vilă, bani, premii, edituri, gazete se aştern la picioarele lui Gorki şi acesta prinde a scrie cum i se cere despre comunism). Vocea lui Gorki, care conta enorm în Occident, a avut un preţ pe care Stalin l-a plătit bucuros.

proză

Mircea Bârsilă

Poezia lui Traian T. Coșovei

Primele două volume ale lui Traian T.Coşovei, **Ninsoarea electrică** (Editura Cartea Românească, 1979) şi **1, 2, 3 sau**... (Editura Albatros, 1980) sunt scrieri ,,de încălzire". Volumul de debut a fost întîmpinat de mai mulţi critici literari – inclusiv de Laurenţiu Ulici – cu anumite rezerve pe motivul că poetul preia modalităţi literare preexistente pe care le întrebuinţează cu meşteşug dovedindu-le astfel perenitatea. În unele poezii, mesajul ia forma unui protest ,,beatnic" împotriva civilizaţiei moderne, o civilizaţie ambivalentă, necesară, pe de o parte, şi pe de alta, alienantă: „Ştiu,-/ştiu că totul e foarte târziu,/că totul se zbate între două discuri electrostatice,-/dar ce-mi spuneţi voi?:/Îmi arătaţi o alcătuire de roţi dinţate/şi pârghii şi-mi spuneţi: Iată - aceştia sunt părinţii tăi./Iată, aceasta este inima ta – ia-o şi poart-o mai departe/peste cioburile acestei aparenţe" (*Ninsoarea electrică).* Laurenţiu Ulici, căruia poeziile din **Ninsoarea electrică** îi ofereau prilejul de a vorbi despre apariţia unui nou val poetic, cel al anilor 80, caracterizat, în prima sa etapă, de „reordonarea unor calităţi vechi" şi disparate ,,într-o ecuaţie poetică comună", considera că subiectivitatea tânărului poet aminteşte (şi) de poezia anglo-americană din deceniul al treilea.

Volumul 1,2,3 sau... a fost considerat o scriere postmodernistă de factură ludic-infantilă: ,,Manieristă, livrescă, muzicală, condusă într-un stil arhaizant, povestea de aici e un pretext al revizitării mai multor şcoli poetice autohtone, de la Ion Barbu, Ştefan Augustin Doinaş sau Şerban Foarţă" (Teodora Dumitru, Academia Română, **Dicţionarul general al literaturii române C**, Editura Muzeului Literaturii Române, Ediţa a II-a, 2016, p. 693).

Maturitatea poetică a lui Traian T.Coşovei începe cu volumul **Cruciada întreruptă** (Editura Cartea Românească,1982), în care metoda lirică din **Ninsoarea electrică** este îmbunătăţită atât sub aspectul retoricii, cât şi cel al imaginarului. În poemele din această etapă, ideea de bază a textului atrage o avalanşă (o grindină) de imagini ce lasă impresia că nimic nu este mai uşor pentru Traian Coşovei decât să scrie poezie. Poemele – lungite de obicei prea mult – sunt un amestec de banalităţi şi preţiozităţi, de sentimentalism şi scepticism, de melancolie, ironie şi bravadă (snobism) şi de atitudini incongruente: de la aceea de copil teribil la ipostaza citadină de „beizadea" şi de la cea iconoclastă la una caragialeană etc. Versurile într-o cheie minoră alternează cu altele de o solemnitate gonflată, iar frivolităţile, cu autentice stări dilematice, grave, tratate în regimul specific aşa-numitei urgenţe a comunicării: „Ca şi cum s-ar răsuci un cuţit/în burta oraşului şi-ar ţâşni/pe pavajul de piatră vânătă, lunecoasă/tramvaie în care te întorci noaptea de noapte acasă -/străzi abia bănuite de orbi, unde te strig -/unde noaptea te aduce înapoi ca un val,/împinsă pe scuturi de frig,-/foşnindu-ţi mătăsoase rochiile albe, albastre-argintii/dantelele de abur, de ceaţă, de fum/care ţi-au învelit frumoasele/oasele şi carnea de tun..." (*Ca şi cum s-ar răsuci*).Chiar şi viziunile profunde („întins pe spate,/culcat pe propriul meu trup ca pe o masă de operaţie,-/cu fiecare organ legat de o stea,/închis într-un cifru/ca un fetus ascuns într-o casă de fier, ghemuit,-/gata să exist, gata să sparg cu dorinţa mea de a fi/pereţii de fier/ca pe o coajă de ou şi să curg/şi să mă sfărâm în cădere/de stâncile şi oceanele/care, odinioară, au născut zeii - *Jos, la genunchiul ierbii)* par alcătuite doar din cuvinte, lipsindu-le, aşadar, un factor esenţial: trăirea. Spectaculoasa vraişte imagistică din fiecare poem şi apelul la tehnica suprarealistă ce constă, între altele, în viteza discursului (un discurs lipsit de necesarele „arii de aşteptare" unde expresivitatea poate coborî până la gradul zero) sunt strategii prin care autorul încearcă să ascundă ,,defectul" textelor sale: neutralitatea afectivă. Pe de altă parte, învălmăşeala imagistică denotă o fervoare a imaginarului „ce nu are răbdarea continuităţii". Frica de singurătate şi de trecerea timpului, dragostea, melancolia cu o croială citadină şi nostalgia copilăriei sunt singurele stări trăite cu sufletul. Nicolae Manolescu sesiza tonul sărbătoresc al multor poezii şi imagistica feerică (,,Cel mai izbitor lucru este tonul sărbătoresc al acestor poezii, imagistica feerică, strălucitoare, uşor artificială" - Nicolae Manolescu, **Poezia română postbelică 1. Lista lui Manolescu**, Editura Aula Braşov, Colecţia ,,Canon" f..p..349) şi cita, în sprijinul observaţiei sale, un fragment din pastelul citadin *Atât de greu de spus*: ,,Târziu -,/pe străzi,când oraşul se atinge/de coapsele fierbinţi ale nopţii, femei şi automobile/trec aurite de o nelinişte secretă, -/îngeri de păcură împing carusele luminate feeric/prin care se văd fiinţele strălucitoare din ţevile de neon/.../ o caligramă fragilă, o ninsoare cu detrergenţi/înzăpezind maşinile de spălat,-/ acoperind străzile oraşului cu o spumă trandafirie."

Din punctul de vedere al lui Gheorghe Grigurcu, frivolitatea unor versuri de tip avangardist din poemul *Oraş adormit* („Eu sunt un automobil sport care mănâncă spaghetti/şi-ţi face cu ochiul/.../ Nu sunt decât un interviu cu flacăra brichetei tale/cu gaz./.../ Sunt o poveste de dragoste care continuă în numărul viitor/Pe care nu-l mai citeşti pentru că pleci în vacanţă") este ,,prea strigătoare pentru a fi şi autentică" (Gheorghe Grigurcu, **Poezie română contemporană**, vol. I, Editura Revistei Convorbiri literare, Iaşi, 2000, p. 300), iar poezia *Colecţionarul de vise* aminteşte de ,,generaţia războiului" ,,cu naturalismul său coşmaresc": „La umbra evenimentelor, colecţionarul de vise te răsfoieşte/noapte de noapte./O sinucidere cu mangal, o dispariţie la iarbă verde,/ţin în viaţă foaia unui târg de provincie/unde poţi fi un elastic întins/până la stingerea ediţiilor de seară,/până la epuizarea benzinei din rezervor, a sângelui în artere -/marco polo prin deşertul lăcuit al cărţilor poştale,/al reproducerilor decente, călător prin muzeele de hârtie ale lumii, expert în răsăritul soarelui pe ilustrate color/în mari cimitire ale fericirii promise".

Ironia antiidilică a lui Geo Dumitrescu este, cum demonstrează Gheorghe Grigurcu, contrariată adesea de ,,minulescianismul fanfaron" asumat în spirit intertextualist: <<,,Să-ţi fiu legendă şi minciună şi poveste/să fiu un clopoţel ascuns care-ţi vesteşte/o bătaie cu flori, cu îngeri de pene verzui,căzătoare?/Să fiu un fulg rătăcit de ninsoare" (*Să-ţi fiu o dimineaţă*)>>. Acelaşi eminent critic literar observa că în poezia lui Coşovei spuma imagistică se revarsă peste buza textului ca spuma unei halbe de bere: ,,O vorbire îmbelşugată, o spumă imagistică ce se revarsă permanent peste buza textului ca spuma unei halbe de bere, o colecţie de stridenţe mai curând voioase decât terifice,făcând cu ochiul, trădează dificultatea creatorului de a-i găsi locul, de a se găsi pe sine" (Gheorgfhe Grigurcu, op. cit.,p. 300).În **Aerostate plângând** (Editura Tracus Arte, 2010*)* Traian Coşovei a renunţat la ironia directă, la galanteria ludico-sentimentală de altădată şi la plăcerea de a fantaza în scopul ,,reabilitării realului din interiorul imaginarului" (Laurenţiu Ulici). De la starea de spirit, ce susţinea aşa numita bucurie a scrierii, accentul a fost mutat pe mesajul de factură contestatară. Frecvenţa unor motive precum **întunericul**, **sfârşitul**, **moartea**, **umbra**, **frica**, **frigul**, **tăcerea**, **pulberea**, **crucile** (şi altele din acelaşi registru al imaginarului) este justificată de percepţia presiunii crepusculare a timpului ireversibil: ,,Ultimele stele s-au stins, luminile aeroportului au dispărut în întuneric,/până şi becurile chioare de la bodega de peste drum/au tăcut – semn că lăutarii plecaseră./Era liniştea întunericului decheiată la şliţ/şi o curioasă frenezie de a savura absenţa luminii/ca şi cum ai rupe din codru o rămurea cu codru cu tot.//..../Sunt singur în cameră şi mi-e frică de alţii ca mine" (*Oglindă*, p. 50). *Însingurarea*, *amintirea* (dar şi uitarea), *tăcerea*, *mocirla* şi *mătasea broaştei* (din cerul gurii!) sunt embleme ale rupturii de vârsta solară, ale unui ,,anotimp" confuz, crepuscular, dezolant. Dezolanta stare de aşteptare este tensionată de tainice semne aparţinând referenţialului de sorginte *magică* (,,Toţi s-au gândit că era cât pe ce să li se întâmple o minune/mai ales că animalele din ogradă dăduseră nişte/semne.../ Care cu potcoava, cu secera, care cu vârtelniţa, canciocul ori ciocanul,-/Cu glasul, toba, râşniţa sau trompeta detaşamentului de iscoditori de munte" - *Semne*), celui *oniric* (,,A venit şi ziua când am avut aceeaşi umbră,/când vântul iute de noiembrie, supranumit crivăţ/A ridicat dobitoacele la cer cu acoperişul ieslei cu tot./Dulgherii, pietrarii – cu uneltele lor cu tot. Şi a fost/linişte/pe acoperişul lumii; cu lume cu tot" (*Ritual de toamnă*) sau celui *mistico-creştin*: ,,Iată-l cum ne loveşte cu blândeţe spinarea/cu aceeaşi nuia cu care căutase în zadar apă, pâine sau vin (,,Domnul învăţător").

La fel ca Mopete, personajul din poezia lui Mircea Ivănescu, Aerostate este un alter-ego al poetului (un alt alter-ego al său va fi mai târziu *paiaţa*). Pe acest bătrân, ce ,,şterge plângând oglinzile/cu care Arhimede a incendiat corăbii" (*Specialiştii ploii*) şi care ,,putea descifra cu lacrimile lui/toate tratatele de matematică şi alchimie" (*Aerostate râde*), propriul plâns, sub cupola biografiei înfiorate de felurite avertismente thanatice, îl umanizează, fapt ce ilustrează, în subsidiar, simbolica ,,umanizare"a eului liric.

Multe poeme din cărţile de după 89, în care este descrisă ,,o lume balcanic-lacrimogenă ahtiată după voluptăţi sentimentale" (Mircea A. Diaconu, **Biblioteca română de poezie postbelică**, Editura Universităţii *Ştefan cel Mare*, Suceava, 2016, p.155) conţin asemănări, în spirit postmodernist, cu poezia lui Minulescu, cu *Cânticele ţigăneşti* ale lui Miron Radu Paraschivescu, dar şi cu unele texte argheziene. Mircea A.Diaconu îl socoteşte pe Traian T. Coşovei cel mai caragialean dintre optzecişti: ,,Traian T Coşovei este cel mai caragialean dintre optzecişti, poetul ipostaziindu-se printre personaje, luându-se în derâdere, parcă fără convingere, din inerţie. Metaforele lui devin de la un moment dat previzibile, şi asta pentru că poetul este până la urmă nu un introspectiv, ci creatorul unor măşti, iar aceste măşti care se confesează nu au asemenea poetului orgoliul că scriu poezie" (ibidem, p. 153).

Ironia ,,afectată, cochetă, făţişă", gesticulaţia teatralizată, emotivitatea decorativă, dar şi extraordinara sensibilitate, o sensibilitate oscilantă, de copil teribil (,,Sunt copilul care a descoperit alcoolul şi uitarea,/singurătatea şi robinetele ei de gaz./Sunt copilul cel rău care scrie pe ziduri <<mergi sau crapă>>/.../Dar când toţi ai casei dorm şi visează/eu fac să se bâlbâie moartea"), de beizadea melancolică, de personaj caragialean sau de orăşean (decadent) aflat în situaţia de prizonier în miezul unei lumi pe care o detestă sau al unui ,,paradis de mucava" sunt câteva dintre constantele poziei lui Traian T. Coşovei. Ignorarea unuia dintre aceste aspecte - determinante ale poeziei lui Traian Coşovei - ar afecta unitatea unui univers liric (alcătuit din mai multe ,,realităţi,, – inclusiv ,,paradisele de mucava" - integrate într-o structură mozaicată) şi a unei poetici al cărei farmec constă în ecletismul stilistic asumat în mod programatic.

Spectaculoasa vraişte imagistică din fiecare poem şi apelul la tehnica suprarealistă ce constă, între altele, în viteza discursului (un discurs lipsit de necesarele ,,arii de aşteptare" unde expresivitatea poate coborî până la gradul zero) sunt strategii prin care autorul încearcă să ascundă ,,defectul" textelor sale: neutralitatea afectivă.

cronici

Dumitru Augustin Doman

Dialog despre morală în Post-Moralia

Spectacolul literaturii

AAD

Cine o citește pe Magda Ursache cu eseuri risipite prin numeroase reviste, risipite fiind un mod de a spune, pentru că le strânge și le structurează apoi în volume substanțiale, cine o citește, ziceam, are adesea impresia că doamna aceasta aprigă dă doar sentințe de la o tribună, neatentă la recepția propriilor spuse de un spectator, receptor, cititor. E o impresie pe care am auzit-o pe ici, pe colo, dar care e cât se poate de falsă. Ca orice adevărat om de cultură, Magda Ursache este un om al dialogului. O dovedește încă o dată în volumul *Supraviețuiri în Post-Moralia* (*Eikon*, 2018), volum-dialog cu Adrian Alui Gheorghe. Cum și Alui Gheorghe este om al dialogului, cartea aceasta este un spectacol al literaturii de zile mari. Trebuie spus din capul locului că nu este vorba de un interviu propriu zis, cu întrebare-răspuns, întrebare-răspuns, ci de un dialog viu, dinamic, din care se reliefează două personalități distincte ale culturii române. Și nici nu se putea altfel, știind-o pe Magda Ursache drept un polemist de primă mână la care adevărul său e mai presus de eventualele consecințe ale relevării lui. E adevărat că „provocatorul" de serviciu, bun cunoscător al vieții și operei scriitoarei, este AAG cu întrebări peste întrebări, cu întrebări învelite în alte întrebări, dar și cu paranteze ample, cu câte un preambul-eseu, ca să zic așa. Toate au menirea de a dezvălui eventualului cititor necunoscător pe Magda Ursache, eseistă redutabilă și polemistă așișderea, care nu se sfiește să dea nume (făcându-și astfel inamici), neascunzându-se după idei generale și principii, dar și moralistă exemplară, lucru rar, socotit îndeobște vetust și total neindicat în zilele noastre. După cum mărturisește, ea n-are teme tabu și subiecte delicate, după cum refuză „ideile primite".

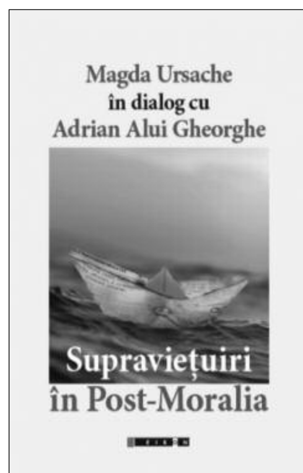
Vorbeam de dialog. Dialog este pentru Magda Ursache și polemica, aceasta oricât de aspră, dusă în termeni decenți, fără derapaje de limbaj și fără atacuri la persoană, la aspect fizic, etnie etc. Zice: „Polemica de calitate nu înseamnă să-ți bârfești adversarul că-i restanțier la întreținere, să-i pocești numele, deformându-l caricatural, să-i răstorni oala de noapte în cap, când nu scrie destul de favorabil despre tine. Urât mod de a da o replică, atunci când nici n-o poți da". O caracterizează exact Adrian Alui Gheorghe pe coperta a patra: „Magda Ursache este unul din rarii polemiști de la noi care se înflăcărează la argumentele preopinentului, ar fi în stare să-i furnizeze ea noi argumente (culturale, evident) celui din față, pentru frumusețea polemicii". O spune altfel chiar eseista: „Eu fac parte dintre cei care acceptă că o polemică poate avea doi câștigători și că trebuie să cedezi argumentelor celuilalt, când le deține". Sau: „Nu-i agreez pe polemiștii care contrazic ce cred ei că ai scris, nu ce ai scris cu adevărat. Accept să fiu combătută, dar nu în fals intenționat. Nu cu agresivitate lipsită de informație corectă, fără eleganță, fără civilitate". Și deplânge modul cum se face polemică în zilele noastre, unde orgoliile, mitocănia și aroganța țin loc de argumente și, în fond, de idei: „...se poartă «mătalimbajul», cu sau fără cratimă. Civilizației dialogului i-a apus steaua, opinia contrară duce la dușmănie pe toți vecii, la violențe de limbaj nescuzabile. La miștocăreală și la zeflemea, gazetarii noștri sunt imbatabili, cu argumentația e mai greu. La argumente se răspunde cu sentințe neargumentate".

Cartea aceasta este, în fond, o recapitulare, o sinteză a temelor (obsesive) ale Magdei Ursache sau poate a unei singure teme cu nenumăratele ei nuanțe. Revenim la prezentarea făcută de Adrian Alui Gheorghe: „Magda Ursache își iubește patria cioranian: cu ciudă", sau: „Magda Ursache, în toate cărțile sale, încă de la debut, propune un lucru provocator: restaurarea memoriei. Și nu o memorie lacunară, nu o memorie care să se piardă în hățișurile afectelor, ci una care are drept suport luciditatea și dreapta cumpănire". Îl completează, nu fără umor și autoironie, însăși autoarea: „... recunosc, sinistra impostură a *cadrelor* mă revoltă. Sunt o babă anticomunistă, viscerală dacă vreți, pentru că am trăit comunismul, pentru că mica mea familie a avut de suferit. Și-i întreb pe compatrioți: a voastră nu? Fiecare familie a fost dur lovită, rănită măcar".

Găsim aici celebrele sentințe ale Magdei Ursache din care redăm câteva: „libertatea se ia, nu se dă" sau: „corupția stă cu parlamentul și cu guvernul la masă" (cum altfel!) sau: „doctrinarzii liberali nu merg pe formula *prin noi înșine*, ci *pentru noi înșine*" sau o definiție a ignoranței: „Să nu știi că nu știi". Și, punctând cu gravitate: „Descurajarea cititului lovește direct în etnie: ne dorim o țară de needucați, de agramați, pe care-i trage ața la ce nu se pricep, educație și cultură, ca pe semi-analfabetul Ioșka Chișinevschi, dogmaticul declanșând tenebrosul război cu literatura antebelică. Tinerii inculți sunt mai ușor de manipulat..." Peste întreaga carte plutește umbra regretatului Petru Ursache, modelul cultural și moral al eseistei, cel alături de care a suferit zeci de ani nedreptățile din partea comuniștilor în posturi importante.

Compozițional, cartea este exemplară, fiind structurată în zece capitole pe zece teme, iar acestea la rândul lor în mai multe subcapitole, toate având titluri sau intertitluri apoftegmatice, reluând desigur fraze din răspunsurile Magdei Ursache. Este adevărat că AAG a avut de unde alege... Nu mă pot abține să nu exemplific cu câteva: „La timp de cumpănă, mi-am amânat și moartea, și descompunerea minții istorisind ca Șeherezada. Nu știam, cum nu știa nici ea, sfârșitul poveștii"; „Istoria ar trebui administrată elevilor ca medicament împotriva variilor propagande cârpăcite cu minciuni, împotriva biciului regimurilor totalitare de care România a avut parte din plin"; „Cel mai sigur mijloc de ratare e slujul la Putere"; „România a fost o colivie aurită pentru papagalii de scriitori-activiști, pentru aparatul de propagandă și o cușcă pentru cei neînregimentați"... Structura aceasta abilă și ingenioasă face cartea ușor și plăcut de citit.

Supraviețuriri în Post-Moralia este o carte model pentru actualitate, dar și pentru viitorime, plină de adevăruri mai digerabile, dar multe – din motive conjuncturale - de tot incomode, ca orice adevăr. Unele dintre ele sunt sigur că sunt acceptate în intimitatea mesei lor de citit chiar și de inamicii Magdei Ursache.

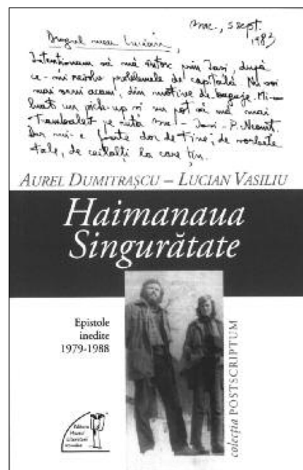

Generația 80 în corespondență

Corespondența literară este un gen în curs de dispariție, în mare parte datorită exploziei tehnologice în materie de comunicare. Dar, genul epistolar a fost mai mereu liantul curentelor și grupărilor literare. Să observăm geniul epistolar al membrilor Cercului de la Sibiu (Radu Stanca, Ion Negoițescu, dar mai ales I. D. Sârbu) sau al membrilor Școlii de la Târgoviște (Radu Petrescu, Costache Olăreanu, Mircea Horia Simionescu). Cred că ultima grupare a carui liant a fost genul epistolar este generația 80, iar protagonistul principal este regretatul Aurel Dumitrașcu, poetul de la Borca-Neamț stins atât de tânăr. Un volum enorm de corespondență a tipărit Adrian Alui Gheorghe (de altfel el fiind și editorul operei postume a lui Dumitrașcu), deci corespondența Aurel Dumitrașcu – Adrian Alui Gheorghe. Dar, poetul de la Borca a purtat corespondență cu numeroși alți prieteni poeți. Citesc acum volumul Aurel Dumitrașcu – Lucian Vasiliu, *Haimanaua Singurătate. Dialog epistolar* (1979-1988) (Editura *Muzeul Literaturii Române*, București, 2017).

Tinerii (pe atunci) poeți au vocația prieteniei, sunt altruiști, generoși, se ajută reciproc material și spiritual, dar îi ajută și pe alți congeneri. Romanul acesta epistolar este al unei prietenii literare (și nu numai) exemplare. Găsim epoca de tristă amintire reflectată fidel, chiar dacă nu totdeauna explicit, având în vedere că în mare măsură corespondența era supravegheată de Securitate. Dar, mai important este faptul că cei doi poeți sunt conștienți de închegarea la nivelul întregii țări a unei noi generații poetice, ba literare în general. Din scrisorile celor doi aflăm de legăturile lor epistolare sau/și directe cu ceilalți optzeciști, care și aceștia aveau legături cu toți ceilalți: Adrian Alui Gheorghe, Liviu Ioan Stoiciu, Daniel Corbu, Matei Vișniec, Liviu Antonesei, Dan David, Vasile Tudor, Emil Hurezeanu, Mircea Cărtărescu, Ioana Dinulescu, Dumitru Chioaru, Mariana Marin, Radu Florescu, Ion Stratan, Ion Zubașcu, Alexandru Mușina, Nichita Danilov, Nicolae Sava, Costi Stan, Marta Petreu etc. Aceștia toți sunt personaje în romanul epistolar Aurel Dumitrașcu – Lucian Vasiliu. Dar configurarea noii generații nu s-a făcut la modul belicos, prin *tabula rasa*, prin negarea generației șaizeciste. Dimpotrivă, Aurel Dumitrașcu povestește în scrisorile sale despre întâlnirile cu Nichita Stănescu, Petre Stoica, D. R. Popescu, acesta din urmă depunând niște eforturi remarcabile să-i găsească poetului de la Borca o slujbă la Piatra Neamț. Cei doi se plâng reciproc de confruntarea cu cenzura vremii. Iată-l pe Aurel Dumitrașcu vehement: „...prefer să nu apar nicăieri decât să fiu tăiat în bucăți – și-ncă deseori de indivizi care habar n-au ce e textul poetic în sine, ce vrea el și care e muzica lui. Mă deranjează cumplit lipsa de respect pentru textul scris, pentru autorul respectivului text..." Și: „Recent am fost la P. Neamț. O vizionare oficială: *Conu Leonida față cu reacțiunea*. Spectacol superb. Și Caragiale interzis de partid! Am trăit s-o văd și pe asta! Scârbele! Oare cine-i pune să blasfemieze sfinții națiunii? Sunt mâhnit!..." Sunt relevate apoi lecturile protagoniștilor, demersurile editoriale, anevoioase, pline de neprevăzut, mersul examenelor la facultate, dar și problemele cotidiene, unele grave. A.D., în 1980: „De câteva zile mă amenință și leucemia, de parcă n-ar ști că eu nu mor din orice. Am jucat tenis jumătate de zi și mi s-au rupt câteva vase de sânge la un picior. Parc-aș fi o mireasă bătută cu bulgări de pământ..." Sau, în 1984: „Poate că într-un fel sunt și subalternul morții, numai că nu trăiesc pentru ea, ci împotriva ei". E de remarcat optimismul poetului. Din păcate, boala a ieșit învingătoare și l-a răspus la tinerețe.

Cum spuneam, volumul acesta de corespondență reprezintă în primul rând un document prețios de istorie literară, depunând mărturie, alături de altele asemenea, despre coagularea încă de la sfârșitul deceniului opt al veacului trecut a noii generații poetice, cea care a confirmat și s-a impus ca Generația 80.

Petru Pistol

La Bruyère contesta redactorilor de ziare capacitatea de a emite judecăţi critice în literatură: „Datoria gazetarului e să spună: «Cartea cutare are mare căutare. E tipărită cu cutare corp de literă, e bine legată şi cu hârtie frumoasă. Se vând atâtea exemplare pe zi». Trebuie să ştie până şi firma librarului care o desface. Nebunia lui e că vrea să facă aprecieri critice”.

Diortosiri:

Motto-ul: „... că nu este nici o gramă / Din a lumii scrieri toate să nu aibe melodramă” (*Levantul)*

Thersit şi Ahile

Cine e Thersit, că Ahile e ... Ahile? Thersit? Dacă fricoşii şi flecarii din tabăra aheilor ar fi în număr suficient să pretindă o căpetenie, acesta ar fi Thersit.

„Aruncaţi-mă în masa trupelor ca simplu ostaş, şi sunt Thersit; aşezaţi-mă în fruntea unei armate, de care să am a răspunde în faţa întregii Europe, şi sunt Ahile.” (La Bruyère, *Caracterele,* traducere şi note de Aurel Tita, prefaţă de N.N. Condeescu, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1966, vol. I, p.416.)

Nedreptate a istoriei în plan eroic, semnalează La Bruyère, Thersit şi Ahile e (?) unul singur; dacă Homer ni-i dă ca fiind doi, este vorba de un efect teratologic al istoriei.

E posibil şi ce spune La Bruyère, dar cu ce risc! Cine şi-l asumă? Bătrâna Europă îl are pe Ahile. Gustul aventurii n-o tentează. Vrei să fii tratat precum Ahile: ieşi în faţă, arată-te! Fii Ahile, nu Thersit! Că într-un Thersit tânjeşte un Ahile oropsit de soartă? Dar în evoluţia de la Thersit la Ahile nu mai e nici urmă de Thersit. Identitate irecuzabil pierdută.

Normalitatea autocenzurii

- *În poezie, ora exactă în urbe o dă cutare,* afirmă X-ulescu.

Observând pe chipul meu semnele îndoielii, ca să-mi închidă gura, mă întreabă ritos:

- *Am dreptul să-mi exprim opinia*?
- De iure, da; de facto însă, nu.
- Cum adică? – se indignează.
- Pentru că părerea presupune vocea specialistului. Iar noi, nici eu, nici dumneata, nu suntem. *Şi atunci riscăm să ne apostrofeze Apelles:*

Pictor din secolul al IV-lea a.Hr., într-un tablou al acestuia, un pantofar observă o inadvertenţă la un articol de vestimentaţie, id est la o sandală. Pictorul recunoaşte şi corectează neajunsul. Pantofarul, încurajat, încearcă şi alte observaţii asupra tabloului, dar pictorul îi retează elanul critic: *Ne ultra crepidam, sutor*! – *Nu dincolo de sandală, pantofarule*!

Iar dacă nu Apelles (*pentru că el ne-a cam uitat*), *atunci La Bruyère:*

La Bruyère contesta redactorilor de ziare capacitatea de a emite judecăţi critice în literatură: „Datoria gazetarului e să spună: «Cartea cutare are mare căutare. E tipărită cu cutare corp de literă, e bine legată şi cu hârtie frumoasă. Se vând atâtea exemplare pe zi». Trebuie să ştie până şi firma librarului care o desface. Nebunia lui e că vrea să facă aprecieri critice”. (La Bruyère, p.104)

Mioara Bahna

Câmpia își revendică altarul

Aflată, încă de la început, prin titlu, sub auspiciile îmbinării dintre genuin şi transcendent, ca un fel de promisiune / premoniţie a jertfei, dar şi a fidelităţii faţă de sacru, cartea lui Tudor Amza – „Câmpia îşi revendică altarul”, Editura Lumina Tipo, Bucureşti, 2018 –, prefaţată de un „Argument” al autorului, dar şi de câteva pagini semnate de nepoata acestuia, cuprinde două parţi: I – „Cu visele la masă” şi II – „Cu privirea la cer”, sugerând aceeaşi mişcare a privirii şi a gândului fiinţei umane, anunţată prin titlu, dinspre terestru (fie şi aflat în planul visului), către înalt.

Este vorba, de-a lungul întregului volum, de o poezie ce pare a avea o finalitate exclusiv cathartică, de vreme ce, dincolo de opţiunea pentru versul clasic, presupunând, desigur, respectarea strictă a unor canoane, la nivel structural (prozodic, deci), autorul se lasă aproape numai în voia sentimentelor, induse, cu precădere, de timpul trăit, în care tronează copilăria, regină peste vremurile apuse, dar neuitate, derulată într-un tărâm, fireşte, paradiziac, cel al lumii rurale, în stare să inducă iluzia eternităţii, pe care chiar o invocă, într-un text, pus sub semnul târziului copleşitor, cu noianu-i de apăsări: „Bună seara, eternitate!”

Descriptiv, evocativ, elegiac, de cel mai multe ori, glasul liric rămâne covârşit de melancolie, însă îşi păstrează, în acelaşi timp, şi capacitatea de a percepe bucuria vieţii naturii, tradusă, de pildă, în frumuseţea şi bogăţia unor imagini simple, decupate însă din preaplinul acesteia, ca, spre exemplu, în versurile cu parfum autumnal: „S-au copt gutuii la Amara, / Sunt galbeni şi pomii-s grei, / În ierburi, greierii, chitara, / Au pus-o în cutia ei” (deşi, percepţia comună ar fi simţit, mai degrabă, că „au scos-o din cutia ei”, numai că un artist simte altfel cam totul).

Şi, dacă suverana amintirilor, în prima parte a cărţii, este copilăria, copilul nu ar fi putut să fie decât „Prinţ în câmpie”, cu toate că, nici de acolo, de demult, dintr-un timp suspendat în vise, dar şi în visuri, nu revin în gând numai secvenţe edenice, din moment ce şi în adâncul puiului de om pătrundeau grijile, neliniştile, tristeţile celor mari („Eu să fi fost copilul care, / Zidit în ploi de primăvară, / Ţineam în mâini o lumânare / Şi mă rugam să plouă iar?”), dar şi aspiraţiile lor („Visând că ne-am preface munţii-n pâine /Şi apele în vin, de flori, / Câmpia zorilor de mâine / În braţe ne-ar lua din zori”).

Nici părinţii, „Mama”, „Tatăl meu”, nu aveau cum lipsi din acest areal al copilăriei, fixaţi în cadre, aureolate, ca pentru orice om, de dragoste, mai ales după „trezirea din vis”, urmărit de „ziua săgeţilor de ploi”...

Volumul surprinde, totodată, felul cum acest perimetru punctat nostalgic de vocea lirică este, treptat, cu trecerea implacabilă a timpului, cel ce aduce, pe de o parte, „iubiri răzleţe”, iar pe de alta, distanţarea – nu sufletească – de actanţii bucuriilor deloc spectaculoase, dar fermecătoare, ale lumii de altădată, drept care îşi asumă consecinţele: „Mă vor dojeni salcâmii”, căci „N-am trecut să îi mai văd / Şi m-au trimis vorbă nebunii” pe măsura purităţii lor, „Printr-un măr intrat pe rod”, când cel ce îşi apleacă gândul spre ei simte că se află deja, în „prag de iarnă”, privind spre „ploaie peste garduri”, năpădit mereu de nevoia de a-şi evalua momentele începuturilor, când „Doamne, cât era de bine... / Uitam că ramu-n codru plânge / Şi mă trezeam că ziua vine / Din nou, c-un soare plin de sânge”, fiindcă, alegoric, desprinderea de obârşii începea să-şi facă apariţia, anticipând, cumva, tragedia existenţei celui ce se confesează în versurile de faţă: „Întâi un ram a prins a plânge, / Apoi a năpădit pădurea, / Era un soare plin de sânge / Care-şi ţinea-n văpăi securea”.

A doua parte a cărţii, mai mult decât prima, stă nu doar sub semnul nostalgiei, cât, mai ales, sub acela al unei dureri irepresibile, inegalabile, mărturisită încă de la început, din „argument” de către autor, cea a pierderii de către acesta a unicului fiu, punct esenţial de plecare pentru scris, pe care, aşa cum afirmă, în aceleaşi rânduri, îl consacră drept formă de comunicare între ei: „cea mai puternică legătură afectivă şi spirituală dintre mine şi fiul meu este fiorul poetic”, iar traducerea acestuia în cuvânt o consideră „misiunea” sa, a cărei îndeplinire o aşază sub semnul credinţei.

Imprecaţii („Zi de decembrie, ai muşcat din inima mea /.../ Zi blestemată...”), izbucnind din disperare, convingerea rămânerii în preajma sacrului salvator mereu („Voi rătăci în preajma Ta”), încercări eşuate, dintru început, de a-şi tempera deznădejdea („Căci scrisul meu e-un cântec trist”), transformarea fiului, Cosmin, în icoană, rememorarea clipelor încărcate de premoniţii („Ştiai de mult că moartea te-nsoţit,„), invocarea amintirii lui, copleşit de culpa de a-i fi supravieţuit, visând în „boarea nopţii”, la timpul când va putea să-şi vadă iar băiatul, toate strânse într-un monolog neliniştit, sunt temele către care Tudor Amza îşi îndreaptă gândul neobosit, privind către „Un cer cu întrebări”.

În concluzie, cartea de faţă, aşa cum arătam de la începutul acestor rânduri, este una dintre încercările autorului de a-şi transfera durerea în artă, o amplă litanie, singura, poate, legătura, din perspectiva lui, dintre sine şi fiul aşezat de părintele îndurerat în contiguitatea divinului, o realizare a cărei miză declarată este măcar iluzia perpetuării acestei legături înlăcrimate.

Carte nouă

Lucia Cuciureanu – Goethe cu frişcă

(Editura Cartea Românească, 2018)

Lucia Cuciureanu scrie o poezie elaborată, în versuri subtile şi ingenioase, pronunţat intimiste şi nostalgice, în fond, un jurnal liric, după cum observă Ion Mureşan pe coperta a patra. Anii studenţiei, ai profesoratului, prietenele, elevii, iubirile, toate sunt evocate zglobiu, cursiv, fără vreo autocenzură: „cel mai important lucru în relaţia/cu armando a fost despărţirea./îmi arăta casiopeea cu exactitate, dar/mă săruta stângaci pe genunchi./*aş vrea să fii mexicană/să facem sex pe mahler cel rău.*//italienii nu au metafizică./o mozzarella cu spaghetti e toată filosofia lor./am râs ca la sfârşitul unui episod din seinfeld./cu ochii./mă uit la tine şi ameţesc./*tu eşti frumoasă de tot şi n-ai niciun cusur/o macchia mediterranea pe muntele alto/prea galbenă prea suavă/prea din cântarea cântărilor.*/mă uit la noapte şi ameţesc.urându-te...” Apoi, poezia aceasta este şi vag livrescă (e doar „jurnalul” unei profesoare de română!), pornind chiar de la titlul volumului, dar nu e vorba de un livresc preţios, căutat, manifest, ci ca o completare a realului, ba făcând parte din real: „am şters praful de pe discuri/nişte vinil-uri de vârsta mea./într-o oră termin poezie şi adevăr./nu eşti aici/să-l facem praf pe goethe/şi să inventăm o reţetă culinară/goethe cu frişcă...” Un lucru interesant este rezumarea poemelor la sfârşit prin hashtaguri. De pildă, poemul *(femeile n-au ce căuta în geofizica pământului) sau de ce mai scriu* este sintetizat astfel la final: *#EroiiNuSeSinucid #Electromagnetism #ÎmprumutCuţit GataÎnroşit.* **(DAD)**

Constanța Popescu

Singurătatea cuvintelor

Gesturi cu miros de ceai
vindecă tăcerile, încălzesc anotimpuri.
Ploi cu flori de tei la urechi,
mi se aşează pe frunte,
luminând distanţa dintre noi,
tot mai liberi în singurătatea cuvintelor
Eu, un călător cu cărţile închise,
colecţionez biblioteci
din lucruri făcute şi vorbe
cu care încălzesc dimineţile dintre iubiri.
Pe ultima treaptă pământul
mă rabdă şi-mi înalţă liniştea pe creştet,
doar voi inventa poeme
invers limbilor ceasornicului
demult ne mai întors,
devin gândul tău de mâine...

Miracol

Îmi amintesc dimineţile scurte,
care-mi legau paşii pe lângă umbra casei,
îmi ţineau de urât şi-mi sprijineau singurătatea...
ploaia suportată ca exerciţiu
spălării de păcate,
îmi ţine frâul liber,
când ştiu că orice se întâmplă
în jurul meu, eu mă înalţ...
Pictez vitralii pe retina amintirilor,
o fantă prin care spionez începuturile,
îmi ţine trează bucuria.
Mă regăsesc în fiecare culoare, picătură de rouă
scursă în zori peste zâmbetul florilor.
Te aştept să-mi dai îmbrăţişarea promisă
tu mă cauţi şi nu ştii unde exist,
la un capăt de cer, la o margine de noapte...
între noi, un miracol stă la pândă...

Dragostea

Cineva se încalţă cu paşii mei,
mi-i poartă prin colb,
îi şterge prin livada cu gânduri
şi mi-i aşează la uşă, să-mi fie gata de drum.
Mă minunez de ce nu
nu am plecat cu arca aceea în care
mai era un singur loc liber, destinat
nehotărâţilor...
ţi-l cedasem, ştiind că mă porţi
în buzunarul de la piept...

Pentru că sunt

M-ai cioplit înger,
dar a fost să fiu femeie...
nu-mi pare rău de aripi, zbor cu tine
când îţi sunt în privire
şi gând, pretutindeni
unde mâna-mi construieşte
poduri
şi condeiul desenează fluturi...
sunt şi-mi schimb cînd vreau
culoarea!

Doar respiraţia

Încă un drum împărţit la doi,
jumătate pentru a construi amintiri,
jumătate pentru a le şterge...
Intersecţia, un bulgăre de rouă,
dispărut la miezul zilei,
pentru care facem paşi spre infern.
Călătorie fără hartă şi repere,
dar respiraţie şi apoi dor...
iar eu un călător uitat în drum
de soartă.

Spectator

Dimineţi deschise,
cocori dornici de ducă,
bucurii decolorate în canicula vieţii.
Noi răsfoind amintiri
în albume ridate de timp,
aşteptăm smeriţi
începutul altei poveşti,
cu miros de gutuie...

N. Georgescu

DIN TAINELE SCRISULUI ROMÂNESC

CUM L-AM EDITAT PE EMINESCU

...Mi-e în gând să împărtăşesc publicului cititor de la noi câteva din frământările prin care am trecut ediţia Eminescu pe care am scos-o în 2012 (şi pe care mult mai doresc s-o reiau într-un tiraj mai larg, pentru că a avut, mari şi late, 130 de exemplare); încerc să fiu cât mai explicit, dar despre limitarea exemplelor nu poate fi vorba pentru că sunt enorm de multe şi nu pot face o ierarhie a lor. Aceste frământări ţin de vreo douăzeci de ani, dar îl rog pe bunul cititor să nu creadă că vin cu „marfă veche", pentru că sunt ca şi necunoscute – şi pentru că le-am adus la o formă dialogală actuală; chiar acolo unde a trebuit să datez unele fragmente, ca fiind polemici consumate, deci personalizate în timp, am redus totul la idee.

ALECSANDRI ŞI APOSTROFUL. Unul dintre cei mai activi membri în *Comisiunea pentru reformarea ortografiei limbii române* care a funcţionat pe lângă Academia Română în ultimul pătrar al secolului al XIX-lea a fost V. Alecsandri. Importantă este, mai ales, prezenţa sa în dezbaterile anului 1879, soldate cu un *Raport* întocmit de Titu Maiorescu. De câteva, ori în acest *Raport,* Titu Maiorescu cedează în faţa majorităţii, subliniind în mod expres: *"Subscrisul s-a unit aici cu părerea majorităţii Comisiuni, numai pentru a nu face dezbinare asupra unui punct de o importanţă mai mică, deşi crede că este o abatere de la regula generală primită pentru scriere".* În acest raport ortografic nu se discută apostroful – şi vom căuta zadarnic atâtea şi atâtea alte norme pentru scrierea limbii române, fără să găsim explicaţii despre acesta. Găsim, însă, un argument indirect, pe care-l considerăm demn de luat în seamă, că apostroful era însemnat în mod natural, fie strâns, fie larg, după curgerea vorbirii. Iată, într-adevăr, cum încheie Titu Maiorescu discursul său rostit în plenul academic la 8 aprilie 1880: *„Acesta este rezultatul dezbaterilor urmate în sânul comisiunii, ce aţi binevoit a alege pentru lucrarea proiectului de ortografei. Spre a vă da un exemplu practic pentru înfăţişarea ce ar avea scrierea română după această ortografie, am onoarea a vă alătura o transcriere conformă cu regulele aici stabilite. Este* Cântecul gintei latine, *ce l-am transcris, cântat de acel poet şi coleg al nostru, căruia natura pare a-i fi dat menirea de a înfăţişa generaţiunilor contimpurane toată frumuseţea eufonică a limbii noastre materne".* Urmează, desigur, textul poeziei – care, fiind o aplicaţie, ne va interesa în mod deosebit. Iată ultimele două versuri ale strofei întâi: *Ea merge'n capul altor ginte,/ Vărsând lumina 'n urma ei.* Este evident că, fiind exemple alăturate de folosire a apostrofului, aici avem de citit conjunct *merge-n*, dar disjunct lumina *n-urma* ei (grafiem astfel, cu liniuţa post-pusă, pentru a sugera diferenţa). Implicit, cuvântul *lumina* cere, în acest caz, un accent suplimentar, devine proeminent în vers, ca şi cum am zice *lumina* şi nimic altceva. Recurgem, iarăşi, la repertoriul nostru de exemple – şi alegem, din Alecsandri, câteva versuri cu apostrof publicate în *Convorbiri literare*: *Frumos, sublim spectacol e'n faţa omenirii / Când un popor se 'ntoarce din marginea peirii/ Şi'n foc redobândeşte a lui neatârnareă"* (poemul "10 mai 1881"); *Noaptea-i neagră 'n jurul meu* [...] *Dar nimic nu luce'n zareă (Poclonul lui Peneş.* Prima oară e spaţiu, a doua oară nu este; noi scriem la fel: *neagră-n jurul meu, luce-n zare.)* Acestea nu pot fi altceva decât probe de "frumuseţe eufonică a limbii noastre materne", cum zice Maiorescu mai sus. Exemple sunt cu sutele, pentru că întreaga poezie a acestor ani se scrie cu apostrof. Alecsandri, însă, pare a fi poetul care, în comisiile ortografice, verifica noile norme ale scrierii cu propria poezie; mai mult, el va scrie pentru a pune în evidenţă aceste norme ortografice, pentru a servi drept exemplu. Este un retorism special, de apărat, mult studiat, desigur – detectabil, însă, numai în contextul acelei scrieri, a lor, a momentului. Săltat din timpul său şi adaptat noilor norme ortografice, un poet ca Alecsandri devine, euphonic, şters, ca şi cum ai lustrui un basorelief: adâncimile şi proeminenţele nu mai există, liniuţa de unire (care rezolvă, iată, patru situaţii de limbă într-un singur semn!) le anulează.

Este, poate, momentul să amintim, aici, o notaţie a lui Eminescu pe marginea traducerii sale din *Arta reprezentării dramatice* de Th. Rötscher. Ajungând la *accentul simbolic,* poetul scrie în marginea traducerii: *"Vezi poezia* Bosforul *de Alecsandri".* El distinge, aşadar, într-o poezie a aceluiaşi Vasile Alecsandri o nuanţă suplimentară a recitării, foarte greu de redat şi de către artiştii (actorii) profesionişti cu mare experienţă, şi anume acest accent simbolic. Ar fi interesant de urmărit ediţiile succesive ale textului acestei poezii: ce fel de apostrofuri foloseşte autorul în prima tipăritură, dacă le păstrează în cele ce urmează, cum sunt schimbate ele de ediţiile ulterioare. Din experienţa ediţiilor eminesciene, ştiu că apostrofurile se schimbă (cele astrânse devin largi şi invers) după epoci, după urechea editorului, chiar după gust.

Las experienţa lui Alecsandri în grija cuiva pasionat şi dornic să continue acest dialog (mi-ar lua enorm de mult timp şi alergătură). Mă grăbesc spre o concluzie pe care aş dori-o oarecum teoretică. În preambul, trebuia să spun câteva lucruri despre un sector special al studiilor eminesciene, şi anume acelea privind versificaţia poetului. Am în faţă una dintre cărţile de excepţie, datorată d-lui prof. Adrian Voica şi intitulată chiar aşa: *Versificaţia eminesciană* (Ed. Junimea, Iaşi, 1997, colecţia Eminesciana nr. 58). Este, dacă nu mă înşel, a patra carte a autorului dedicată acestui subiect. Dânsul se ocupă de metrică, implicând ritmurile poemelor eminesciene. Mărturisesc că am privit cu mult scepticism această carte – şi cărţile de acest fel în general, mai ales după ce am găsit acele nuanţe ale scrierii cu apostrof în timpul lui Eminescu: ce pot face metricienii când nu ştiu unde sunt forme legate ori dezlegate în intenţia autorului? Ei bine, nu e chiar aşa. Desigur, dl Adrian Voica îşi aplică măsurătorile sale la textul editat astăzi, fără accente, fără *u* final, fără variantele dialectale (ori locale) din originalul poeziilor, fără indicaţiile de lectură (apostrofuri). Ei bine, aflaţi că dânsul reuşeşte destul de binişor să intre în intonaţia eminesciană. Mi se pare ciudat, aproape un miracol; oricum, chestiunea ţine de cunoaşterea desăvârşită a limbii române, de o intuiţie formidabilă etc. Dl autor nu măsoară cuvinte ori propoziţii, ci sonuri; dânsul are acel curaj neaşteptat, poate, de a merge către melodia interioară a versului eminescian, de a descoperi această melodie (nu de a inventa una). Practic, ar trebui să-şi ia Conservatorul sub braţ şi să stabilească muzica internă a tuturor poeziiloe eminesciene.

Chestiunea este însă următoarea: ca să ajungă la aceste performanţe, autorul n-a ţinut cont de scriere ci a *recitat poezia eminesciană până la saţietate, s-a lăsat purtat de cuvântul rostit,* de intonaţie, de jocul vocalelor. Mi se pare că ajungem la o concluzie, şi anume că muzica este al doilea suport al poeziei, pe lângă scriere. Muzica, adică, în fond, oralitatea intenţionată melodic. Toţi poeţii noştri din contemporaneitatea lui Eminescu au scris poezii cu melodie implicată. Cât despre Eminescu, toate poeziile sale au o asemenea linie melodică interioară. Acesta a fost un ideal: *ut musica poesis*, nu *ut pictura poesis.*

Asta îmi spune mie experienţa Adrian Voica. Nu discut, desigur, destul de multele abateri datorate necunoaşterii apostrofului la Eminescu; se pare, totuşi, că formele care nu necesită apostrof sunt covârşitor de multe şi imprimă metrica generală. Revin, însă, la oarlitate ca model de salvare a literaturii (cum a devenit, se pare, prin acest exemplu al metricienilor). Dar în vorbirea orală, mai ales în sate ori la piaţă – şi pe stradă – sunt foarte evidente cele două apostrofuri, formele conjuncte şi cele disjuncte se deosebesc cu mare uşurinşă după intenţia vorbitorului. Şi atunci, mă întreb, totuşi, cum stăm cu principiul fonetic al ortografiei noastre, după care scriem cum auzim? Eliminarea apostrofului din scrierea limbii române mi se pare o încălcare a acestui principiu.

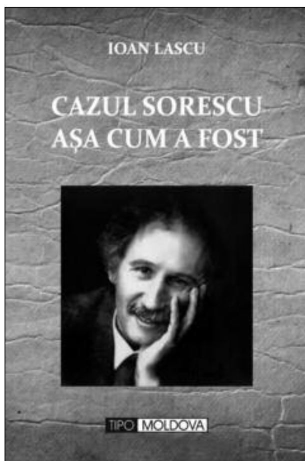
Să n-o luăm, însă în tragic: noi nu vrem să scoatem lumea în stradă pentru apostrof! Ne interesează această taină de a scrie în româneşte în scopuri pur ştiinţifice – mai bine zis, estetice: fiind ceva de prisos, care nu trebuie nimănui, este, şi aceasta, ceva care mişcă spiritul, deci place.

Muzica, adică, în fond, oralitatea intenţionată melodic. Toţi poeţii noştri din contemporane itatea lui Eminescu au scris poezii cu melodie implicată. Cât despre Eminescu, toate poeziile sale au o asemenea linie melodică interioară. Acesta a fost un ideal: *ut musica poesis, nu ut pictura poesis.*

Geo CONSTANTINESCU

Ioan Lascu – Cazul Sorescu. Așa cum a fost...

Ziarul *Adevărul,* sub direcția gorjeanului Darie Novăceanu, era, în acele vremuri, contra influențelor occidentale, care ar fi putut dechide noi orizonturi și impune alte principii „originalei democrații" a noilor „emanați".

Cazul Sorescu așa cum a fost sau *Mult zgomot pentru nimic* (Editura TipoMoldova, Iași, 2017) constituie *dosarul de presă* alcătuit și comentat de scriitorul și ziaristul Ioan Lascu, referitor la conflictul de muncă dintre Marin Sorescu, redactorul şef al revistei *Ramuri* din Craiova, și o mare parte din redactorii ei, de la începutul lunii februarie 1991. Revistă a Uniunii Scriitorilor și la acea dată, cunoscuta publicație craioveană, ca multe din revístele de cultură românești, a căzut victimă crizei economice în care s-a scufundat întreaga țară după evenimentele din decembrie 1989. Pe scurt, în anul 1990, revista înregistrase pierderi economice de circa un milion de lei. Cum redactorul şef, Marin Sorescu, locuia la București și era mereu preocupat de promovarea propriei literaturi, atât pe plan național cât și universal (autorul fiind cunoscut ca un excelent agent literar al operei sale), redactorii revistei din Cetatea Băniei, în cadrul unei ședințe furtunoase, au avut o convorbire cu o serie de accente mai tari chiar cu șeful lor, mereu aflat pe drumuri. Acesta le-a declarat că programul editorial îl va impune dumnealui, ca și până atunci, dar că va face și anumite corectări în domeniu, în sensul că nu va mai publica cu aceeași frecvență autorii români din diaspora, Emil Cioran, Mircea Eliade, Eugen Ionescu (ale căror nume „acum au ajuns pe toate gardurile", după propria-i declarație) și nici autorii din București, Ana Blandiana, Nicolae Manolescu, Mircea Dinescu, Gabriel Liiceanu, în vogă la acea dată, ale căror texte puteau spori audiența revistei. În fața acestei situații, opt dintre redactorii de la *Ramuri* au întocmit un memoriu și l-au înaintat Comitetului Director al Uniunii Scriitorilor alcătuit din: Ștefan Augustin Doinaș (președinte de onoare), Mircea Dinescu (președinte executiv), Ana Blandiana, Nicolae Manolescu, Gabriel Liiceanu, Laurențiu Ulici, Mircea Cărtărescu, Nicolae Prelipceanu, Zigu Ornea. Aceștia au invitat părțile în conflict la București și le-au propus să găsească împreună o cale de împăcare. Ședința a avut loc pe 21 februarie 1991, în urma căreia, după îndelungi dispute contradictorii, în care Marin Sorescu a amenințat de mai multe ori cu demisia, părțile s-au arătat dispuse să stingă conflictul de muncă. La Craiova însă, redactorul şef le-a propus celorlalți demiterea și înaintarea în funcția de redactor şef adjunct a lui Nicolae Diaconu (redactorul revistei care nu semnase memoriul). Firește, propunerea n-a fost aprobată, iar, în final, Marin Sorescu și-a dat efectiv demisia din funcția de redactor șef al revistei *Ramuri*, dar și din Uniunea Scriitorilor din Romania, la 5 martie 1991.

Acestea au fost faptele, dar ecourile lor în presa timpului au fost amplificate, distorsionate și mutilate grosolan, pentru a fi folosite astfel în disputele ideologice ale momentului, dat fiind că Uniunea Scriitorilor manifesta altă deschidere față de cei care preluaseră puterea politică după 1989. S-a stârnit, astfel, un iureș al condeielor de mai mare sau mai mic calibru îndreptat împotriva organizației scriitoricești. Tonurile erau dure, ireverențioase, neînduplecate, unde poncifele limbii de lemn ale regimului anterior continuau să își arate fără opreliște cunoscuta hidoșenie.

Totul a început cu articolele apărute pe întâia pagină a ziarului *Adevărul* nr. 344, de sâmbătă 23 februarie/ duminică 24 februarie 1991, când Marin Sorescu încă nu-și depusese demisia din Uniunea Scriitorilor. Primul se intitula: *Adevăr grăit-a Iona: totul e invers*, semnat Observator și *Uniunea Scriitorilor s-a autodesfiintat*, semnat Cristian Tudor Popescu. Scrie, în cel de-al doilea articol, autorul furat de mirajul diatribelor care-l vor face faimos mai târziu, anticipând într-un fel demisia poetului din Bulzești, referindu-se la membrii Comitelului Director al Uniunii din acea vreme: „Sunteți răi și urâți. Sunteți rușinea meseriei de scriitor român oricât de bine ați scrie. Pentru mine, și sunt sigur că nu numai pentru mine, nu mai existați". Cam aici duceau gândurile bătăiosului gazetar, dat fiind faptul că scriitorii astfel organizați ar fi putut să pericliteze aranjamentele politice ale momentului. Ziarul *Adevărul*, sub direcția gorjeanului Darie Novăceanu, era, în acele vremuri, contra influențelor occidentale, care ar fi putut dechide noi orizonturi și impune alte principii „originalei democrații" a noilor „emanați".

La această campanie se adaugă, printre altele mai mărunte, intervenția lui Mihai Ungheanu, la 28 februarie 1991, în cotidianul doljean *Cuvântul libertății*. Acesta, viitor parlamentar al Partidului România Mare, anticipând gestul lui Marin Sorescu, repune pe tapet o mai veche excludere din Uniunea Scriitorilor, cea a lui Eugen Barbu, pe baza mai multor învinuiri de plagiat, între care unele demonstrate chiar de Marin Sorescu și publicate în revista *Ramuri*, în 1979. Însă Mihai Ungheanu trece sub tăcere acest fapt dovedit și pledează, zgomotos, pentru desființarea Uniunii Scriitorilor care ar păstra, după el, multe din tarele regimului de tristă amintire.

În aceași zi, la București, în *Viața Capitalei* (revistă social-culturală a Primăriei Capitalei) apar trei articole semnate de Mircea Micu, Gheorghe Tomozei și Fănuș Neagu. Primul scrie ofense adresate lui Mircea Dinescu, căruia i-ar recomanda „să vorbească despre modul de preparare a gulașului" decât să se ocupe de „bucătăria scriitorilor", iar Anei Blandiana îi recomandă, chipurile, să-și vadă doar de „masa de scris", în articolul intitulat interogativ-retoric, *Sorescu judecat?*

Gheorghe Tomozei în articolul *Bază Verde sau Bază Roșie*, pornind de la numele administratorului economic al revistei oltene, face aluzii la política „verde" a tinerilor ce nu-l mai voiau ca redactor șef pe Marin Sorescu, sau la cea „roșie" de mai deunăzi, cu trimitere la „meditația transcendentală". Își încheie autorul diatriba: „Când vrură să te jugănescă la chestia transcendentală, cinstitul tău nume te apără, Marine, și bazăroșie dădu înapoi. Acu să te văz cum te descurci cu bazăverdea..."

Fănuș Neagu, în articolul *Gaga, gaga, gaga Paris (cine urmează?)* merge și mai departe, învinuind pe unii scriitori din exil de toate patimile României și ale celorlalți scriitori români, care și-ar putea lua locul meritat chiar în Uninunea, ce le-a deschis larg porțile. Afirmă marele liric al prozei cu tărie, deși frazele nu-i fac deloc cinste: „Vin și întreb: băligoșii Virgil Ierunca și Monica Lovinescu, care *au denigrat* toată marea literatură română postbelică, n-ar trebui numiți și înscăunați ca minuni tuberculoase (literar și moral) alături de Dinescu? Mi-e rușine că i-am cunoscut pe cei doi gaga, gaga, gaga-Paris. Ga-ga-ga-ga, da' lăsați dracului rațele-n pace!"

Iată unde a dus un simplu conflict de muncă la o revistă de cultură din provincie. Mai ales când frumoasa dotă a Romaniei se evapora, cât ai clipi, ireversibil, marile fabrici se închideau una după alta, coloane nesfârșite de muncitori strigau pe bulevardele Capitalei cu clădirile rănite de gloanțele nimănui „Moarte intelectualilor!" sau celebrul slogan „Noi muncim, nu gândim!", iar tot în București trenuri cu așa-ziși mineri înarmați cu rângi, lanțuri și bâte, soseau la momentul potrivit ca să pună ordine în lucruri.

Desigur, au fost și luări de poziție echilibrate, raționale. În acel banal conflict de muncă prestigiul de scriitor al lui Marin Sorescu n-a fost maculat, locul lui în Uniunea Scriitorilor niciodată uzurpat, dar cei care scriau atunci nu cu condeiul, ci cu cerneala unor gânduri abominabile (ale căror consecințe la suportăm și astăzi, după 27 de ani, cu vârf și îndesat!) au tras foloase la propriu. Marele scriitor s-a stins nu după mult timp, (în decembrie 1996) lăsând în urmă o țară tristă, descumpănită, în imposibilitate cronică de a-și reveni în contextul marilor provocări ale contemporaneității.

Cuprinzând ecourile de presă ale unui conflict provincial cu extensie națională, cartea lui Ioan Lascu oferă o bază de plecare nu numai pentru istoria literaturii primilor ani de libertate, ci și pentru istoria țării în bătaia tuturor intereselor acelor timpuri și mai ales a mentalităților românești la începuturile democrației „originale". Putem reflecta mai atent la ceea ce am fost, ca scriitori și cetățeni, în acele zile ale marilor întrebări și mai ales la ceea ce suntem și vom mai fi în devenirea vremii și a vremurilor viitoare.

Mihaela Albu

Patria din gând și țara regăsită

cronici

România, țara în care nu se mai puteau întoarce până în 1990 – decât cu riscul libertății ori al vieții –, îmbrăcase pentru exilații români aura ideală a tărâmurilor pierdute. Indiferent pe unde i-au dus pașii, fiecare găsea puncte de convergență cu locurile copilăriei sau ale tinereții. Nu rareori dorul de țară se concretizează în rememorarea unor spații specifice, a tradițiilor legate de acel loc, a amintirilor învăluite în aburi de firească utopie.

Pentru Virgil Ierunca, de exemplu, Râmnicu Vâlcea era cel mai frumos oraș din lume; Vintilă Horia trăia lângă Escorial cu Râmnicul (Sărat) în gând. Segarcea, locul în care se născuse, îl păstra ca simbol al Țării. Despre satul în care își va petrece o perioadă scurtă din copilărie, Aldești, în exil, după patruzeci de ani, mărturisește că nu a uitat nimic: niciun pom, nicio casă, nicio culoare. „*Totul nu este decât memorie*", afirmă scriitorul. Spațiile străine în care l-a dus viața sunt permanent raportate la cele de acasă: „Cu Valea Ronului la picioare", memorialistul se lasă „îmbătat de mirosul pajiștii pline de flori și de plante de tot felul, exact *aceleași ca în Bucegi*, am ascultat de pe un mal apa unui *pârâu care-mi aduce aminte de Prahova*, la capătul Buștenilor, în drum spre Diham./.../ Am adorat Elveția de la prima întâlnire, *pentru că m-a călătorit imediat către Carpați.*" (v. Vintilă Horia, *Memoriile unui fost Săgetător*, Vremea, 2015, pp. 95-96, s.n.). Aproape orice zonă vizitată declanșează în memoria scriitorului un loc anume din țară. Într-o scrisoare către fratele său scrie, de exemplu, despre Collado, orășelul spaniol în care s-a stabilit după mai multe peregrinări prin lume: *„Collado îmi aduce aminte de Râmnic."*(v. *Scrisori din exil între Vintilă Horia și Alexandre Castaing*, Fundația Culturală Memoria, 2011, I, p. 116)

Aceste imagini căpătau nu de puține ori irizații de irealitate, schimbându-se însă (uneori radical!) pentru cei care au avut șansa reîntoarcerii. Distopia are cauze izvorâtoare în primul rând din posibilitatea comparației – o dată cu propria imagine, cosmetizată prin amintire, a doua oară prin termenul de referință al realităților – mult diferite – cu locul în care au trăit în Occident.

Nu e mai puțin adevărat că România de după 1990 nu mai seamănă cu ceea ce lăsaseră în urmă (unii în anii 40-50, alții după 1970). Anii de comunism distorsionaseră conștiințe, repere morale, dar și orașe ori regiuni întregi. În anii așa-zisei democrații, după 1990, latura negativă pare a se fi accentuat, iar intelectualii români trăitori zeci de ani în Franța, în Spania, Italia, în SUA etc. era firesc să perceapă mult mai acut malformațiile mentale și comportamentale.

Un exemplu al șocului întâlnirii cu țara îl aflăm exprimat direct, în fraze dure, prin care se realizează succint o radiografie a României de azi, în volumul *Un altfel de jurnal*[1], semnat de Matei Călinescu. Apărut într-o ediție elegantă ce deschide o serie de autor, acest jurnal *altfel* poate fi receptat pe mai multe paliere. Primul ⟶

Leonid Dragomir

Biblioteca de filosofie

Filosofia ca farsă tragic-ironică

Se consideră îndeobşte că filosofii duc o viaţă liniştită, de meditaţie solitară în liniştea cabinetului sau la catedră. Că lucrurile nu stau întotdeauna aşa, ba în cazul unora dimpotrivă, încearcă să ne convingă prin incursiuni în vieţile şi doctrinele câtorva filosofi Costică Brădăţan în *A muri pentru o idee. Despre viaţa plină de primejdii a filosofilor* (trad. de Vlad Russo, Ed. Humanitas, Bucureşti, 2018). (Traducerea s-a făcut din engleză deoarece autorul de origine română este profesor la o Universitate din Texas). Dezvoltând o idee preluată de la Pierre Hadot, el înţelege filosofia ca un mod de viaţă al cărei scop este împlinirea de sine. Fiind deci în principal o practică a transformării sinelui, filosofia nu se confundă cu discursurile înmagazinate în cărţi. Ea este, sau cel puţin aşa a fost în Antichitate, continuându-se sporadic şi după aceea, conform lui Hadot, o artă de a trăi. Contribuţia lui Brădăţan la această teză este că ea nu poate fi aşa decât dacă oferă totodată şi o artă de a muri. Problema principală a cărţii sale se poate formula astfel: cum poate un filosof să-şi folosească moartea pentru a-şi împlini viaţa?

Răspunsul este căutat în istoria filosofiei pe două planuri: teoretic şi practic. "Primul chip al morţii", cum numeşte autorul reflecţia despre moarte a unor gânditori precum Montaigne, Heidegger sau Landsberg (mă întreb de ce lipseşte Cioran?), dezvăluie prezenţa ei în mijlocul vieţii, precum şi rolul de ingredient necesar atât al scrisului, cât şi al intensificării trăirilor. Conştiinţa morţii, încă naivă pentru că e doar o prezenţă abstractă, poate produce convertirea filosofică, manifestată prin înstrăinarea de propriul trup şi încercarea de depăşire a limbajului, a discuţiei despre... Comentatorii morţii, deşi nu-şi riscă ei înşişi pielea ,pledează pentru un contact real între gândire şi viaţă, posibil prin medierea morţii. Lectura în cheie heideggeriană a nuvelei lui Tolstoi, *Moartea lui Ivan Ilici*, realizată de Brădăţan, scoate la iveală atât falsitatea unei vieţi conformiste, cât şi, prin contrast, ce anume presupune trăirea autentică a propriei vieţi. Condiţia esenţială este conştiinţa finitudinii personale, nu una general-abstractă. Comentariul lui Costică Brădăţan este într-adevăr strălucit, ca şi cel la filmul lui Ingmar Bergman, *A şaptea pecete*.

Al doilea chip al morţii este cel concret, când trupul filosofului intră în joc. Autorul îşi afirmă de la început credo-ul că pentru a nu-şi transforma filosofia într-o vorbărie goală, fillosoful trebuie să treacă proba morţii, adică să fie gata să moară pentru ideile sale. Trupul devine astfel mijlocul principal de a valida o filosofie: "Trupul agonizant al filosofilor ca teren de punere la încercare a gândirii lor", scrie cu oarece sadism autorul. Dacă primul chip al morţii se referea la felul cum privesc filosofii moartea, cel de-al doilea întoarce perspectiva: acum este vorba de cum îi priveşte moartea pe filosofi.

După cum se ştie, filosoful atenian Socrate, condamnat la moarte în anul 399 î.e.n. de către un tribunal al democraţiei reinstalate după domnia celor 30 de tirani, pentru coruperea tineretului şi impietate faţă de zei este considerat, nu unanim, a fi întemeietorul filosofiei occidentale. Analizând câteva dintre dialogurile socratice ale principalului său discipol Platon, în special *Apărarea lui Socrate* şi *Phaidon*, Costică Brădăţan argumentează în favoarea ideii că o dată cu Socrate moartea devine un ingredient esenţial al filosofiei occidentale. Moartea, scrie el, liber consimţită a lui Socrate a devenit "parte a definiţiei filosofiei înseşi". Generalizare cam exagerată, dar care este în spiritul definiţiei socratic-platonice a filosofiei, care sună astfel: "filosofia este o pregătire permanentă pentru moarte şi starea care îi urmează". De aici autorul trage concluzia, nu ştiu cât de corectă, dar să-l urmăm pe el, că filosofa presupune a fi permanent pregătit să mori pentru ideile tale. (Oricât m-aş strădui, nu aşa mi-l imaginez pe Kant). Mai departe autorul se concentrează asupra proceselor interioare pe care le implică o astfel de pregătire. Analizele psihologice ale trăirilor unor filosofi martiri precum: Socrate, Hypatia, Giordano Bruno, Thomas Morus sau, mai recent, Jan Patocka sunt dublate de căutare semnificaţiilor filosofice ale morţilor acestora. Ideea centrală este că prin moartea lor filosofii aceştia devin mult mai activi atât pe plan spiritual, cât şi social - politic, decât erau în timpul vieţii lor. Martirajul este, bineînţeles, o experienţă limită, pentru care însă filosoful autentic trebuie să fie pregătit întotdeauna. De altfel nu orice trup mort devine martirizat, ci acest lucru se petrece printr-un proces complex, politic şi curtural care include: reprezentaţia, adică felul de a se purta şi a vorbi al filosofului înaintea morţii, povestirea faptelor de către un altul, Platon de exemplu în cazul lui Socrate, şi publicul care asistă sau receptează indirect moartea sa. Rezultatul este că prin moartea lor martirică filosofii pun bazele unor largi curente de idei, susţine Brădăţan. Afirmaţia mi se pare iarăşi exagerată: exceptându-l pe Socrate niciunul dintre cei menţionaţi anterior nu mi se pare să fi generat vreo mare şcoală sau tradiţie filosofică. Este adevărat că sfârşitul tragic conferă unor gânditori o aură mitologică, dar nu se poate susţine până la capăt ideea că "formarea tradiţiilor intelectuale şi filosofice nu e guvernată de tipare strict raţionale, ci uneori de forme ale gândirii şi imaginaţiei mitice". Dacă ne referim spre exemplu la cele două mari tradiţii ale filosofiei moderne empirismul şi raţionalismul, ca să nu mai vorbim de cele ale filosofiei contemporane, nu cred că mitizarea primează - în condiţiile în care există - asupra continuiăţii metodelor, problemelor, stilurilor de argumentare ş.a

Dar de ce sunt ucişi, martirizaţi filosofii, ştiut fiind că ideile lor abstracte nu joacă aproape niciodată un rol direct în realitatea socială şi politică a epocii lor? Dacă până aici Costică Brădăţan a demonstrat că ştie să exprime într-o formă atrăgătoare idei cunoscute, răspunsul la această întrebare mi se pare într-adevăr original, chiar dacă inspirat de teoria ţapului ispăşitor a lui René Girard. Prin ideile lor, prin faptul că se izolează rupând legăturile cu semenii în dorinţa de a rosti adevărul, filosofii devin vulnerabili. Ei pot fi astfel aleşi pentru a fi martirizaţi, precum ţapii ispăşitori din vechime, în scopul redobândirii păcii sociale. Deci - şi in aceasta constă ironia sorţii filosofilor – nu pentru ideile lor subsersive sunt condamnaţi filosofii, ci tocmai pentru lipsa de putere la care se autocondamnă. Impactul ideilor promovate de ei este atât cât hotărăsc cei care-i condamnă. "Viaţa plină de primejdii a filosofilor" (subtitlul cărţii) constă în faptul că gândirea, înţeleasă ca o convertire implică nişte riscuri interioare precum dezorientarea sau lipsa de temeiuri, care-i transformă în potenţiale victime, izolându-i de restul societăţii şi plasându-i cumva în zona sacrului (înţeles drept ceea ce este pus de-o parte, scos din ordinea obişnuită, profană).

Faptul de a nu fi luaţi în serios pentru ideile lor transformă viaţa filosofilor într-o farsă. În cazul acesta, continuă autorul, ei nu pot să-şi menţină demnitatea decât râzând la rândul lor de cei care-i condamnă. "Asta ar însemna, spune în final, să-l păcăleşti pe păcălici. Existenţă ironică în cel mai pur sens al cuvântului". Mergând împotriva curentului principal care identifică filosofia cu textele adunate în biblioteci, Costică Brădăţan, pentru care "filosofia începe acolo unde sfârşeşte scrisul", reuşeşte ironizând la rândul său existenţa ironică a filosofilor să aducă de fapt un elogiu filosofiei înţeleasă ca un mod de a trăi a cărui originalitate constă în aceea că aşează în centru moartea. Filosofii sunt de fapt acei oameni care devin conştienţi, plătind pentru asta, de nimicnicia lumii şi a omului, de faptul că dincolo de convenţiile sociale sau de alt fel, pândeşte nimicul. Abia cu această revelaţie tragică se poate pune cu adevărat întrebarea fundamentală a metafizicii: de ce există ceva mai degrabă decât nimic? Căutarea răspunsului la ea a generat marile construcţii filosofice de totdeauna. Dincolo de pretenţiile cam adolescentine ale lui Costică Brădăţan de a le lăsa deoparte ca nerelevante, *A muri pentru o idee* rămâne o bună propedeutică pentru cei care vor să experieze contactul cu filosofia, pe care nu prea văd unde o pot întâlni astăzi decât în cărţi; ţinând bineînţeles cont de riscurile pe care cartea aceasta (tot cartea!) ni le-a semnalizat.

Al doilea chip al morţii este cel concret, când trupul filosofului intră în joc. Autorul îşi afirmă de la început credo-ul că pentru a nu-şi transforma filosofia într-o vorbărie goală, fillosoful trebuie să treacă proba morţii, adică să fie gata să moară pentru ideile sale. Trupul devine astfel mijlocul principal de a valida o filosofie...

→ este, cu siguranţă, firul tragic, autorul scriindu-l sub implacabilul verdict al unei boli incurabile. Nu trebuie uitată însă decenţa cu care diaristul îşi împărtăşeşte suferinţele – una produsă de boala şi decesul fiului, a doua datorată bolii sale.

Pe lângă aceasta însă, desprindem secvenţele referitoare la relaţiile cu vechii prieteni din ţară, dar mai ales momentele revenirii sale în România. Dincolo de rememorări (jurnalul este *altfel* şi pentru că include multe pagini de memorii), cele mai multe sunt consemnări diaristice ale unor evenimente, descrieri de locuri şi oameni, dar şi reflecţii pe marginea unor realităţi negative. Vizitator acum în oraşul care însemnase *acasă* până în 1973, el *vede* şi *spune* în cuvinte directe ceea ce vedem şi noi, cei rămaşi în ţară, dar ne resemnăm sub formula *asta e realitatea şi nu avem ce face*.

Aşadar, în consemnările sale, autorul nu cosmetizează prezentul românesc. De fapt, exilatul român, revenit frecvent în ţară după 1990, percepe realităţile postrevoluţionare cu durere şi dezamăgire. Citând însemnarea din 14 iulie 2008, în care avem, succint, o adevărată radiografie a realităţilor româneşti de azi: „Dezgutat. În condiţiile de corupţie generalizată din România e un miracol că viaţa merge înainte – fie şi şchiopătând patetic; că trenurile rulează, majoritatea, cu vagoane care ar fi trebuit de mult scoase din circulaţie şi date la fier vechi, cu întârzieri, desigur, cu zone în care abia se mişcă din pricina şubrezeniei şinelor instalate acum 70-80 de ani; că în oraşe, printre casele vechi, căzute aproape în ruină, se înalţă sfidătoare clădiri noi, de un prost gust agresiv, *nouveau rich* postcomunist; că instituţiile funcţionează înnebunitor de încet pentru cei care n-au pile sau nu ştiu cum şi când să se insereze în circuitul uriaş şi complicat al mitei, de jos în sus sau de sus în jos, direct sau iliterandirect etc., etc." (pp. 235-236) Şi astfel de exemple mai pot fi întâlnite în jurnalul lui Călinescu. Lăsăm cititorul să-şi completeze percepţia actualităţii prezente cu altele asemenea realităţi, în ele fiind conţinută o invitaţie de a ieşi din fatalismul acceptarii pasive a tot ceea ce constituie inacceptabilul acestui prezent.

Puse faţă în faţă, cele două percepţii ale unuia şi aceluiaşi spaţiu – una în registru utopic, alimentat şi de sentimentul dorului sfâşietor al desţărării, cealaltă realistă, critică şi necosmetizată de filtrul amintirii, prin confruntarea cu situaţii tipice României de azi, aduc în prim planul culturii noastre şi cele două componente ale literaturii române – cea scrisă în primul exil (al anilor 40-50) şi cea din exilul mai recent (cel de după 1970). Primii exilaţi au murit cu Ţara în gând; ceilalţi – cu durerea dezamăgirii faţă de realitatea din ţara regăsită.

Iulian Moreanu

Apel de urgență

Cei doi prieteni nu erau singurii oameni fără căpătâi din oraș.

Nici mai tineri și nici mai bătrâni decât alții. Ca mulți, cu calificări pe care falimentarea gangsterească a uzinei din localitate le făcuseră inutile. Trăind ca alți semeni de-ai lor, de pe o zi pe alta, din mici expediente, munci ocazionale ori învârteli la limita legii.

În acea zi de primăvară grăbită, Vali și Matei băteau străzile întrebându-se de unde puteau face rost de niște bani. Ce mai avuseseră le ajunsese să bea doar câte o halbă de bere cu gust de leșie, ca să se mai dreagă după beția din seara trecută. „Beția" însemnase câte o jumătate de votcă, sau ce dracu o fi fost în sticlele alea primite de la Luță, un alt amărât rămas fără serviciu, dar însurat, spre deosebire de ei.

Se întâlniseră pe la opt, la cârciuma de lângă lac, și Luță a scos dintr-o pungă de plastic cele două sticle, zicând că să fie de sufletul lui socră-su, căruia în ziua aceea îi făcuse de 40 de zile. Până să apară Luță, Vali și Matei tot întinseseră de o sticlă de vin pe care Traian, cârciumarul, le-o trecuse pe un caiet din care, din când în când mai ștergea câte ceva, în schimbul unor treburi pe lângă cârciumă sau chiar pe lângă viloiul lui, că de achitat datoriile cu bani, nici vorbă nu putea fi.

Luță a stat puțin cu ei, cât a fumat o țigară, apoi a plecat, spunând că e mort de oboseală – ce aiurea a sunat chestia asta, având în vedere că tocmai făcuse parastasul bătrânului cu care, în treacăt fie spus, nu se înțelesese niciodată bine.

„Băi, zise Matei, din berea asta parcă mă doare capul și mai rău. Ai idee ce ne-o fi dat Luță să bem aseară? Că parcă am sfecla plină cu pietriș." Vali ridică din umeri a totală neștiință. „Dacă ne chema la masă, sărăcea..." mai zise Matei, simțind că leșină de foame.

Se plimbară de două, trei ori în lungul străzii care ducea de la centrul orașului către lac și tocmai când Matei se pregătea să-i propună lui Vali să se întoarcă la cârciumă și să-l întrebe pe Traian dacă n-are ceva de lucru pe la cârciumă în schimbul unei mese, prietenul său îi zise: „Aș merge până la unchi-miu să-i mai cer niște bani cu împrumut. Că o să dau dracu în ulcer dacă nu bag ceva în mine." „Eu cred că deja îl ai, zise Matei. Ca și mine."

Și lui îi ghiorțăiau mațele, pentru că la fel ca și Vali mânca pe apucate și când dădea Dumnezeu. În schimb, nu se putea spune același lucru și în privința alcoolului, prost, făcut din cine știe ce porcării și de care aveau parte în fiecare zi. Amici mai vechi sau mai noi, foști colegi de serviciu ori pur și simplu câte un milostiv îi cinsteau cu mereu aceeași băutură cu nume generic de votcă, mai degrabă o poreclă, care la prima gură îi ardea pe beregată, dar cu care apoi se obișnuiau și ar fi putut să bea până la loc comanda. Nimeni însă nu îi întreba și dacă le e foame și vor să mănânce ceva, fie și un sandviș. Nu. „Vrei să bei ceva?" sau direct, „Ce bei?", acestea erau întrebările ce li se puneau de fiecare dată, de parcă ar fi fost cunoscuți ca oameni care fie nu mănâncă niciodată, fie au grijă de lucrul acesta acasă, iar la cârciuma lui Traian vin numai ca să piardă vremea la „una mică" și să trăncănească despre te miri ce.

„Ți-o mai da?" întrebă Matei, știind că Vali se împrumutase de mai multe ori la acest unchi, dar nu avea știință să-i fi restituit vreodată banii. Nu pe toți, dar măcar o parte din ei. „Habar n-am. Da', încercarea moare n-are. Oi fi dator vândut la el, dar n-am ce să fac... Nu m-o lăsa nici de data asta."

De câteva ori îl însoțise și Matei. Ultima dată, săptămâna trecută, unchiul, care locuia singur într-un bloc vechi, i-a dat trei sute de lei, după ce Vali îi ceruse cinci. I-a și oprit la masă, i-a omenit cum se cuvine, cu mâncare îndestulătoare și băutură așijderea, și se părea că singurul lucru pe care i-l cerea nepotului era ca acesta să-l *asculte* măcar, când îl tot dădăcea spunându-i pe un ton blajin să încerce să-și facă un rost, să-și caute un serviciu, și dacă nu găsește prin apropiere, să meargă chiar „afară", unde nu era nevoie doar de culegători de căpșuni, ci și de oameni calificați. Și, din câte știa el, Vali fusese, ca de altfel și Matei, un foarte bun sudor.

Vali își asculta unchiul cu o atenție aproape religioasă, mai sorbea din paharul cu vin și dădea din cap, aprobator, de-ai fi zis că după ce va ieși pe ușă, nici nu-i va mai sta capul la altceva decât la cum să-și găsească un serviciu cât mai urgent. Matei, la rândul său, părea la fel de pătruns de cuvintele unchiului, știind că acesta vorbea deopotrivă și pentru el, pe care-l cunoștea bine, de multă vreme, cei doi fiindu-i pentru un timp subalterni în echipa lui, până în '89, cu mult înainte de a se pensiona.

Matei gândea și el că fostul maistru Comeagă nu-și va lăsa nici de data asta nepotul de izbeliște. Când Vali va apărea în pragul ușii sale cu o față smerită, de veritabil „fiu risipitor", alături de prietenul său nedespărțit, unchiul îi va pofti în casă, le va turna câte un păhărel de țuică, apoi încă unul, îi va întreba dacă „au găsit ceva", ei o vor bălmăji ca întotdeauna, apoi îi va așeza la masă, va urma iar cunoscutul îndemn etc., iar la plecare își va milui nepotul cu câteva hârtii de o sută.

De fapt, își continuă Matei gândul, nea Comeagă nici nu prea avea ce face cu banii. Vali îi rămăsese singura rudă, așa că în mod sigur acestuia îi va reveni tot, după ce bătrânul o va porni către cele veșnice. Așadar, pe Vali îl „aștepta" o mică avere: apartament, mobilă, bani. Ce va face acesta cu toată moștenirea, nu era greu de bănuit. Problema era *în cât timp* va reuși să scape de ea, trăind o vreme ca un pașă, până va lichida și ultimul leu. Din acest motiv, Matei îl invidia uneori pe amicul său, după cum au fost și dăți când i-a trecut prin minte o idee nu prea la locul ei, anume că ar fi bine ca bătrânul să se cam grăbească cu *plecatul*.

De fapt, își continuă Matei gândul, nea Comeagă nici nu prea avea ce face cu banii. Vali îi rămăsese singura rudă, așa că în mod sigur acestuia îi va reveni tot, după ce bătrânul o va porni către cele veșnice. Așadar, pe Vali îl „aștepta" o mică avere: apartament, mobilă, bani. Ce va face acesta cu toată moștenirea, nu era greu de bănuit.

Au ajuns în fața blocului în care locuia unchiul și, în mod curios, Vali începu să se codească. „Mă, auzi, dar n-o fi cam devreme? Că ultima dată i-am mai cerut niște bani săptămâna trecută." „Da, confirmă Matei. Dacă vrei, nu mai urcăm la el și ne-om descurca noi într-un fel." Vali se opri în loc din mersul hotărât de până atunci, se scărpină de câteva ori în creștetul capului, energic, cugetă la cele spuse de Matei și hotărî: „Ei, acum, dacă tot am ajuns până aici... Și pe urmă, vreo lună nu mai calc pe la el."

Comeagă stătea tocmai la etajul IV, și ca să urci până acolo era o adevărată aventură. Treptele scării erau înguste și foarte abrupte și, la fel ca și noaptea, deși era miezul zilei, din cauza lipsei acelor „uscătoare" pe unde mai putea pătrunde lumina de afară, dar și a becurilor, erau toate șansele să-ți bagi degetele în ochi. Dacă cineva „din afară" avea nevoie de o sursă de lumină, fie aceasta un chibrit, o brichetă sau lanterna de la telefonul mobil, în schimb, locatarii blocului nu întâmpinau probleme de orientare, pentru că știau cu exactitate câte trepte sunt între etaje, când trebuiau să facă la dreapta, numai la dreapta, de parcă se înșuruba o piuliță, și aveau suficientă experiență pentru a nimeri gaura cheii din prima încercare.

Cei doi cunoșteau destul de bine „traseul" până în fața apartamentului unchiului. Nu reținuseră niciodată numărul treptelor, dar în momentul în care urcușul se termina, asta însemnând că scara nu se mai continua în dreapta, făceau trei pași pe o diagonală în partea dreaptă și ajungeau în dreptul ușii salvatoare.

Să tot fi ajuns la etajul doi când au zărit o fantă de lumină gălbuie ce se strecura de sub o ușă. S-au oprit în loc, în speranța că ușa se va deschide și în cât timp va ieși cineva pe ea, scara s-ar fi putut lumina destul ca să vadă până ceva mai sus, scutindu-i de câteva secunde de orbecăială. O clipă, două de așteptare, zece. Nu ieșea nimeni. Nici măcar o pisică nu apăru, să fi zis că stăpânul i-ar fi deschis ca să iasă puțin pe afară, dacă și unui animal ca acesta i-ar fi făcut plăcere să iasă de la lumină la întuneric. Nici miros de mâncare nu se simțea, ca să zici că unei gospodine ghinioniste îi dăduse vreo cratiță în foc și crăpase ușa ca să se facă puțin curent. Nici un sunet nu venea din spatele ușii întredeschise, nu se auzea nici o mișcare. Ai fi zis că proprietarul apartamentului plecase și o uitase așa, ori zisese cuiva dinăuntru să o închidă în urma lui, după ce el se va avânta pe scară în jos, iar acela uitase.

Acea dungă de lumină era suficientă ca să-și poată distinge cât de cât fețele mirate. S-au apropiat de ușă, iar Matei a ciocănit ușor. A așteptat puțin, apoi a bătut ceva mai tare. Nimic. „Eu zic să plecăm și să urcăm la unchi-miu", zise Vali, în al cărui glas șoptit se simțea un ușor tremurat. „Ba eu zic să ne oprim puțin și să vedem despre ce e vorba, îi răspunse Matei tot în șoaptă, și părea că nimic nu-l va împiedica să nu exploreze situația. Dacă e cineva care are nevoie de ajutor? Lasă, că ajungem și la nea Comeagă, mai zise și împinse ușor cu piciorul în ușa care se deschise docilă, fără urmă de scârțâit împotrivitor.

Dinăuntru răzbi un miros de vechi, închis și înecăcios. Precis apartamentul era garnisit cu mobilier vetust, din lemn masiv dat cu lac adevărat, ce nu se mai folosește azi, și care-l face nemuritor. Matei puse un pas în hol: „Alo! E cineva?" În spatele lui, Vali murmura în continuare că ar fi mai bine să-și vad de treabă și să meargă mai departe, acolo unde plecaseră. „Băi, să-mi bag!..." îl auzi pe Matei, care pătrunsese deja în apartament. „Băi, să-mi bag!... Vino repede!..."

Intră și Vali, după ce închise cu mare grijă ușa în urma lui, traversă mica sufragerie și pătrunse în și mai micul dormitor (apartamentul era tip „vagon"). Matei stătea aplecat deasupra trupului unui bărbat căzut lângă o dormeză veche, ce ocupa cam jumătate din suprafața încăperii, și pe care așternuturile erau răvășite.

Era un bărbat slab, împuținat de vârsta înaintată, îmbrăcat într-un trening second

proză

hand, mai mare cu cel puţin două numere. Aşezat pe-o parte, cu faţa albă de parcă ar fi fost dată cu făină, părea un pui de găină care trăgea să moară, dacă nu cumva şi murise înainte de a se fi bucurat de dulceaţa firelor de iarbă verde. O mână o avea sub trupul fragil ca o vergea de sticlă, iar cealaltă era îndreptată nefiresc în sus; un deget indica parcă un punct de pe tavan.

Matei încerca să-i găsească pulsul pipăind în jurul gâtului, aşa cum văzuse prin filme, în căutarea unei artere care, ori nu se lăsa găsită, ori mai degrabă nu mai avea viaţă în ea. Vali simţea nevoia urgentă de a merge la toaletă. Înjura în gând clipa în care se hotărâse să vină la unchi-su, zicându-şi că nu ar fi murit de foame dacă ar mai fi întârziat o jumătate de oră înainte de a o porni către ruda milostivă, pentru că în timpul ăsta poate ar fi trecut altcineva pe acolo şi l-ar fi găsit pe bătrân căzut pe podea, iar beleaua asta ar fi picat pe capul ăluia sau ălora, pentru că belea scria pe toată această întâmplare.

„Trăieşte?" se auzi Vali întrebând. „Ştiu şi eu? Din câte se pare, cred că a cam mierlit-o!" Matei renunţă să mai caute pulsul care cine ştie pe unde se pitise, se ridică în picioare şi-şi puse mâinile-n şold. „Şi ce facem?" întrebă Vali, tulburat de-a binelea. Matei dădu neputincios din mână şi cuprinse dintr-o privire cămăruţa sărăcăcioasă. Abandonase definitiv ideea de a afla dacă bătrânul cine ştie prin ce minune mai respira. Numai, gata, era clar că bătrânul era cât se poate de mort.

Situaţia în care se aflau era destul de încurcată şi asta o ştiau amândoi. Dacă ar părăsi apartamentul şi în acel moment cineva ar trece prin dreptul uşii, respectivul s-ar întreba (şi poate i-ar şi întreba!) ce căutau acolo, neînsoţiţi de gazdă şi ieşind ca de la ei din casă, iar după ce s-ar descoperi cadavrul bătrânului, ei ar deveni automat principalii suspecţi, şi asta înainte ca autopsia să precizeze cauza decesului. Dacă nu cumva indiferent de concluzia ei. Pe de altă parte, dacă ar mai întârzia mult, nu era exclus să intre cineva, o rudă, un prieten ori un vecin al bătrânului, cine ştie cu ce treabă; în acest caz, era ca şi cum ar fi fost surprinşi asupra faptului. La dracu! Cum o dădeai, cum o suceai, tot rău ieşea. Erau ca două păsări rămase captive în bârlogul unei jivine care nu va mai întârzia mult, se va întoarce şi le va hali de vii, cu fulgi cu tot.

Vali ieşi din starea de buimăceală în care căzuse, când îl văzu pe Matei că se îndreaptă spre un dulap îngust înghesuit într-un colţ, şi-l deschide. Uşa având aplicată pe ea o oglindă antică al cărei strat argintat începuse să se cureţe, dându-i un aspect de intrare într-o hrubă, se deschise cu un scârţâit strident care tot ce-i posibil să fi ajuns până pe acoperişul blocului. Nu era exclus ca dintr-o clipă în alta în ea să prindă contur tremurat o figură hidoasă care să le facă semn să-i urmeze în lumea aia tenebroasă, din care nu s-ar mai fi putut întoarce. Vali se uită speriat la bărbatul care rămăsese în poziţia în care se întâlnise cu doamna *aceea* ce n-ar fi fost exclus să fi plecat apoi în treaba ei exact prin oglinda fumurie. Aproape că se aştepta ca bătrânul să se ridice de jos, trezit de acel zgomot lugubru. Se întoarse apoi către Matei, care tocmai băga în buzunar două plicuri ferfeniţite, ce fuseseră golite de banii din ele, iar acum era în căutarea altora, pipăind pe sub rufele neobişnuit de frumos orânduite.

Terminând de scotocit prin dulap, Matei se duse să caute şi în restul apartamentului. Era de un calm şi o seninătate pline de eleganţă. Se mişca dezinvolt, şi chiar îi zise „pardon" lui Vali când trecu pe lângă el. Acesta nici nu mai ştia să vorbească şi-l urma năuc, la un pas în spate. Din bucătărie, Matei îndesă într-o plasă de rafie găsită pe un scaun, câteva tacâmuri, două farfurii întinse şi două adânci, un ibric şi o crăticioară. Deschise apoi frigiderul şi puse de-a valma în plasa primitoare o jumătate de parizer de pui, trei triunghiuri de brânză topită, câteva măsline uscate, un pachet de margarină început şi o sticluţă de *Fanta* de o jumătate de litru. Vali îl privea mut şi, nezicând nimic, dădea de înţeles că aproba tacit tot ceea ce făcea prietenul lui.

Din sufragerie nu era nimic de luat. Cel puţin la prima vedere. Dar parcă Matei nu făcuse nimic altceva la viaţa lui decât să scotocească prin case. Stătu câteva clipe pe gânduri, apoi, ca brusc iluminat, se apropie de singurul tablou care era de fapt un capac de la o cutie de bomboane de ciocolată de odinioară, prins între nişte rame improvizate din şipculiţe de la lădiţele pentru fructe şi-l roti într-o parte. Vali făcu ochii mari, aşteptându-se ca de acolo să cadă ceva de valoare: un plic cu valută, nişte obligaţiuni, ceva. Sub tablou nu erau însă decât nişte pânze de păianjen care se lipiră de mâna lui Matei. Nu era un „eşec" descurajant, drept pentru care Matei îşi continuă impasibil, fără urmă de precipitare cotrobăiala prin casă, ca şi cum avea la dispoziţie tot timpul din lume. Luă la rând o vitrină deschiolată, un şifonier în două uşi, căută sub faţa de pe masă, dădu la o parte mileul de pe televizorul *Goldstar*, şi chiar săltă colţurile covorului de iută cu un model geometric aiuristic. Pe servantă era o glastră goală din sticlă atât de îmbâcsită încât îşi pierduse de tot transparenţa; nu scăpă necontrolată. Nici un locşor care ar fi putut ascunde ceva de valoare nu rămase neverificat. Matei deschise şi uşa de la baie, dar mizeria dinăuntru îl făcu să o închidă la loc. În holul de lângă baie era o debara strâmtă, unde găsi un geamantan din carton presat. Îi desfăcu cele două încuietori ruginite şi înăuntru găsi trei prosoape, două batiste, o cămaşă, lenjerie de corp, o pereche de ciorapi şi o cravată având pe ea imprimată o balerină grăsulie. Deşi curate, lucrurile părea a fi la mâna a doua. Matei mai puse în valiză şi o pereche de pantofi aflată alături.

Vali se ţinea în continuare după el ca o umbră şi tot nu putea scoate un cuvânt. Marea lui mulţumire era că Matei nu prea mai avea pe unde scotoci cu şansa de a mai găsi ceva de luat şi urmau să părăsească în sfârşit apartamentul.

Matei mai îngrămădi în valiză câteva lucruri, inclusiv plasa de rafie şi intră iar în camera bătrânului. Îl privi cum ai privi o grămadă de nisip, cum rămăsese în poziţia aia uşor caraghioasă în care îşi găsise sfârşitul şi se hotărî să plece. Pe faţa lui nu se citea nici o urmă de sentiment, de trăire. Obrazul îi era la fel de încremenit ca şi al celui de la picioarele lui. Cu greu se abţinea să nu se aplece din nou asupra mortului şi să-l buzunărească. Făcu un semn din cap, „hai!", ieşiră, şi, ca vorbiţi, renunţară să mai urce la unchiul lui Vali, luând-o pe scară în jos, bâjbâind după fiecare treaptă. Până au ajuns afară, nu s-au întâlnit cu nimeni.

Ajunşi la lumina zilei, Matei şi Vali au avut o vreme impresia că cineva îi urmăreşte sau îi va opri şi-i va întreba ce aveau în valiză. Tot ca înţeleşi din priviri, s-au îndreptat spre cârciuma lui Traian. S-au aşezat la o masă mai ferită şi au comandat câte o doză de bere. „Tot bere, acum, înainte de masă?" i-a întrebat Traian ironic, punându-le cutiile de aluminiu în faţă şi a adăugat: „Am o treabă pentru voi." Asta însemna că era rost de ceva de mâncare, de băutură, desigur, şi chiar nişte banuţi, depinde despre ce era vorba. Matei dădu ambiguu din cap, să se mai gândească, deocamdată să-şi termine berea. Lăsa de înţeles că au bani, din moment ce au comandat bere la doză şi nu poşircă la halbă.

Au băut în linişte şi Matei a mai cerut un rând. În tot acest timp au tăcut, deşi Vali murea de curiozitate să ştie câţi bani găsise Matei în dulapul bătrânului. Trebuie să fie ceva, îşi zise, din moment ce Matei nu se sinchisea să-i scoată şi să-i numere. Înseamnă că atunci când i-a găsit, a făcut o apreciere rapidă din ochi şi şi-a dat seama că era o sumă frumuşică. Nu se îndoia că nu va trece mult şi Matei o să facă banii pe jumătate cu el.

După vreo cinci minute de tăcere, Matei zise: „Bă, Vali, eu mă întorc până la moş, că am impresia că mai trebuia să mă uit undeva." Şi spunând asta, înşfăcă valiza şi se ridică de pe scaun. „Merg şi eu!" zise Vali şi se săltă de la masă, dar mâna grea a lui Matei aşezată pe umărul său îl împinse înapoi pe scaun. „Mai bine, nu, că în doi ne mai împiedicăm unul de altul, bătem la ochi... Aşteaptă, că nu întârzii mult, n-avea grijă." Vali ştia că ar fi insistat degeaba, şi nici să spună că el merge la unchi-său şi pe el îl lasă să-şi vadă de treabă în casa mortului nu ţinea. „Bine, să fii atent să nu păţeşti vreo nasoală. Să nu păţim... se corectă apoi. Eu aş zice să nu ne calicim, şi să ne mulţumim cu cât ai găsit..." Dar Matei deja o luase la pas.

„Unde-a plecat, bă, Matei? L-au chemat la armată?" îl întrebă Traian pe Vali, în zeflemea, văzând că Matei se îndepărtase cu valiza în mână. „Are o treabă..." „Şi se mai întoarce, sau te-a lăsat pe tine amanet pentru beri? Ori le trec pe caiet?" „Nu le trece pe nici un caiet, că ţi le plătim", îi răspunse Vali în doi peri, iar Traian îşi văzu de treabă.

Matei se întoarse nu peste mult timp, dar fără valiză. Se aşeză pe scaun căzând obosit, răsuflând din greu, din cauză că mersese cam repede. „Gata", zise, însă Vali nu înţelese ce însemna asta şi nici Matei nu avea de gând să-i spună. Gata, adică terminase ce avusese de făcut şi cu asta basta, nu era nevoie de nici o explicaţie. Lui Vali îi treceau prin cap tot felul de gânduri, şi nu ştia cum să le alunge, pentru că unele dintre ele erau de-a dreptul sinistre. Unde era valiza? se întreba. Ce făcuse Matei cu ea? O pusese la păstrare undeva, numai pentru el, şi-i va turna cine ştie ce minciună, că a pierdut-o sau altceva?

În câteva clipe, Matei îşi reveni şi-i făcu semn lui Traian. „Ce treabă ziceai că aveai pentru noi?" îl întrebă pe patron după ce acesta veni lângă ei şi-l privea curios, văzând că nu mai avea valiza. „Mă gândeam că..." şi Traian le zise ceva de o grădină de săpat şi de nişte lemne care-i sosiseră ieri şi trebuiau tăiate şi apoi stivuite frumos. Le spuse şi preţul, apoi adăugă că berile de până atunci erau de la el. În plus, le aducea imediat câte o votcă şi apoi ceva de mâncare, că le-o fi foame, nu?

Matei dădea din cap, da, da, la tot ce spunea Traian. Vali nu zicea nimic şi aştepta să vadă ce se mai întâmplă. „Auzi, Traiane? îl întrebă Matei pe cârciumar după ce acesta veni cu paharele de votcă şi le ură *poftă bună*, cum îi era obiceiul atunci când se simţea bine, îmi dai şi mie mobilul? Că vreau să dau un telefon." Traian ar fi vrut să mai facă o glumă, dar renunţă şi-i întinse un *Nokia* antic: „Mi-l aduci când termini." Matei încuviinţă din cap, în timp ce Vali nu se abţinu să-l întrebe: „Pe cine suni?" „Pe nimeni", răspunse Matei şi tastă trei cifre.

Matei mai îngrămădi în valiză câteva lucruri, inclusiv plasa de rafie şi intră iar în camera bătrânului. Îl privi cum ai privi o grămadă de nisip, cum rămăsese în poziţia aia uşor caraghioasă în care îşi găsise sfârşitul şi se hotărî să plece. Pe faţa lui nu se citea nici o urmă de sentiment, de trăire. Obrazul îi era la fel de încremenit ca şi al celui de la picioarele lui.

proză

Aurel Sibiceanu

Glorioșii ani ai ratării

CENTENARUL VRAJBEI NOASTRE

Cititorii împătimiți își vor fi dat seama că acest titlu este o parafrază după un cunoscut roman al lui John Steinbeck și este nimerit pentru starea păguboasă în care se află, de ceva vreme, țara noastră. Istoricii, intelectualii, politicienii și oamenii de rând nu se mai înțeleg în privința adevărului istoric, a trecutului, în general. Dar, despre asta voi vorbi ceva mai încolo, prefer să evoc o întâmplare care aproape m-a stigmatizat și pe care nu o voi uita câte zile voi avea. Este povestea Bunicii mele și privește perioada cuprinsă între 1916 și 1950 și ceva.

Era ultima zi de august, 1967, ședeam la masă, pe prispa Casei Vechi, în fața cu un bloc de desen, o gumă și creioane colorate. Profesorul de geografie și istorie ne dăduse temă pentru vacanța mare executarea mai multor hărți ale României, pe care trebuia să însemnăm apele, munții, dealurile, câmpiile și locurile în care s-au dus mari bătălii, din vremea dacilor și până la Al Doilea Război Mondial. N-aveam nicio tragere de inimă, peste o zi intram în luna septembrie, mai erau doar 14 zile de vacanță și eu deja lăcrimam după vara care trecuse iute, ca prin farmec. La orizont stăteau și cele două săptămâni în care nu făceam carte, ci adunam prune, ori culegeam porumbul, la C.A.P. Corvoadă grea, chiar foarte grea, pentru că înainte de a merge la școală trebuia să adun și prunele noastre, picate peste noapte! Bunica m-a văzut abătut, s-a așezat pe un scaun, în fața mea și a zis: „Nu te mai jeli, că vara se întoarce, n-a plecat de pe pământ!" „Da, zic, dar am de făcut amărâtele astea de hărți..." Știi ce, ia să ne jucăm un pic. Uite, propun să facem amândoi harta țării pe nevăzute, adică așa cum o păstrăm în minte!" Bunica se juca adesea cu creionul; cum nu avea pensie, era nevoită să trăiască din croitorie, desena modele de rochii, fuste, cămăși, apoi făcea tipare de hârtie și le executa întocmai! I-am dat un creion, o coală de bloc și ne-am pus pe desenat, netrăgând cu ochiul la desenul celuilalt! Când am terminat, ne-am pus hârțile la vedere și am început evaluarea. Harta bunicii era mult diferită de a mea, m-a înmărmurit! În harta ei, România era mult mai mare, se învecina cu Bulgaria, Serbia, Ungaria, Cehoslovacia, Polonia și Ucraina! Dobrogea era mai mare, la fel și Moldova! Da, Bunica desenase harta României Mari, însemnase pe ea și numele unor localități, cum ar fi: Chișinău, Cernăuți, Cetatea Albă, Tiraspol! În cărțile noastre de geografie și istorie, hărțile omiteau localitățile din imediata vecinătate, Basarabia, vedeai doar Kievul și Moscova. Profesorii noștri tăceau profund în privința României Mari, teama îi amuțea. Cum Bunica mea avea mereu chef de vorbă și era o strașnică povestitoare, povestașă, cum ar zice mario Varga Liosa, nu a fost nevoie să o rog să mă lumineze în privința hărții ei.

Povestește Bunica:

„Țara asta a fost mare, cândva, ce știi tu! Aveam 9 ani când România a intrat în război, erau vremuri crunte, intrase dihonia în toată lumea... Bărbații au plecat la război, pe la sfârșitul lui august, cântau, erau bucuroși, lumea le arunca buchete cu flori, noi, copiii, îi priveam și nu înțelegeam nimic, credeam că e o paradă mai mare. Seara nu s-au întors acasă, o priveam pe mama, mirată... Lasă, a zis, că se întorc ei acasă... Pe front au plecat și din casa noastră, tata și Nicu, fratele cel mare, abia se însurase... A început școala, mai uitam de cei plecați, în octombrie am primit scrisori de la ei ș a fost bucurie mare! Ne spuneau că erau bine, sănătoși, în același regiment și companie, la Roșiori, adică la cavalerie, dăduseră câteva lupte, erau întregi, ziceau că dacă va fi și voia Domnului, țara va fi mai mare, că vom lua Basarabia și Bucovina de la ruși, că va fi adusă acasă, pentru totdeauna, și Transilvania... Cât de bine le-a fost cu adevărat, am aflat când s-au întors acasă, după ce s-a terminat totul. În noiembrie au intrat nemții în București, chiar în ziua în care nevasta lui Nicu a născut-o pe mătuși-ta Mărioara... Guvernul, Parlamentul și Casa Regală se refugiaseră la Iași, parcă eram orfani... Nemții treceau țanțoși pe Calea Victoriei, întâmpinați de germanofili și fricoși. A început jaful, se „rechiziționa" aproape tot, restauranțele, cofetăriile, închise la începutul războiului, au fost redeschise, șantanul se ținea zi și noapte... Frate-meu Aramis, care nu avea vârsta de mobilizare pe front, bătea restaurantele și tractirul, să miroase mersul ocupației. Dimineața ne povestea tot ce a văzut peste noapte: „N-am crezut, dragele mele, că în țara asta sunt atâtea cozi de topor și atâtea curve. Mii de ofițeri germani au ocupat hotelurile și casele de vază din oraș, restaurantele sunt pline, nici un german nu plătește nimic din ce consumă, sunt de o rară impertinență, iar protipendada românească, până mai ieri patriotă, nevoie mare, o ține într-un nesfârșit bruderșaft cu ofițerii germani, cuconet cu ștaif și domnișoare de pension, până mai ieri sfioase se dau gratis acestor teutoni barbari." Mama plângea mocnit, se ruga de Aramis să nu mai plece noaptea, se temea pentru viața lui – Aramis nu putea să-și ascundă tumultul sufletesc, când era furios, ochii îl trădau, din verzi se făceau negri, ziceai că este duhul dreptății! N-a ascultat-o pe mama, a continuat să bată restaurantele și localurile. Într-o zi, pe când dormea, mama i-a golit buzunarele. A găsit o tabacheră cu țigări fine, un portofel cu o sumă impresionantă de bani și o agendă în care erau notate nume de bărbați și femei. Când s-a trezit, l-a luat la rost, a vrut să știe ce e cu cele găsite de ea. „Mamă, a zis, joc pocher cu nemții, vreau să le iau banii pe care ei îi câștigă de la trădători și vicioși. În agendă am numele cozilor de topor, atâtea câte le cunosc eu și de care am să mă ocup după ce toată nenorocirea asta va lua sfârșit." În 1917, pe la mijlocul lui ianuarie, mai precis pe 16, spre dimineață, priveam pe fereastră, era lumină de la lună, locuiam pe Strada Melodiei, încă nu ne mutasem pe Cuza Vodă. Eram singură acasă, mama era la priveghiul unei mătuși, împreună cu bunicii. În fața casei a oprit o birjă cu zurgălăi, din ea au coborât Aramis și un ofițer neamț. Neamțul, de beat ce era, se clătina, i-a întins mâna lui frate-meu, dar Aramis a pornit spre casă, fără să-l bage în seamă. Neamțul a țipat, a scos pistolul din toc și l-a descărcat în Aramis, nu știu câte gloanțe a descărcat... Apoi s-a apropiat de Aramis, i-a scos portofelul din buzunar, a tras câteva bancnote, le-a aruncat pe pieptul fratelui meu, căzut cu fața în jos și strângând încet zăpada pe care căzuse. Neamțul, gras ca un porc, a îndesat portofelul în buzunarul vestonului lui, clătinându-se și grohăind pe nemțește, ca un urs beat. Am coborât în curtea îngustă, l-am întors cu fața în sus... Doamne, era ușor ca un fulg... Încă nu murise... M-a privit de undeva, de departe, cu ochii umezi, a ridicat mâna, să mă mângâie, dar mâna i-a căzut ca o frunză...Parcă de teamă, nimeni din familia noastră nu și-a mai botezat băieții cu numele Aramis, ultimul purtător al acestui nume a fost bunicul... Aramis era preferatul bunicii Jeni, pentru că îl știa acasă, ea acceptase, oarecum împăcată, plecarea tatei și a lui Nicu pe front... Familia noastră avea un respect deosebit pentru România, era țara care îi primise ca refugiați, în 1896, din calea turcilor și kurzilor, care începuseră pogromul împotriva armenilor în Turcia, țară în care ai mei locuiau de mai bine de 50 de ani, ca mici negustori, pentru a scăpa de sărăcie... Bunicul a hotărât să nu le scriem nimic despre această dramă, celor de pe front... Vești de pe front nu prea am mai primit, poate doar una sau două au fost, dar erau bune. În martie 1920, tata și Nicu sunt demobilizați, după ce au participat la ocuparea Budapestei comuniștii maghiari instauraseră comunismul, România era între două țări comuniste – în plin război, comuniștii ruși dăduseră o lovitură de stat și instaurau comunismul, situația a determinat țara noastră să stârpească un cuib al diavolului. Cu chiu cu vai s-a făcut pace, o pace ca o tocmeală de negustori care voiau să se păcălească unii pe alții. Nici tata, nici Nicu parcă nu mai erau oamenii care au plecat, bucuria întoarcerii cu bine le-a fost ștersă de moartea lui Aramis, le-a înnegrit sufletele. Nicu se alesese doar cu o tăietură de sabie, nu mare și nici adâncă, pe obrazul drept, care-l făcea mai bărbat, mai crunt decât era el. Uneori, nu pentru mult timp, nu auzea și nu vedea nimic, avea niște crize, medicii spuneau că toate i se trag de la șocul avut pe front, când un obuz a explodat foarte aproape de el, făcându-l fărâme pe cavaleristul de lângă el, un băiat din Vlașca, un țăran bun, care-l salvase de câteva ori din ambuscadele de noapte... Se făcuse Unirea, cu jertfele de pe front, dar și cu ale celor de acasă - tifosul exantematic și neajunsurile războiului omorâse oameni mai mulți decât frontul, reforma agrară se lăsa așteptată, cămătăria și specula erau în floare. Cei lăsați la vatră, mai toți răniți, trăiau mai mult din mila publică; piața de vechituri s-a umplut cu mobila și argintăria veteranilor de război, foametea era în toi, pâinea se găsea greu și era scumpă, parcă atunci am simțit cu adevărat că pâinea cea spre ființă era cu adevărat Trupul Domnului... Nu tot românul vedea cu ochi buni Unirea, unii credeau că alipirea Ardealului, Basarabiei, Bucovinei și Cadrilaterului la Regat înseamnă o povară în plus, tata citea ziarele și suduia, suduia și în dreapta, și în stânga. Ai mei au vândut aproape tot, ca să poată închipui o afacere, cele două surori se apropiau de vârsta măritișului, un mic ajutor ne venea o dată la două luni - primeam ceva bani de la fratele cel mare, Krikor, membru în legația militară română de la Londra, aflat în misiune încă înainte de începerea războiului. Nicu a început să dispară de acasă, printr-o cunoștință am aflat că se înamorase de văduva unui judecător, cu ceva avere, și că o ține în trai bun. Venea rar pe acasă, purta haine frumoase, domnești, ne saluta, schimba câteva vorbe cu mama și tată, apoi pleca, după ce îmi strecura ceva bani în buzunarul de la rochie. „Ia, soro, zicea, o parte sunt pentru casă, altă parte pentru școală, am aflat că vrei să faci școala de comerț. Banii au picat bine, și pentru casă, și pentru mine. Treburile în țară au început să se miște, reforma agrară s-a început, la fel și reconstrucția de după război. Numai că totul se făcea peste lege, licitațiile de reconstrucție erau câștigau de ticăloșii care au ținut-o în șantan cu nemții, ziarele demascau afaceri necurate, zi de zi. Nemulțumirea era aproape generală, în facultăți au început să puiască socialiștii și legionarii. Nicu s-a strâns de prin chefuri, s-a căsătorit cu văduva judecătorului – rămăsese borțoasă și probabil că amintirea greului războiului i-a adunat mințile în cap. Eu am făcut școala de comerț și am deschis o mică băcănie pe Cuza Vodă, ți-am arătat-o când am mers amândoi în București, acum câțiva ani. Maria, sora mea, de îi zic Tățica, pe care o știi bine, a fost luată de nevastă de un mic proprietar din Golești, om simplu, fără carte, dar bun ca pâinea lui Dumnezeu. În 1929 a început criza economică și salvarea noastră a venit de la Tățica și bărbatul ei – mergeam la ei de primăvara și până la terminatul muncilor, îi ajutam la lucratul câmpului, așa am scăpat de necazuri. Abia după 1934, țara a început să se ridice din sărăcie. E anul în care m-am măritat cu popa (popa era Bunicul meu, preot ortodox), l-am luat fără să stau pe gânduri, deși avea patru copii – rămăsese văduv -, am avut o slăbiciune de neînțeles pentru reverenda preoțească, poate că îmi inspira înțelepciune și statornicie. Fratele Nicu a început să prospere, a deschis o fabricuță de confecționat pantofi, în Cluj. Ne ajuta pe toți, el mi-a păstrat și mărit băcănia de pe strada Cuza Vodă, dar nu pentru multă vreme, că a dat în patima jocului de cărți, ajunsese chiar în anturajul câtorva apropiați ai regelui Carol II, pierdea bani mulți, era chiar să se ruineze. De parcă nu avea destule pe cap, câțiva prieteni de-ai lui, care trecuseră la legionari, îi făceau zile fripte, i-au incendiat magazinul de pe Calea Victoriei. Cu chiu cu vai, Nicu a renunțat la poker, aflase destule dedesubturi politice, vedea cum deasupra Europei se adunau nori negri și era conștient că trebuie să supraviețuiască altor mari belele. Deși ai citit ceva cărți vechi de istorie, cu adevărat vei înțelege când te vei mai mări. În iunie 1940 a trebuit să cedăm câștigurile cu prețul sângelui, din primul războiul, adică provinciile românești alipite la Regat. Spre sfârșitul anului, regele Carol îi predă frâiele țării lui Antonescu. Acesta instaurează, împreună cu legionarii, un regim sever. Oamenii cinstiți erau bucuroși, deși țara mersese bine, jaful continuase, nemulțumirile erau mari. În ianuarie 1941, legionarii își iau nasul la purtare și se revoltă împotriva lui Antonescu – au dat foc magazinelor, băcăniilor și au tras în oameni. Au fost lupte pe stradă, împușcături și alte belele. Fratele Nicu este găsit, de tata, împușcat în curtea casei de „La Șosea". „Anicuțo, zicea, era întins pe spate, în zăpada mică, îmbrăcat în costum, cu un palton maro pe el, cu un șal gălbui la gât, de mătase. O zăpadă măruntă, ca bruma, se așezase pe el, avea ochii deschiși, o împușcătură în cap și trei pe piept, ca niște nasturi vișinii..." Pesemne că asta a fost polița pe care i-au plătit-o prietenii lui legionari, cărora el le refuzase de câteva ori un ajutor bănesc, pentru taberele lor de instrucție..."

Va urma

litere

Geo Vasile

VIAȚA ȘI MOARTEA TATĂLUI RISIPITOR (În documentele securității)

Autorul romanului-confesiune "Casa lui David", apărut într-o primă ediție la Humanitas, 1996, dar și în limba engleză la Pittsburg, SUA în 2010, poetul Dumitru Nicodim-Romar, născut în 1951 la Jurilovca, este al cincilea dintre cei 12 fii ai unui colonist, venit în 1933 în Dobrogea tocmai din satul Nandra Mureșului transilvan, pe nume Trif Nicodin, agricultor și, la nevoie, cismar. Aici va cumpăra zece ha de pământ arabil, pe care-l va cultiva cu devotament , alături de ai săi. Va fi fost sprijinit de stat să-și ridice și o casă și alte acareturi aferente unei gospodării așezate. Istoria interbelică a familiei curge normal, jalonată de "munci și zile", vorba bucolicului Hesiod.

Odată cu instaurarea regimului comunist, Trif refuză cu o încăpățânare aproape eroică, aproape sinucigașă, să se "desfășoare", ca să folosim un termen împământenit de Marin Preda în faimoasa sa nuvelă aservită ideologiei comuniste, de a-și preda colectivei din satul 6 Martie, comuna Jurilovca, pământul primit în proprietate în anul 1934, în schimbul strămutării lui și a familiei sale în Dobrogea; refuz ce-i va aduce lui Trif nu numai bătăi crunte, anchetări, arestări, aruncarea în pușcăria de la Peninsula, ci și înstrăinarea copiilor în orfelinatele statului comunist, declanșator al reformei agrare din 1949, altfel spus al colectivizării terenurilor agricole, precum și a mijloacelor de cultivare a acestora, mecanice, atelaje etc.

Ni se restituie odiseea-coșmar și totodată calvar al agricultorului Trif, exponențial pentru o întreagă pătură socială expropriată și îngenunchiată; va fi în cele din urmă părăsit de toți ai lui, inclusiv de nevasta Maria, mama autorului acestei cărți, *Simfonia 666. Demonica*. Izolat, anatemizat nu doar pentru obstinația de a rămâne proprietarul propriului pământ, ci și pentru principiile sale iehoviste susținute prin citate din Biblie, pe care o cunoștea pe de rost. Trif Nicodin refuză să recunoască noul regim, legile și autoritățile comuniste, însemnele și actele de identitate emise de acestea, se opune predării hectarelor sale de pământ, pe care le va cultiva împreună cu nevasta, fără însă să predea cotele percepute de stat. Toată această bătălie inegală între el și organele de stat represive nu va lua sfârșit decât odată cu moartea sa în ajunul Crăciunului din 1982, omorât de killerii securității chiar în curtea casei în care locuia singur-cuc.

Trif face parte dintr-o tipologie a sufletelor tari, inflexibile, a unui veritabil rezistent, răpus în cele din urmă de ceea ce Rebreanu numea "blestemul pământului", negând până în ceasul morții apartenența sa la noua orânduire instaurată prin forță alogenă, fraudă și oportunism.

Complexitatea acestui erou-personaj este redată cu detașare de autor, nu altul decât fiul său, scriitorul Dumitru Nicodim. Tatăl său fusese la început un cruciat răsculat în numele lui Hristos și al harului, acționând sub scutul cuvântului lui Dumnezeu. Trif Nicodin este neîndoielnic o victimă a abuzurilor inimaginabile ale regimului comunist și totodată un "călău", ce-și ogoiește frustrările, batjocura și suferințele printr-un comportament arogant, cel puțin impardonabil față de soție, pe care o bate, pe care o umilește prin relații extraconjugale, dar și față de cele două fete ajunse la pubertate pe care le deflorează asemenea unui Lot redivivus, invocând comandamentele sectei iehoviste la care, cel ce primise la naștere botezul greco-catolic, se convertise în 1951 cu ocazia fugii sale din satul dobrogean, înapoi în Ardeal și Banat. Fapte prin care, ne spune autorul romanului, tatăl său a ieșit din har și nu a mai înțeles ce însemna în logica divină faptul de a i se lua copiii, de a fi fost alungat din pământul său "ca din Eden" ș.a.m.d.

Această întunecare a minții a unui bărbat încă în putere, muncitor și de bună credință, practic fără vicii, i-a fost provocată cu intenție de mediul socio-politic opresiv în care trăia. Cu toate că fusese scos din minți și adus în sapă de lemn în chip premeditat de politrucii și securiștii regimului, Trif nu și-a renegat vreodată copiii "confiscați" de stat prin decăderea în instanță din drepturile genitoriale, cu concursul securității, firește, ce avusese grijă să ordone unei comisii medico-legale, să-l declare iresponsabil pentru faptele sale. Dimpotrivă, devastați sufletește de înstrăinarea copiilor, atât el cât și mama minorilor, au urmărit cu dor de părinte evoluția lor, i-au ajutat cât și cum au putut, cu vorba și cu fapta.

Parabola existenței pământești a acestui erou anonim, a acestui David damnat, singular în istoria literară a ultimelor decenii, adus pe drumul pierzaniei tocmai de către cei ajunși la putere și instinctual indignați de orice opoziție, de iubirea lui Trif pentru pământul său, de libertatea individuală, este refăcută de fiul său, scriitorul bucureștean Dumitru Nicodim-Romar (membru al USR, filiala Brașov), în cartea *Simfonia 666 Demonica* (Libris Editorial, 2018, 300 p., cu o prefață semnată de Vlad-Mitric Ciupe). Arhitectura însăși a romanului ni se pare inedită, în sensul asamblării unor fragmente ce aparțin, narativ vorbind, prin cruzime și grotesc, prin umorul involuntar și înverșunarea ideologiei dominante de a mutila societatea românească, cu tradițiile ei seculare, unui gotic postmodern covârșitor.

Relevant în acest sens este reportajul ziaristului-scriitor Eugen Teodoru, inclus în carte, reportaj comandat de PCR spre a înfiera misticismul unui dușman al poporului, numit cu pompoasă mânie proletară "Discipolul beznelor". Reportajul, apărut în 1977 în revista "Apărarea patriei", ne spune autorul, este plin de neadevăruri, partizanat și mistficare. Redăm pentru ridicolul lor, subtitlurile: *Când "părintele" își schingiuia copiii, autoritatea intervenea; Adevărata față a sectantului; Cuibul strigoiului se golește.*

Romanul-document *Simfonia 666 Demonica* este o structură muzicală în cinci părți, diseminate în mare parte de acorduri demonice: Partea întâi, concepută în *12 Evanghelii*, Partea a doua, numită *Obiectivul 666*, Partea a treia, *Risipirea copiilor*, Partea a patra, *Despărțirea munților*, Partea a cincea: doar câteva pagini, sub genericul *Omul care m-a iubit*. Concret, avem de-a face majotitar cu un colaj cronologic de documente emise între anii 1954 și 1982 de Miliție, Securitate, instanțe de judecată sau administrative etc., de relatări ale unor informatori trimiși de sinistra instituție spre a ține sub control și supraveghere operativă obiectivul 666, de depoziții sau cereri scrise ale acestuia către oficialitățile vremii. Acestea sunt adnotate în subsolul paginii de către autor, când și când, cu lămuriri strict necesare cititorului, specificându-se pentru o maximă autenticitate, inclusiv antetul emitentului, precum și numele anchetatorilor și al martorilor. Partea a patra a romanului include o seamă de scrisori schimbate de-a lungul anilor între copiii risipiți și părinți, păstrate în chip miraculos de autor, rude și urmașii acestora, de toți aparținătorii la dinastia Trif, care mai trăiesc.

Inedit ni se pare și modul de a le reproduce pentru autenticitate cu maximă fidelitate, datate și cu ortografia originală în funcție de gradul de instrucție a fiecărui corespondent (de la patru clase elementare la liceu și facultate, autorul fiind, de pildă, diplomat al Politehnicii, facultatea de enrgetică, muncind apoi ca inginer cam pe toate șantierele mari ale României, devenind apoi profesor de specialitate, alt frate al lui devenind preot!!! ș.a.m.d).

Remarcabilă este oralitatea originală a transcrierii documentelor. Feluritele titluri și Evanghelii ale delatorilor și interogatoriilor la care a fost supus Trif Nicodim, date de autorul romanului, sunt de o ironie amară, alcătuind împreună o parodie simfonico-satanică a procesului ce i s-a înscenat illo tempore lui Isus. Spicuim din Evanghelia lui Satanimir: "- Ce alte asemenea manifestări dușmănoase față de regimul nostru a mai avut Trifu Nicodin și unde? – Tovarășul vicepreședinte al Sfatului Popular mi-a spus că atunci când colectorii au mers la Nicodin Trifu să-i ceară cotele, acesta s-a opus cu cuțitul și a strigat că nimeni nu are voie să intre la el în curte". În Evanghelia lui Claponea citim că "Trifu a mai strigat ceva în legătură cu un anume Ehova... Când Trifu a strigat jos comuniștii erau de față circa 9-10 tovarăși printre care îi amintesc pe tov. Gestionar Stanimir Ion (informatorul securității, n.a.), Tudor Oprea, plugar și Ion Rădoi care ședea de vorbă cu mine. Numitul Vișa declară: Trifu Nicodin a început să strige să trăiască Partidul Laburist și jos cu comuniștii ".

Vom încheia prin a cita procesul verbal al Securității, de constatare a decesului lui Trif Nicodin, oferind astfel citiorilor mai tineri un eșantion sec-administrativ-polițienesc al patimilor eroului nostru, un epilog terifiant în tragismul său:

"RAPORT(22.12.1982). Ministerul de interne/Departamentul securității statului/ Inspectoratul județean Tulcea/nr.I/R.A./ T.N./"0074"/22.12.1982/00282/strict secret/exp. Unic) *Scris de mână* (n.a.) "Cu propunerea de scoatere din evidența noastră a numitului TRIF NICODEM (sic!) din satul 6 Martie, comuna Jurilovca, județul Tulcea, iehovist. Numitul TRIF NICODEM, născut la 20.05. 1907 în comuna Nandra, județul Mureș,fiul lui Ion și Maria, agricultor iehovist, domiciliat în satul 6 Martie, comuna Jurilofca (sic!), județul Tulcea, element lucrat cu prioritate pe linia problemei "74", a decedat, posedând actul de deces nr. 21/1982 la Consiliul Jedețean Jurilofca. Față de această situație propun a se aproba scoaterea sa din evidențele organelor noastre și clasarea materialelor care se referă la numitul TRIF NICODEM la compartimentul B.I.D. Tulcea - fond informativ. Rog, apreciați și dispune-ți (sic!). Ss. Cpt. Ind. *Apostilată* 22.XII.1982./ aprob scoaterea din evidența organelor de securitate a numitului Trif Nicodim (sic!) și clasarea materialului la fond informativ. Ss. Ind..

Arhitectura însăși a romanului ni se pare inedită, în sensul asamblării unor fragmente ce aparțin, narativ vorbind, prin cruzime și grotesc, prin umorul involuntar și înverșunarea ideologiei dominante de a mutila societatea românească, cu tradițiile ei seculare, unui gotic postmodern covârșitor.

cronici

Ioan Romeo Roșiianu

Melancolia trecerii prin lumea cuvântului

• Florina Isache – „Secţiuni", Editura Ecreator, Colecţia Poesis, 2018

Văzând în poezie o formă superioară de comunicare, poeta Florina Isache (re)vine-n spaţiul literar cu o nouă provocare, îmi pare o subtilă continuare parţială a temelor abordate-n anteriorul volum, „Drum în casa de iarbă", Ed. Pleiade, 2016, când a beneficiat de o cât se poate de generoasă prefaţă semnată de Gheorghe Grigurcu.

Când am comentat acea carte am subliniat ideile principale: „Versurile cu acelaşi timbru trădează o persoană ancorată la pulsaţia vieţii, decupajele ei poetice - unele făcute abrupt, altele cu fineţea bijutierului sau chirurgului - se complinesc fericit cu latura onirică, în care idealizează. Florina Isache descarcă visele în propria vieţuire cotidiană, o trece prin cea poetică şi, fără a se detaşa de ea însăşi şi fără a se decorpoliza cumva, face din ea un nou mod de a fi. Trecerea de la fulguraţii de gând la poemele de respiraţie e bruscă, de parcă poeta ar păşi într-o cu totul altă dimensiune poetică, parcă voind a se elibera de anumite forme fixe, de tipare impuse sau sugerate".

Ei bine aceasta îmi pare a fi şi direcţia pe care merge poeta şi în volumul acesta, volumul „Secţiuni" devenind locul în care desprinde cadre multiple din viaţa cotidiană, stampe ce merită a fi nemurite-n viziunea ei, iar prin această intervenţie în spaţiul şi timpul propriu face să se nască poeme cu treceri bruşte de la un plan poetic la altul, iar anumite repeţii vin nu dintr-o limitare de limbaj sau viziune ci numai din dorinţa ei de a întări şi contura imaginea propusă nouă.

Paleta subiectelor e largă, pentru ea fiind cu putinţă introducerea-n poem a oricărui fapt ce poate părea altfel banal pentru alţii, context în care devine uşor vizibil faptul că ea aprofundează mecanismele poeziei, o atenţie mărită acordată firelor cu care mânuieşte imaginile-n poem din postura păpuşarului fiind detectabilă.

În poezia ei se simte lectorul avizat de poezie, se vede uşor şi îndelungul exerciţiu al scrisului, ea având deja la îndemână o proprie grilă de evaluare a acesteia.

Vorbeşte puţin despre sine deşi, ca în proza postmodernă în care autorul este şi erou principal, simţi că este peste tot şi în toate.

Chiar şi atunci când o face, în puţinele cazuri, parcă pentru a clarifica şi a se clarifica, poeta se defineşte în relaţia directă cu toate valenţele Cuvântului investit cu emoţie în poem.

Face cu aceeaşi uşurinţă asta indiferent de tema poetică abordată, indiferent de tehnica de care uzitează: „Ascultă!/Prima respiraţie gură la gură./În dimineaţa aceasta/sunt o sută de primăveri/şi o fantezie pentru pian şi orchestră/(...)/Nu ştiai că o casă de hârtie/Nu intră niciodată la apă?!" (*Conectat la messenger*), sau: „De la 80 cad fluturi./Plutesc pe asfalt în direcţii opuse./Trei persoane au accesat pagina mea de facebook/şi încă cineva/scrie în cronologie despre tine:/eşti primăvara,/ dimineaţa/trenurile se opresc în vitrine,/trăgând după ele copacii,/florile" (*Un folder cu mesaje de dragoste*), sau: „Îmi este dor de visul al treilea/în care doreai să intri,/dar ai renunţat,/fiindcă te aşteptau oamenii în roşu/să construiţi un puzlle metalic/în planul urbanistic al Romei" (*Cu un pas mai departe de azi*), sau: „În fiecare zi murim câte puţin./Astăzi am murit cel mai mult (în ciuda faptului/că e Coborârea Duhului Sfânt)./Şi tu zici://Dincolo, draga mea, dincolo avem timp destul./Acolo...//Aici... Vezi şi tu cum este" (*Oportunităţi de mai*).

Puternic ancorată şi la o anume tragedie a destinului, Florina Isache lasă impresia că poate să-şi depăşească efemeritatea, că poate înfrânge senzaţia de zădărnicie din tot şi din toate şi că în propria ei călătorie spiritualizată îi iniţiază şi pe cei din jur, ca-ntr-un adevărat execiţiu şi sacrificiu Christic.

Este şi un anume aer de morbiditate, o stare venită tocmai din dramatismul unei confesiuni lirice deloc amprentată negativ de neologisme şi cuvinte tehnice.

E vorba nemijlocit de un propriu drum, un drum spre sine însăşi, unul delimitat de percepţia inexistenţei şi de realitatea relativă cu o ciudată stare bolnăvicioasă.

Nota aceasta strict personală bântuie poemele dar în pofida ei poeta este extrem de subtilă, ea transformând un lucru banal în poezie adevărată, memorabilă.

Adevărata recluziune-a tăcerii

• Daniel Luca – „Teritoriu ocupat", Editura Ecreator, Colecţia Poesis, 2018

O carte cât o mare provocare aduce-n atenţia largului public timişoreanul Daniel Luca, prieten de cursă lungă şi poet dedat deja şi la actul critic.

Personalitate puternică, egală cu sine însuşi, Daniel Luca propune un „Teritoriu ocupat" menit să definească o anume lume interioară, să contureze şi să delimiteze emoţii şi simţirimenite să transpună lectorul într-un univers propriu.

Zgârcit la cuvinte de data aceasta, în poeme cât o fulguraţie de gând Daniel Luca dă toată măsura valorii sale, primii peri albi amintind înţelepciunea, în poem înşurubându-se astfel versuri aforistice.

Aşa construieşte el un univers solitar în care-şi dăltuieşte atent versurile, o adevărată recluziune-a tăcerii dacă vreţi, o stare în care lectorul se trezeşte a fi complice la actul creaţiei şi uşor cuprins de un anume sentiment de intruziune.

Sfios, aparent introvertit, poetul de pe Bega explodează-n poem şi provoacă mereu, forţa poemelor sale avându-şi geneza în acel dramatism al momentului consemnat, o lume dezarticulată în care, dincolo de acea pastişă de calmă tristeţe şi resemnare, autorul propune-ntr-o tensiune lucidă o nouă lume semantică închipuită: „M-ai încins/între coperte/şi m-ai aşezat/pe raftul de sus./Curând nu vei mai avea/spaţiu de depozitare" (*Biblioteca*), sau: „Odată/cu ultimul dinte de lapte/am pierdut şi iubirea" *(Pierdere*), sau: „Te-am muşcat de lobul urechii/şi-am rămas atârnat./Cercel viu" (*cercel*), sau: „M-am împiedicat/de gândul tău/şi m-am sprijinit în cădere/cu inima/de copac" (*Cădere*), sau: „Mi-am rătăcit limba/între sânii tăi blonzi./De-atunci sunt călător" (*Limba*).

Multă autoironie dar şi o anume fotografiere a realităţii aduce Daniel Luca-n prim plan, gesturi refulatorii, convenienţe sociale şi o susţinută revoltă înnobilează scriitura sa, context în care poemul pare luminat din interior, reflexiile acestuia având darul de-a atrage atenţia asupra unei personalităţi complexe, capabilă de versuri de-o spectaculoasă prospeţime: „Te-ai ascuns după lună/să nu te pot ajunge./Ceea ce nu ştii este că lucrez deja/la o scară" (Fuga), sau: „Te-ai adăpat/la izvorul meu/până am secat" (*Izvor*), sau: „De picăturile/iubirii tale/mă adăpostesc/sub pelerină" (*Pelerina*), sau: „Plouă/şi mă prăbuşesc din nori/încărcat de electricitate./te transform într-un morman/de cenuşă" (*Ploaia*).

O anume patetică şi armonioasă reflectare a emoţiei propune Daniel Luca, deloc o lume semantică închipuită în textele sale poetice, numai teren pregătitor pentru sublinierea şi reflectarea propriei tăceri, a tristeţilor sale ancestrale, a suferinţei înăbuşite.

Sunt baze structurale ale unei adevărate sfere tematice în scriitura sa din acest volum, endemică revenire în versuri.

O interesantă resemnare vine ca un fir roşu al lucrării, o tăcere pietrificată amprentând spaţiul său propriu, o elegantă şi provocatoare surdină a metaforelor, adevărat paravan pentru a-şi apăra acea intimitate din actul creaţiei.

Un volum menit să stârnească, să suscite şi să facă din lector un părtaş la emoţii şi pagini memorabile.

Aureliu Goci

O iubire clasică în versuri verticale

Evelyne Maria Croitoru, *Secretele macilor*, ed. a II-a revizuită şi adăugită, ed. Eikon, Buc., 2017

Născută în Scheii Braşovului şi botezată în Biserica Neagră, cu mamă româncă şi tată german, autoarea s-a format în oraşul medieval, sub fascinaţia catedralei impunătoare şi a muzicii lui Bach, interpretată la orgă.

Cu o eflorescentă formaţie culturală şi pasiune pentru artele clasice – muzica simfonică, teatrul dramatic, dansul – deşi licenţiată în Ştiinţele comunicării, d.na Evelyne Maria Croitoru s-a apropiat de poezie încă din adolescenţă, când a fost membră a cenaclului „George Bacovia" din Bacău şi a publicat versuri în revista „Ateneu". Este o perioadă formativă armonioasă, când descoperă opera lui Eminescu, dar şi pe aceea a marilor poeţi Baudelaire, Edgar Poe, Verlaine, Rilke, etc. Din 1992 începe să publice poezie în principalele reviste literare ale momentului, dar abia după aproape două decenii debutează în volum, cu *„Piloţii de vânătoare"* apărut la ed. Vinea (2011). Este o carte bine primită de scriitori şi critici literari precum Nicolae Georgescu, Toma Roman, Emil Lungeanu, Ioan S.Pop, Mihai Antonescu sau Lucian Gruia.

D.na Evelyne Maria Croitoru scrie exclusiv poezie de dragoste, discretă şi intimistă, proiectată în decorul familiar urban al oraşului tentacular. Aş afirma că marea performanţă a autoarei ar putea fi faptul că volumul – de la prima la ultima pagină – este o extinsă, conştientizată şi delicată declaraţie de dragoste. Discursul liric este sobru, direct, eficient, renunţând aproape la podoabele stilistice, la metafore sau epitete ornamentale, stil prin care obţine o remarcabilă unitate tematică şi de expresie.

Formaţia sa ştiinţifică n-a convins-o să adopte „noutăţile" poetice precum reflexivitatea şi textualismul inovator, rămânând încrezătoare în modelele clasice de creativitate literară şi de promovare a culturii, deosebit de adecvate tematicii alese. De fapt, a delimitat activitatea profesională de exprimarea artistică, a despărţit o ocupaţie de vocaţie, amintind astfel de sentinţa lui Confucius: Alege-ţi o ocupaţie pe care să o iubeşti, şi nu vei mai fi nevoit să munceşti o singură zi din viaţa ta". Fără îndoială, d.na Croitoru ar dori, ca orice poet, să poată trăi din poezie, dar în zilele noastre lucrul a devenit imposibil şi poeţii îşi „suştin" pasiunea pentru scris prin alte ocupaţii, amplificând sfatul marelui gânditor.

Poeta etalează versuri scurtisime ce coboară pe verticală într-o curgere sacadată, telegrafică, definitorie pentru o voce delicată care nu impresionează prin amplitudine, ci prin rigoare şi rafinament. Desigur, există un sentimentalism asumat, un spirit al iubirii cu patină veche, există o luptă pentru existenţă şi pentru dragoste, aşa cum reiese din excepţionalul poem *„Ruleta vieţii": Cine-a smuls din noi albastrul?/ Şi din flacără/ Căldura?/ Cine seacă pescăruşii/ Şi ciopleşte-n feţe/ Ura?// Şi de ce ruleta vieţii/ Să te-nfeşe-n lovituri;/ Iar din oul dimineţii/ Să te-alegi cu firmituri?// Strânge-ţi, tunete, /Blândeţea, sus în ceruri,/ Iar la noi,/ Mai coboară-n fulger biciul,/ Spre altoi!* După cum observăm, autoarea a lăsat deoparte formaţia ştiinţifică şi a înţeles că poezia este un alt fel de comunicare şi – dincolo de informaţie – iată, se comunică pe sine.

Interesant este că în tipologia clasică a acestei iubiri eflorescente, cu toate sentimentele pe masă, fără să evite exprimarea publică, există şi o „vină tragică", un „hybris" care ar putea fi apropiat de „dorul" romănesc: *Lasă-mă să mai iubesc!/ Toamna-n/ Struguri ţipă!// Lasă-mi dorul/ Să doresc/ Fluturi pe aripă!// Lasă-mi setea/ De fântâni/ Izvorând lumina// Şi din trupul/ Tău dorit/ Să-mi astâmpăr/ Vina. („Dorul".)*

Venită târziu în lirică, deşi cu un debut adolescentin, autoarea scrie o poezie fără vârstă, unitematică, dedicată sentimentului etern şi fragil al iubirii. *„Discursul îndrăgostit"* are o anume fermitate în intenţia de a păstra puritatea şi rezoluţia specifică şi merge până la a evita chiar şi spiritul ludic şi aleatoriu al existenţei. Aceasta este, după opinia mea, semnificaţia ultimului text din volum: *Lasă zarurile, viaţă!/ Îmbrăţişează-mă strâns/ Şi învaţă-mă/ Să uit idealurile pierdute!// Canibalismul tăcut,/ Mimând zelos dreptatea/ E o grotescă mască/ De umilit/ Cetatea.//Lasă zarurile, viaţă!/ Lupta începe pe faţă! („Lasă zarurile, viaţă").*

Autoarea este un organizator cultural exersat, a colaborat la manifestări precum Festivalul de muzică din clasicii genului de la metrou, „Lecturi urbane" – în acelaşi spaţiu public – şi a oferit peste zece mii de cărţi călătorilor bucureşteni. Scriitoare temperamentală, nu evită o exprimare explozivă, anticanonică, şi fără prejudecăţi. Domnia sa şi-a cristalizat o concepţie estetică dinamitardă a regulilor şi constrângerilor, deşi poezia sa pare atent elaborată. Mărturia de credinţă propune o dezlănţuire romantică: *„Valorile, credinţele mele, îşi croiesc drumul cu fiecare poezie, eseu, articol. Mărturisesc că, în ceasul de taină, bucuria sau deznădejdea izbucnesc în scris cu aceeaşi intensitate infernală, totală, liberă..."*

Emilian Mirea

când scriu poezie

când scriu poezie parcă rup
bucăţi de carne din mine

fiecare vers e ca o muşcătură adâncă
a unui animal sălbatic –
aproape că ţâşneşte sângele
într-un carnagiu îngrozitor
al ţesuturilor care mă ţin în viaţă

din când în când
mă opresc şi aştept
ca la semafor
să văd cum se mai simte Poezia –
dacă trebuie să-i fac respiraţie
gură la gură sau dacă
pot s-o păstrez
în continuare
ca metresă
cât m-or mai ţine
balamalele

ruperea chingilor de carne

aveam o faţă cărămizie în dimineaţa aceea –
trecusem prin ziduri ca omul invizibil
trupul meu zăcea în pat cu faţa în sus
şi încă mai horcăia a poftă de viaţă

am tras cu putere de chingile de carne
care mă legau de ceea ce sunt acum
dar erau sudate ca nişte lanţuri de ADN
care îmi licăreau în pupilele ochilor

atunci le-am împuns cu suliţa soldatului roman
care a vrut să vadă culoarea sângelui lui Iisus
iar El, Isus, s-a uitat fix la mine şi mi-a zis
să mai am răbdare până când Lumea Cealaltă
va fi tencuită şi vopsită în albul lăptos
al Eternităţii de care la un moment dat
ne vom plictisi şi o să vrem să o luăm de la capăt
cu un nou Iisus şi cu alţi soldaţi romani

pomii sunt verzi iar viaţa e scurtă

plouă
plouă mult şi plictisitor –
e vremea de numărat bani
sau de făcut copii

dar mai bine scriu.

e adevărat
făcutul copiilor e mai plăcut
chiar decât scrisul
dar mai târziu poezia asta
nu-mi va cere mâncare şi
în general
nu-mi va cere să-mi dedic ei
toată viaţa

un fulger trece pe la fereastră
curios probabil să vadă ce fac

nu e curios să-mi viziteze
şi sângele şi să-mi numere
globulele albe
ca să vadă cum stau cu anemia

apare soarele dintre nori şi
mă opresc din scris

ca o Babă Cloanţă speriată
la apariţia lui Făt-Frumos
ploaia se retrage pe coclaurile
de unde a venit

pomii sunt verzi
iar viaţa e scurtă
ca şi fustele femeilor
frumoase

alcovurile târzii

nu am făcut mireasă nici o femeie
din câte am iubit
iar acum ele –
cele care au trecut prin patul şi inima mea
(sau viceversa)
îmi bântuie trăirile şi gândurile
şi parcă mă mustră pentru că
nu le-am îndeplinit acest vis

în vremea asta sufletul meu se desfată
cu trupul actualei iubite
şi se îmbată cu alcovurile târzii care apar –
numai pentru cunoscători –
după vârsta de cincizeci de ani
şi sunt la fel de fabuloase ca
prima erecţie sau ca primul orgasm
ascunse sub pătură
în aşteptarea furtunilor de pasiune
care se anunţau

Horia Dulvac

TOATE URMĂREAU SĂ MĂ FACĂ PRIZONIER

Locuiesc pe strada I.G. Duca. Îmi place adresa mea.

Pe strada mea, trec femei amnezice cu picioarele Biedermeier. (E o boală congenitală, cred.) Le zăresc săltând pe bazaltul trotuarului, când duc câinii la plimbare. Încerc să le văd despicătura vaginală, ca un asfinţit de soare mov.

Copacii îşi ridică pălăriile, făcând câţiva paşi de *step*.

Fluier de la fereastră, ascuns după o mască venețiană.

Ele înjură birjăreşte. Mă fac că plouă. (Cârtesc la cer cu vorbe din gât. Asta e o chestie republicană.)

După ce le provoc, fug ca un exhibiţionist în cameră şi notez pe caieţelul cu file indecente tot ce mi se întâmplase.

Caietul avea desenat pe copertă un căţel care urina pe cer.

- Căldicel, spunea clătinând din cap cu îndoială Sfântul (Purta un halat alb, de medic ginecolog. Cum mă scosese el din burta Mamei vinovate – asta s-a spus deja.)

Strada îşi consumă propria logică a evenimentelor: o văd rozându-şi unghiile (cele de la picioare, tocite).

Un copac traversează şchiopătând. Are picior cu proteză.

Felinarul îi trage un şut. Bocancul s-a pitulat, scâncind, sub valiza de recrut.

Cerşetorul (bolnav de prostată) urinează pe anvelopele maşinii Dacia - roşie. (E a vecinului instalator, nea Vasile care tocmai şi-a luat pensia – ne dăm seama de asta după poştaşul furiş.) Nimeni nu are cruzimea să îi spună să şi-o radieze din circulaţie.

Vecina Maria, frizeriţa (nu s-a culcat cu mine în adolescenţă) duce găleata de gunoi. Sub braţele dezgolite, irumpe o cultură rebelă de păr axial, irezistibil. Mirosul transpiraţiei ei de plante fermentate mi-a declanşat din adolescenţă crize de priapism. Un val de toropeală şi mirosuri exultă peste *Fabrica de pâine* din oraş.

Toate acestea s-au ridicat ca o bruscă bătaie de aripi, când a ieşit şirul de copii de la Grădiniţa Speranţa şi au luat-o sporovăind pe strada mea. Păreau nişte vrăbii chicotind pe note muzicale.

S-au împrăştiat pe trotuar ca pe un portativ. Ieşirea lor necontrolată parcă mi-a luat minţile. Nimic ordonat nu a mai rămas în creierul meu şi gândurile s-au ridicat în zbor. Cine spune că le controlează e desigur un mincinos.

Nu îmi plăcuse să dorm la grădiniţă – nici nu reuşisem vreodată. Reuşisem însă să înşel vigilenţa celor câtorva îngrijitoare transpirate (Un detaliu ce mi-a dezvoltat o inteligenţă olfactivă periculoasă.) Secreţiile lor sudoripale se împrieteneau cu mirosul străin de detergent şi clor, ca un fel de întovărăşire stranie ce prevestea secolul contrastant şi fără rost ce urma.

Mai târziu, voi fi venit însă aici cu un buchet de trandafiri roşii ca o pradă rânjitoare. Alăturaţi, trandafirii ăia mulţi chiar semănau cu o gură, cu o gură roşie stridentă. Asta mi-a făcut loc sub fusta educatoarei Geneva.

Îmi amintesc: emoţia ei. Felul în care sufla ca o locomotivă bătrână (o pusesem cu mâinile pe catedră - trudeam cu un *falus* ciclopic, pe şalele ei late, binecuvântate). Dimensiunea de neînţeles a cărnurilor. Lumina dintre ferestre. (Trebuia să îmi răzbun cumva acei ani.)

Dar acesta a fost un episod care nu trebuia să se întâmple – ca întreaga mea viaţă de altfel.

Mă întrebam de ce naiba rămăsesem blocat la Grădiniţa Speranţa, când de fapt eram un scriitor care stătea la geam, cu creierul varză.

Un creier de carne, prin şanţurile căruia prezentul devenea trecut şi continua să se zbată – ca nişte râme curgând din Maşina tocat de carne nr.4 – un instrument infernal care îmi transforma în hamburgeri întreaga biografie.

Revin la fereastră: un tunel. Prin el trece tanti Safta, femeia de serviciu turnătoare (la blânda securitate).

Altă gură (se devora singură dar nu ne intersecta): Ionela, casieriţa de la Asociaţia de proprietari. Lava topită a vieţii ei, pe care o credea insignifiantă, se scurgea în zăpadă ca un *topping* de ciocolată pe o îngheţată cu frişcă. Urmau să i se întâmple tot felul de lucruri neaşteptate. Aş fi vrut să o avertizez, dar cuvintele ascultau de altă comandă. Cine a spus că putem face cu lucrurile care ne stau la îndemână ce vrem, a fost un mare prost.

N-am putut să îi fac semn Ionelei. Nu poţi să le spui oamenilor că e suficient un gest de neatenţie, ca ei să rămână prizonieri!

Câţiva copii gureşi ca nişte vrăbii au făcut un om de zăpadă. L-au numit „Omul de zăpadă, fost poliţist". Liceeni au trecut şi i-au înfipt o ţigară în ochiul de sânge. Continuă să sângereze ca rănile din palmele mele arse de cuie – s-au transformat în mâncărime - se spune că dacă te mănâncă palma dreaptă, *dai*.

Foarte important – pe acolo trecea vecina Verona cu *ţâţa - gogoaşă* „Creşte carnea-n mâna ei", spunea fochistul. Două detalii care m-au costat enorm - timp, clarificări. (De-aia destinul meu a dat cu oiştea-n gard. Poate la bătrâneţe lucrurile se vor mai aranja.)

Ultima oară când am mers pe lângă fereastra apartamentului meu de la parter, a trebuit să îmi feresc capul. Trei fete aruncau prezervative de la etaj. Păreau siluetele de porţelan fragil ale unor păpuşi coreene. Limbile lor ca nişte clitorisuri de ceramică însemnau ceva tainic.

Înfloreau crengile îngheţate – trosneau oasele metacarpiene. Aşa plângea Maria - se zguduia cămaşa (albă) pe ea. În astfel de situaţii mă apropiam cu gânduri ascunse. Îi ţineam umerii (albi) în palme, până când mă deconspira gigantica erecţie - nu mai scăpam de ea, părea că mă urmăreşte până la *Judecata de apoi*.

Un câine şi-a frecat feromonii de tufa de liliac cu degete rupte. Omul de zăpadă, fost poliţist a luat-o şchiopătând pe alee (Nu înţelegeam în plină zi, ce căuta acolo luna plină.).

Câinele îl urmează cu exactitate (pentru el şi cerşetorul e un zeu).

Am închis totul cu cheia.

Chestiile astea erau ca nişte uzine care au mers şi vor fi continuat să meargă singure, chiar şi după ce eu le-am uitat. Fuseseră acolo dinaintea mea.

Ce naiba, trebuie să mă feresc de cuvinte, mi-am zis conştient deodată că toate urmăreau să mă facă prizonier.

Toate acestea s-au ridicat ca o bruscă bătaie de aripi, când a ieşit şirul de copii de la Grădiniţa Speranţa şi au luat-o sporovăind pe strada mea. Păreau nişte vrăbii chicotind pe note muzicale.

George Popescu

Un discurs poetic sub incidența disoluției onticului

...majoritatea poemelor din acest volum sunt litanii oscilând între viziuni sarcastice, nelipsite pe alocuri de gustul grotescului, și imprecații sublimate în aparență de ludic funcționând pe post de filtru al apocalipticului conturând, în percepția cititorului atent, o viziune în spirală a lumii în degradare.

Într-o cronică pe care i-o consacram celei de-a doua cărţi de poezie, notam atunci, cu mai bine de zece ani în urmă (autorul e parcimonios în privinţa apariţiilor editoriale, însă cine îl cunoaşte mai din vecinătate constată cu uşurinţă că faptul acesta e propriu firii sale intime, cu atât mai mult cu cât chiar şi ca jurnalist, de presă scrisă ori de televiziune, are un al său propriu mod de a fi: aşezat, judicios şi lipsit de gustul spectaculosului; notam, deci, atunci, că Mihai Firică e un introvertit ce pare să-şi fi rătăcit calea de acces către Ceilalţi şi, ajuns prizonier al unui impenitent joc de retractilităţi, resimte cu acuitate febrilitatea pierderii de contact; iar cum ieşiri nu se prea mai întrevăd, intrigat de insidiile cotidianului, se refugiază în contemplare; întors spre mituri originare (al Exodului, al Facerii, al Ispitei, cu Şarpele ce-şi plimbă limba păcatului prin interstiţiile unei lumi în degringoladă), actantul poetic articulează o poveste cu o tonalitate gravă, în arpegii sacadate, mereu la limită, de parcă ar dori să scape de mesaje imposibile; căci Mihai Firică e un mesager aflat sub incidenţa unei viziuni cu iz apocaliptic, căreia luciditatea nu-i mai serveşte de filtru decât printr-un joc de substituire de sens la care sunt convocate cuvintele, printr-o abia camuflată strategie ezoterică.

După debutul mai mult decât promiţător cu *Biografie sumară,* 1996; am fost un martor al drumului ei spre tipar), a urmat *Limba şarpelui călător,* dacă nu mă înşel în unul succesiv în care autorul îşi conservase, conciziunea şi gustul exacerbat al rarefierii, ca şi jocul supra-real în care însă miza majoră era orientată pe poziţionarea derizoriului ca filtru al oricărei efuziuni onirice. Conciziunea aceasta, poetul şi-a conservat-o: avertizat (ca jurnalist) asupra pericolului discursivităţii, devine, în ipostază de poet, parcimonios şi selectiv, optând pentru o altă distribuţie semantică, suspendând, deseori până în pragul obscurităţii, orice pretenţie tranzitivă.

Îmi pare totuşi că în noua carte (*Ultimele zile şi viaţa de după*, Buc., Tracus Arte, 2018) cu care îşi întâmpină cititorii, câţi şi pe unde s-or mai afla ei în lumea sedusă de virtual, Mihai Firică înclină să renunţe, într-o proporţie altfel bine strunită, la actul de cumpănire – şi de cumpătare – asupra versului, lăsând cuvintelor mai multă libertate de mişcare, eliberându-le dintr-o reţea a ermeticului, obligat, cred, de preeminenţa în actul poetic a unei nevoi a spunerii. Mici crochiuri ale derizoriului sunt poemele acestei cărţi ce găsesc admirabil salvarea de la păcatul discursivităţii prin inserţia metaforicului în miezul deplin al realului, cum ar fi spus un scriitor de a cărui operă ne-am ocupat recent: *miros de carne tânără dinspre tarabe // praf şi pulbere pe biografia stearpă / urme adânci pe ziduri / bine gândit îţi spui // o bucată de carne în formă de inimă nu-i totuşi o / inimă / pe grupuri ne-am ordonat iubiţi/ ritmic/ faceţi dragoste din ce în ce mai mulţi / asta ne va folosi la ceva / aventura ne va fi de folos // tresar de sub blana de iepure uriaş* (**Biografii sterpe, iubiri pe sfert**)

Autopropulsat într-o abia camuflată serie de *poetes maudits*, Mihai Firică rezonează cu un infern al unui Dante post-modernizat, oscilând între lemnul însângerat al crucii şi teritoriul lumesc mlăştinos dar cu un ochi interior orientat mesianic spre un hotar purgatorial redus la scurtissime licăriri strecurate în lexicul de esenţă *tare*: *de azi înainte plata se va face în sâmburi/ argintul e doar al săracilor / cerul albastru fixat deasupra noastră de cuiele / domnului / suntem două lacrimi care se scurg pe o halbă cu / bere rece / sau poate ploaia / de dinaintea noastră // ai sau nu ai / proteza dintre cuvinte / scos din uz şi aruncat în tăcere...* (**Lacrimi gemene**)

Aşezarea *cuminte în bătaia puştii* pare să indice, în contextul biografic al autorului, tocmai acea temperanţă editorială, ca s-o numesc aşa, de care vorbeam, dar şi semnul unei fragilităţi pe care şi-o asumă, cu risc cu tot, Poetul prin ieşirea sa în lume.

E prezent şi reiterat un motivem al sângelui (un poem poartă chiar titlul **Calea sângelui**), care plasează discursul poetic între o simptomatologie a cruzimii, ca semn al unui divorţ decis asumat cu lumea prin plonjonul în subsidiile realului dezarticulat (de altfel sintaxa lirică stă sub semnul unei dezarticulări pe măsura disoluţiei ontosului!) şi, de aici, impresia unei acute confruntări, sub semnul negativului, cu tot ceea ce rămâne la palierul percepţiei din sfera extra-lăuntrică.

Aici mi se pare cel mai important pariu – de altfel câştigat – al lui Mihai Firică în această fază, nu neapărat *nouă*, dar profund înnoită, a decursului său liric: s-a spus, nu atât de frecvent şi de răspicat cât ar merita, că arta şi, în cadrul ei, mai ales poezia, ca şi muzica, s-ar cuveni *scrisă cu sânge*; un mod de a detecta ceea ce metapoetic s-a mai desemnat sub expresiile conceptuale de autenticitate a scriiturii ori, în discursurile post-semiotice, actul de textualizare a realului.

Aş menţiona, în aceeaşi ordine, tangajul între ispita urgentată a spunerii (a scrisului: *pe un colţ de pagină am scris*) şi cea a tăcerii (*şi-am tăcut*) din poemul cu titlul ilustrativ *Am scris şi-am tăcut*, în care se pot decela cele două idei topice ale cărţii: vocaţia irepresivă a restituirii în logos a realului risipit şi decrepit vărsat, cu o neuitată imagine rilkeană, *în afară*, şi crunta probă a indicibilului, ca distanţă între spunere dincolo de discursivitate şi tăcerea ca liminară şi, fireşte, neproductivă terapie.

Pe alocuri, mi s-a părut util a-l alinia pe autorul acestui volum în linia poeţilor greci moderni, a unui Kavafis ori Seferis, iar la noi a unui Virgil Mazilescu. Iată câteva extracte grăitoare pentru cine mai păstrează în memorie ceva din discursurile lirice ale poeţilor citaţi: *stăpânii vor veni de sus locul va fi nepăzit / ultimii dragoni aurii s-au lăsat răpuşi de săgeţi de / carton / când vor înţelege ceea ce spuneam voi fi departe / sunt paznici peste tot dar sunt doar umbre / dragostea rămâne în urmă agăţată de spini ca o / cămaşă de copil / maşinăria infernală care e viaţa n-o pot îmblânzi / nici dacă aş fi o mie de zile orbul din zaphyntos...* (**Decalogul fericirii se opreşte la şapte**)

Uneori, discursul capătă un fals decript epic, însă cu absurdul pe post de grilă filtrantă poetic, dar în care metaforicul de o densitate particulară şterge orice urmă de eventual prozaism: *eufrosina vrea să muncească / să aţâţe focul iadului cu măruntaiele piticilor /de pe masa disecţie / le adună cu prosopul ud şterge urmele /văruim totul ca la început / însă nu vom mai simţi acea strângere de mână / caldă şi firavă până la dispariţie // dimineaţa eufrosina se scoală devreme ia viaţa / de la început/ are întotdeauna la îndemână prosopul ud ...*(**Doamna e cu e mic**)

În poemul ce dă titlul volumului, e reperabilă ambiguitatea actantului poetic prin jocul dintre persoanele întâi şi a doua, prin care de fapt se anturează subteran opţiunea pentru un discurs monologal, menit, din perspectiva întregului volum-etapă a creaţiei sale, să faciliteze actul scriptural al unui fel de *autodafé*, care se conturează pe tot parcursul volumului un fel de autoflagelare în raport cu mortificarea prin care se efectuează un voiaj supraveghetor într-un infern dantesc diseminat de cuvinte încărcate cu o simbolistică pe alocuri macabră, dar atent salvată de un filtru al penitenţei de sorginte litanică. La urma urmei, majoritatea poemelor din acest volum sunt litanii oscilând între viziuni sarcastice, nelipsite pe alocuri de gustul grotescului, şi imprecaţii sublimate în aparenţă de ludic funcţionând pe post de filtru al apocalipticului conturând, în percepţia cititorului atent, o viziune în spirală a lumii în degradare.

Un exemplu ni-l oferă poemul cu titlul **Omul cu foarfece neagră şi grea,** în care întâlnim versul ce mi se pare un alt topoi esenţial al acestei poetici a autorului: *urc şi cobor de pe cruce zâmbind.* Şi e de identificat aici ceea ce am numit mai înainte poeticul *aporetic*, prin care autorul pune în funcţiune iterativ figura oximoronului ce nu se mai reduce la nivelul topic al unei expresii, ci ca un veritabil movens al întregului discurs liric din prezenta carte: *ani răstigniţi / file desprinse fără zgomot / ceremonialul fricii repetat şi ieri pe mâine/ şi azi a fost ca ieri mâine poate nu mai contează / calc pe urmele paşilor mei făcuţi cu mult timp în / urmă / aş fi vrut să-i spun mamei / atât de multe cuvinte care să o îmbrăţişeze / în calendar fila sa a rămas fără poză // un călăreţ adormit în şa pe o câmpie pustie* (**Calendar**)

Mihai Firică e de-acum un poet cu o voce şi un discurs proprii, stăpân nu doar al unui orgolios *modus scrivendi* propriu, ci şi al unei *tehnici* în semnificaţia antică a termenului pe care îşi pariază, îmi pare, un destin singular. Stau mărturie în acest sens versuri cu încărcături apoftegmatice, fie pe linia unei orizontalităţi cu substrat ermetic (*catârul putrezea în prispă* – iată un exemplu), fie, cum anticipam, în forme oximoronice, la nivel strict lexical ori la palierul întregii sale partituri lirice.

Rămâne simptomatic poemul final al acestei excelente cărţi în care sunt condensate, fie şi în dicţiunea *sibilinică*, între eglogă şi litanie, mai toate atuurile şi mizele noii sale etape creative: *n-au plecat din viaţă rătăcesc/ morţilor vii dumnezeu le arde şi sufletul/ tăciuni aprinşi în negura zilei/ limba le e nisipul strecurat dintr-o oră în alta// trei biserici suprapuse pictate de orbi/ mi-au modelat creierul după chipul şi asemănarea / lor / imagini îngheţate şi o pastă vâscoasă dulceagă / sub limbă am ascuns medicamentul/ m-au pus în genunchi roagă-l pe tatăl tatăl tău să-mi fie / mire / astupă cu trupul tău spărtura din trupul meu / dă-i totuşi o ultimă ţigară pe lumea inversă / pleacă privind înapoi // mişcă-te fă ceva mănâncă-ţi inima şterge-ţi / numele* (**Închinarea de seară**).

Alexandru Cazacu

Podul casei

Soarele răcoros
printre lucruri colbăite
încinse de arşiţă , chircite de ger
unde ferestrele deschise sunt nişte aripi prea mici şi firave
pentru trupul mare şi greoi al zidurilor
când istoria părea că începuse acum câteva dimineţi
iar o fantomă a deznădejdii
dă târcoale braţelor
când amintirea unei iubiri poate fi primul lucru
pierdut sau recâştigat
ca un tren ce întârzie dar va sosi până la urmă
ca un cenotaf purtat din loc în loc cu tine
amintindu-ţi că cele mai frumoase călătorii
sunt cele din podul casei
şi din jurul vârstelor tale

Secunde încăpătoare

Ce încăpătoare sunt câteodată secundele
găzduind generos
două persoane având semnalmentele
1.75 m 70Kg ochi verzi CNP 175...
1.68 m 63Kg ochi castanii CNP 277....
cu două rucsacuri răvăşite în grabă
în camera mai singură decât va recunoaşte vreodată
cu strictul necesar şi aproximativ
pentru începutul sfârşitului de săptămână
şi televizorul rulând în surdină
pe un post în limba italiană
un tablou vorbitor cu fragmente din pânzele lui Carravaggio
când amprentele unuia rămân pe epiderma celuilalt
mai mult de un deceniu
iar simţurile construiesc propria lor morală
printre vorbele despre multe lucruri
şi mai ales despre ceva anume
nevăzut nicicând dar de care
ne aducem atât de bine aminte

Muzică şi trandafiri

Ploaia ştrege memoria chipurilor
şi dârele de apă scurse peste geamul vitrinelor
în care îţi aranjai ţinuta în grabă vrea să te reconstituie
Strânsă bine la gură ca pungă cu gaz toxic
muzica singurătăţii acestui oraş
răbufnea prin zone mărginaşe
în crăpăturile sacilor de cărbuni lângă godin
în racordurile aparatelor din centrala electrică
în noua poveste de iubire şi teamă
în arhivele începutului de secol XXI
în iarna de după iarnă
cu jurăminte şi renunţări proaspete
cu spinii şi petalele noilor specii de trandafiri
Totul revine precum amintirea zilei
unde oricare din noi putea schimba totul
cu un singur cuvânt ce nu l-a rostit nimeni
când rătăcirea inimii te îndeamnă
să măreşti sonorul valsului ploii lui Chopin
să tragi perdeaua de frig
să spui că ţi-e dor

Mirela-Ioana Borchin-Dorcescu

Emilia Lungu Puhalo și Nina Ceranu – scriitoare române de ieri și de azi

Nu este puţin lucru să fii scriitor. Nu este puţin lucru să fii scriitor român. Nu este puţin lucru să fii scriitor timişorean. Niciodată nu a fost. Din motive diverse, unul dintre cele constante fiind acela că Timişoara s-a constituit şi s-a permanentizat ca spaţiu plurilingvistic, multiconfesional, multi- şi, adeseori, transcultural, cu asperităţi şi provocări specifice unei asemenea configuraţii în orice epocă, dar poate, mai cu seamă, în cea imperială, la care se referă romanul Ninei Ceranu. Acesta este dedicat, după cum o sugerează şi titlul, *Doamna de pe Spion Strasse,* unei scriitoare timişorene din secolul al XIX-lea, recunoscută de istoria literară locală pentru rolul său într-o perioadă de transformări politice şi sociale, care a făcut însă loc şi unor evidente tendinţe de modernizare – de spiritualizare, de emancipare şi de deschidere spre România de atunci, dar şi spre o Europă evanescentă. Cu toată irezistibila ofertă a existenţei scriitoarei Emilia Lungu Puhalo în contextul ei istoric, despre care Nina Ceranu a scris, în urmă cu zece ani, şi o teză de doctorat, pentru prozatoare, *mimesisul* este aproximativ. De fapt, el trece într-un plan secundar în raport cu *poiesisul*. Accentul scriiturii este plasat pe actul de construcţie: personaj, atmosferă, background şi, nu în ultimul rând, limbaj. O construcţie simbolică şi nicidecum o reconstrucţie. Dominată de lirismul figurii feminine, care încetează a se mai insinua, ci, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, emerge în plan sociocultural şi politic, fiind asimilată ca apa de solul avid de semne novatoare al Timişoarei de acum două veacuri.

Personalitatea Emiliei Lungu Puhalo nu este reflectată, nu se „lucrează cu igliţa" din firele spre care ar îmbia-o pe naratoare o – deja consistentă – bază documentară, ci este (re)inventată în spiritul a ceea ce va fi fost, transfigurată simbolic, îmbogăţită la nivelul superior al literaturii de vârf, unde autenticitatea îi este stabilită de autoarea romanului, printr-un act de creaţie admirabil. Astfel devine ea perfect motivată ca semn unic şi memorabil, ca simbol al prefacerilor româneşti dintr-o epocă istorică esenţialmente caracterizată de un colosal potenţial valoric, concretizat într-un succes literar răsunător, precum cel al unui Eminescu itinerant, dar şi de un, probabil chiar mai mare, risc al eşecului. Forţa literară a protagonistei romanului rezidă, paradoxal, nu în meritocraţie, ci în vocaţia eşecului din viaţa privată şi a soluţiei alternative din cea publică, aceasta din urmă blocând capitularea şi făcând, din nou, posibilă lupta pentru o cauză definitorie. De aici, fascinaţia, veridicitatea şi expresivitatea personajului principal. Valorizarea sa estetică derivă din maniera elevată şi seducătoare, în care Nina Ceranu depăşeşte simpla reprezentare, iese din capcana unei poveşti dramatice, încununate de succes, şi face artă pură. Adăugându-i faptului relatat o interpretare artistică, autoarea se remarcă, de pildă, prin focalizările insidioase, ajungând până la ultimele amănuntele semnificative ale unei istorii ascunse, relevante pentru o debordantă senzualitate feminină, precum cea a Miliei: „*În palma lui*, chiar dacă uitătura-i părea să nu aibă vreun interes pentru fiinţa ei, *mişcarea cu afect îi dete fetei o astfel de căldură, de-i tresări inima şi-i învăpăie boiul*" (p. 27). Cutezanţa trăirilor protagonistei, considerate atipice pentru o femeie a timpului său empiric, accentuate de inflexiunile paraverbale, e de natură să-i bulverseze interlocutorul (Nanu, prima iubire) şi să-l îndepărteze: „– Şi-apoi ai consimţi ca eu să-mi dedic răgazul timpului cochetăriei cu clavirul şi cu slovele? *Dumneata ştii că eu scriu?*" (p. 68) „– *Domnişoară, e destul*! Am înţeles! Îţi sunt obligat şi îndatorat pentru aceste lămuriri... inima mea a căutat iubirea curată, nu amăgeli... am descoperit o copilă alintată, cu gândul la lună şi la stele, la luceferi şi feţi frumoşi! *Eu plec*!" (p. 72). Prin urmare, Emilia Lungu Puhalo nu este un personaj extras din dosare sau modelat de sugestiile acestora, reprezentativ şi predictibil, ci unul, solitar prin expresivitate, ce renaşte sub ochii noştri, arătându-se disonant cu ceea ce personajele proxime aşteptau de la o femeie din Timişoara imperială şi impunându-se proaspăt, vibrant şi irezistibil, mai cu seamă prin tranzivitatea emoţiilor sale, reverberante în actualitatea unui discurs auctorial empatic, cu impact asupra unui cititor – abstract, dar şi real –, întotdeauna abil implicat într-un univers textual expansiv, cu cotituri neaşteptate şi captivante.

Strategia adoptată de Nina Ceranu este cea de a-şi axa romanul, cel puţin în structurile sale de suprafaţă, pe evoluţia acestui personaj fermecător şi emblematic, conceput ca semn-punte între epoca biografiei şi prezentul receptării. Eroina este un receptacol fin al tuturor aspectelor-cheie revelate de comportamentul public al intelectualilor români din Banat. Prin internalizarea impulsurilor ideologice şi prin reacţiile individuale la acestea, Emilia Lungu Puhalo se erijează treptat într-un simbol al luptei pentru afirmarea identităţii naţionale, pentru stabilirea unor tot mai înalte standarde ale culturii româneşti, pentru o şansă reală a existenţei întru „sentimentul românesc al fiinţei", într-o regiune unde, la acea dată, româna era „limba slugilor", în care cei de alte etnii, ba chiar şi unii români, refuzau să îşi educe copiii („Dintre toate anunţurile din ziare, de la două – unul din Cetate, de români –, primise răspunsul că ar fi în pagubă copiii lor dacă li s-ar înnoura mintea cu o limbă pentru servitori... Pricopsita lume nu voia copiilor o educatoare română!" – p. 110).

Fundalul, comunitatea, atmosfera, limba au o identitate mediată. Trăsăturile lor sunt, mai întâi, percepute, absorbite, ierarhizate şi prioritizate de gândirea şi simţirea protagonistei (fără îndoială, un *alter ego* al autoarei), sunt analizate şi lămurite acolo, înainte de a fi incluse într-un proiect vital şi de a se concretiza în forme ce pot fi oglindite în proză (v. Şcoala de fete de la Izvin), ca pietre de încercare, ca borne sau ca evenimente propulsoare. Punctul cel mai de sus pe verticala axiologică pare a fi întâlnirea junelui Mihai Eminescu – aflat în anturajul unchiului Emiliei, al scriitorului bănăţean Iulian Grozescu, presupus naş literar al poetului naţional, la „Tribuna" –, pe vremea când Eminescu însoţea la Timişoara trupa de teatru a lui Pascaly: „... iar Milia, alăturându-li-se, ca o copilă cuminte, cu ochii la tânărul poet, se înfioră de glasul lui..." (p.116 – 117). A fost o întâlnire simbolică, în stare să susţină devotamentul şi concentrarea neabătută a eroinei asupra unei veritabile *energeia* de slujire a spiritului românesc din Banat – prin educaţie, prin creaţie, prin credinţă, într-un cuvânt, prin patriotismul ei, care stă la temelia acestei opere. Operă neîncheiată, cum s-ar părea, prin biruinţa Marii Uniri din 1918, ci continuată prin ceea ce se spune în roman, prin ceea ce se citeşte printre rânduri, prin ecourile acestuia în conştiinţa noastră.

Ca simbol asociat lui Eminescu, Emilia Lungu, devenită, prin căsătoria cu un ofiţer străin, şi Puhalo, este legitimată să se dedice ridicării unui pol al românităţii în Banat, absolut necesar pentru coagularea acestei etnii în jurul valorilor naţionale – a limbii, a culturii şi a credinţei ortodoxe strămoşeşti. Această finalitate fundamentală şi imperativă pune în contrast lumea focusată de actualul roman cu acea colectivitate lipsită de perspectivă spirituală din romanul precedent al Doamnei Nina Ceranu, intitulat *Viaţa de la zero la unu*, de situat, din cauza dezorientării fatidice a societăţii de referinţă, foarte aproape de zero, într-un cartier „fără Dumnezeu". Doamna *de pe Spion Strasse,* adică de pe o stradă din Fabricul Timişoarei, care ajunge să poarte, în timpul vieţii protagonistei, numele lui Victor Vlad Delamarina, binecunoscut autor de poezie românească, în grai bănăţean, se află, odată pătrunsă în elita culturală a românilor din Imperiul Austro-Ungar, într-un remarcabil progres spiritual. Sentimentul datoriei faţă de poporul român o anima, o întăreşte, o călăuzeşte şi o răsplăteşte pe Emilia Lungu Puhalo, chiar dacă, în unele situaţii, aceasta s-ar aştepta la mai multă recunoştinţă din partea semenilor săi (de pildă, la sărbătorirea noii administraţii româneşti a Timişoarei, în 3 august 1919, când se împlineşte un mare vis românesc: „Se mutase un oftat al naturii în chiar mijlocul adunării, ca un duh spre sfârşite, care sta să stingă lumânările în sfeşnicele înalte. Dar atât, nimic mai mult din ce şi-ar fi dorit ea. Şi, slava Domnului, făcuse destule ce o recomandau ca femeie română!" – p. 304). Nina Ceranu abordează cu realism, cu inteligenţă, dar şi cu ataşament şi satisfacţie, acest subiect puternic, polivalent, înălţător, însă deloc lipsit de contradicţii şi de subminări. Majoritatea acestora din urmă decurg din condiţia de român într-un imperiu multinaţional şi discriminatoriu. La fel de expusă la atacuri nemeritate este şi condiţia de femeie-intelectual, cu preocupări literare – noutate contrariantă până şi în cercurile româneşti din Banat, solidare Emiliei Lungu în lupta de eliberare şi de impunere a valorilor naţiunii române în această regiune: „ – Ce mă izbeşte pe mine însă e interesul dumitale ca femeie, ca învăţătoreasă mai cu seamă, pentru... " „ – Greşiţi amarnic, când puneţi în discuţie cuvântul *femeie*. Ea nu trebuie să fie ignorantă, domnule notar... de ce femeia, care-i răspunzătoare ca şi bărbatul de actele sale în faţa societăţii, ea de ce n-ar avea dreptul să-şi apere opiniunile?" (p. 154).

Excepţionalul talent scriitoricesc al Ninei Ceranu străpunge straturile diacronice, reclamate de tema abordată, prin „cutezătoare învârtejiri" (p. 23) de limbaj. Orizonturile politice şi culturale reprezentate, neavând contururi îngroşate, se contaminează, interferându-se, fluidizându-se şi mobilizându-se, cu argumente din ce în ce mai multe şi mai puternice, imbatabile, spre succesul final, confirmat de ştiinţa considerată *magistra vitae*: unirea, după atâtea jertfe, a tuturor românilor, într-o singură patrie. În romanul *Doamna de pe Spion Strasse*, o veritabilă *magistra vitae* este şi limba română, care, în momentul de referinţă impus de subiectul naraţiunii – a doua jumătate a secolului al XIX-lea şi primele două decenii ale secolului al XX-lea, se apropia tot mai mult de varianta literară pecetluită de către creatorul de geniu al poporului, Mihai Eminescu – incontestabilul stâlp al patriotismului românesc, în care îşi are ascendent, în integralitatea ei, creaţia Ninei Ceranu.

O naraţiune obiectivă nu-şi mai avea vreun rost după modul în care autoarea s-a implicat în realizarea tuturor aspectelor *poiesisului*. Unul dintre cele mai importante este limbajul. Libertatea lingvistică, pe care şi-o arogă, de fapt, *ab initio*, îi prilejuieşte autoarei nenumărate ocazii „de excelare". Inserţiile lexicale, fonetice şi morfologice din sistemul subdialectului bănăţean, departe de a produce doar „culoare locală", pigmentează şi aromatizează scriitura, încărcând-o de ingenuitate, de savoare, trădând plăcerea şi bucuria rostirii conţinuturilor anvizajate într-o limbă română, care, dacă nu va fi existat, există, iată, atât pentru Nina Ceranu, care şi-o asumă prin semnătură, cât şi pentru cititorii ei, dispuşi să se înfrupte din asemenea delicii de natură stilistică şi, clar!, retorică. Dincolo de amprentele regionalismelor – lexicale sau doar fonetice – ori ale cuvintelor populare, se aştern: tihna contemplării unor scene memorabile („Toaletele gingaşe s-au aranjat ca pentru alunecat pe gheţuş. Pe *sucnele* scurte, cu libertate pentru sprinteneala picioarului încălţat cu botine potrivite, din materiale lunecoase, ori din catifea, *cusătoresele înseilaseră* pliseele şi volanele în locuri după plăcerea purtătoarei. La fel şi la pelerinele din *filz* ori *mătasă*, catifea sau *velură*. *Colorile* întunecoase erau, ca întotdeauna, de efect... – p. 21-22); umorul injonctiv al reţetelor culinare, cum ar fi cea de preparat melci („Îi lua ceva timp oaspetelui *regularea* lor, că-i da-n *undă*, după ce-i spăla bine, de *tină*, cu apă caldă, şi, când erau opăriţi, în scotea cu *undreaua* din *coajele* lor şi-i freca cu sare multă, până lăsau toate balele ce le-aveau, şi-i mai limpezea apoi în câteva rânduri de apă *călâie*". – p. 30); ironia creării unor pleonasme... persuasive („Se simţi prins de miroznele felurite – cu toate că de la o vreme era tare ligav la mâncare –, ieşite din *cuina ospătăriei*, din care se desprindea mai abitir cel de peşte perpelit pe cărbuni". – p. 78); amuzamentul evitării repetiţiei printr-un echivalent semantic („... se schimbase şi junele Mihai. Parcă mai crescuse. Aceleaşi haine ca şi-n hăl an îl îmbrăcau şi-l însoţea acelaşi *cortel* negru pentru ploaie, care *ploer* părea a-i fi ba armă, ba toiag de sprijin". – p. 82) etc. Exemplele de acest fel, edificatoare pentru extraordinarul simţ al limbii posedat de autoarea unor asemenea pasaje – narative, descriptive, injonctive etc. – se pot înmulţi, ca rotocoalele de fum desfăşurate pe deasupra unui foc imens, stârnit de arhitema romanului – noncapitularea în lupta naţională – şi întreţinut de fenomenologia existenţială a protagonistei-simbol, ce îşi urmează, fără să pregete, visul de ascensiune, în primul rând pentru binele comunităţii române din Banat, dar, nu în ultimul rând, pentru sine, fiindcă ea nu-şi poate găsi fericirea în afara acesteia.

Atmosfera tensionată, adesea dramatică, dar, neîncetat, ardentă, înfăşoară într-un nimb incandescent un crez sublim: cel al datoriei împlinite, cu mijloacele de care dispui, faţă de neamul în limba căruia te-ai născut cu harul de a scrie.

După o sută de ani de la ultimele evenimente prezentate, realitatea e alta. Cu siguranţă, alta pentru un scriitor român. Ca şi pentru o scriitoare română. Din Timişoara sau de oriunde. Scriitorii ce-i urmează Emiliei Lungu Puhalo nu pot fi decât „buni români". Ei sunt chemaţi să îşi cunoască înaintaşii, pentru a conştientiza imensul salt realizat în timp, dar şi preţul, plătit de către deschizătorii de drum, pentru câştigul irevocabil al libertăţii de a te exprima în spiritul etniei tale. Fie şi numai pentru acest mesaj forte, enunţat în forme dintre cele mai agreabile, inconfundabile, suave sau mirobolante, comice sau tragice, prozaice sau lirice, acoperind profunzimi nebănuite sau punând în relief adevăruri de neeludat, romanul *Doamna de pe Spion Strasse* îşi supraonorează autoarea, încadrând-o pe redutabila prozatoare şi poetă Nina Ceranu în tradiţia scriitoarelor timişorene, inaugurată şi simbolizată de Emilia Lungu Puhalo.

Accentul scriiturii este plasat pe actul de construcţie: personaj, atmosferă, background şi, nu în ultimul rând, limbaj. O construcţie simbolică şi nicidecum o reconstrucţie. Dominată de lirismul figurii feminine, care încetează a se mai insinua, ci, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, emerge în plan sociocultural şi politic, fiind asimilată ca apa de solul avid de semne novatoare al Timişoarei de acum două veacuri.

Magda Grigore

Culoare şi linie

Văzute laolaltă, spuneam, lucrările capătă mai multă forţă şi distincţie. Rolul unor astfel de expoziţii, al taberelor de creaţie plastică, în general, este incontestabil. Rolul unui muzeu de artă contemporană la Piteşti – idee pentru care a pledat în încheierea vernisajului preşedintele filialei, Daniel Preduţ, ar fi menit cu siguranţă să ofere o altă perspectivă asupra posibilităţilor asimilării culturale, mai ales de către generaţiile viitoare. Lucrările de artă au contribuit mereu, istoric vorbind, la dezvoltarea culturală şi intelectuală a omenirii.

Uniunea Artiştilor Plastici – Filiala Piteşti a organizat în luna august, în parteneriat cu Centrul Cultural, cea de a IV-a ediţie a Taberei Naţionale de Creaţie Plastică (pictură-grafică), demers binevenit, menit să susţină cu convingere arta contemporană. Sarcina curatorului nu a fost una simplă, dar a fost dusă la bun sfârşit de preşedintele filialei, pictorul Daniel Preduţ, mai ales că (pre)judecăţile sale au fost doar armonia de grup şi cuantificarea artistică a timpului petrecut împreună în tabăra de vară. După o săptămână plină în care participanţii au vizitat câteva puncte de interes cultural şi istoric din judeţ, au participat la Sărbătoarea Reuniunii Fiilor şi Cetăţenilor Argeşului şi Muscelului, de la Muzeul Goleşti, şi au dedicat *timp subiectiv* sesiunii de lucru, tabăra s-a încheiat cu un comentariu plastic expus pe simezele Galeriei de Artă „Metopa" în data de 21 august – culoare şi linie, *de dragul lor însele*, după sintagma lui Kandinsky.

Văzându-le laolaltă, lucrările capătă mai multă forţă şi distincţie, iar actul creaţiei pare să se realizeze într-adevăr împreună cu privitorul, aşa cum spun unele teorii ale modernităţii, acesta devenind *parte componentă a demersului creativ*. Pentru că oricât de anevoioasă ar fi geneza unei lucrări de artă şi oricât de singular este actul creativ în esenţă, la capătul acestora opera îşi caută cu ardoare ochiul şi mintea care să o primească, să o asimileze, altfel spus, să o consfinţească. În căutarea destinatarului ideal, opera de artă intră în dialog, mai mult sau mai puţin activ, mai mult sau mai puţin afectiv, cu *consumatorul.* Cu cât aceşti doi poli sunt mai performanţi, cu atât dialogul devine unul memorabil şi lucrează/transformă, calitatea artei putând să genereze, cu forţe nebănuite, calitatea vieţii noastre de zi cu zi. Pictura, de exemplu, declara într-un interviu Emanoela Szabo, *trebuie să transforme o privire indiferentă într-o privire interesată* – privitorul are nevoie de *o imagine care să-l afecteze la nivel senzorial sau o imagine care să se adreseze inteligenţei, determinându-l, la fel ca într-un scenariu cu final deschis, să acorde înţelesuri şi finaluri proprii.*

Vernisajul de la „Metopa" a reunit conceptualizări diferite, ale mai multor stilurilor artistice, numitorul lor comun fiind grecescul *aisthetike* – o anumită estetică bazată pe funcţia expresivă şi pe energia fiecărei culori. Într-un răspuns ironic, Paul Klee/pictor şi teoretician de artă elveţian, spunea că *partea cea mai dificilă a pictării unui tablou este însă explicarea lui*, vizând bineînţeles dificultatea de a transfera un concept dintr-un limbaj în altul. Totuşi, expunerea în sine a lucrărilor, punerea lor în circuit într-un fel sau altul, înseamnă implicit dorinţa artistului de a împărtăşi cu ceilalţi viziunea sa, şi *acordul dat* pentru libertatea de percepţie a celuilalt, cu speranţa tacită de a identifica un limbaj comun. Prin urmare, procesul de receptare este unul subtil şi complicat, ceea ce face, de multe ori, ca interesul pentru diferitele medii de exprimare artistică să rămână apanajul cunoscătorilor. Acest lucru nu înseamnă că posibilitatea receptării unei opere de artă sau intenţia/deschiderea meta-mesajului ei către marele public suferă modificări radicale.

Expoziţia Taberei Naţionale de Creaţie Plastică de la Piteşti a avut un public bun, majoritatea fiind colegi de breaslă ai pictorilor, profesori şi elevi ai liceului de profil, „Dinu Lipatti". Nu au lipsit autorităţile locale, manageri ai instituţiilor culturale piteştene, mass-media şi alţi căutători ai frumosului artistic. Toţi cei prezenţi au avut prilejul să vadă câte ceva din lumea interioară, din respirarea sufletească şi din tensiunea meditativă, *cromatică*, a pictorilor participanţi.

Doina Laura Sibiceanu Mariţa, formată în şcoala modernităţii autentice, a propus publicului două lucrări. Prima este o imagine alegorică, în care surprinde un contact al contrariilor – un scenariu imaginar care împleteşte figurativul cu abstractul straniu, în stil (neo)expresionist. Gama cromatică întunecată prin care artista redă o întâlnire nefirească, un fel de erotism macabru sau o îmbrăţişare distructivă, încarcă tabloul de tensiune, sugerând dubla natură a clipei, viaţa şi moartea, fatalismul unui sfârşit iminent. Artista pune accent pe inovaţia stilistică şi pe comunicarea forţei tumultoase a inevitabilului, fixând pe pânză *o maximă încordare*, ca în *Ţipătul* lui Edvard Munch. Cea de-a doua lucrare înfăţişează o figură patriarhală, în care artista stabilizează prin culoare tradiţia şi credinţa. Adâncimea compoziţiei pune accent pe privirea duhovnicească, cea care (se) lămureşte şi *adună pe cei depărtaţi.* Doina Laura Sibiceanu Mariţa este un artist format, ale cărei lucrări atrag publicul, stârnind numeroase reflecţii şi interogaţii.

May Oana Isar a expus grafică de o remarcabilă prospeţime, care trimite mai degrabă la stilul *yamato-e*, decât la stilurile occidentale. Chiar dacă optează pentru reiterarea unui simbol consacrat în artă, *pasărea*, subiect plurivalent (cu diverse conotaţii – pasărea de pe coiful Minervei, pasărea Liră, pasărea biblică cu crenguţă de măslin etc), May Oana Isar renaşte ea însăşi, ca pasărea Phoenix, cu fiecare lucrare finalizată, cu fiecare formă care *se întrupează* într-un emisar al lumilor posibile sau al transcendenţei. Ivită ca o nălucire peste un *alb nelimitat*, ca peste potenţialitatea începuturilor, pasărea ia/dă formă naturii şi vieţii. Lucrările amintesc de fragilitatea stampelor japoneze – care ascund însă în ele o întreagă filozofie specifică culturii asiatice. Asemenea sunt şi crenguţele înflorite/vegetaţie realizată în lumină şi umbră, o dualitate eternă, sugerând prin tonalitate întâlnirea creatului cu increatul, *spirala* (non)*existenţei*. Sugestive prin fragilitate în genere, pentru tot ceea ce este supus vremelniciei, subiectele sunt în sine *melancolii cromatice* în tuşe puternic personalizate.

Florin Mocanu a prezentat două lucrări invadate de voluptatea culorii, în tonuri clare, temperamentale. Pictura lui aminteşte de libertatea începutului de secol şi de fauvismul efervescent coloristic, cel care dincolo de avangarda artistică are multiple merite în tot ceea ce numim astăzi, generic, arte vizuale. În tablourile lui Florin Mocanu culorile se caută, se apropie, se atrag sau se resping – ca într-o *combustie onirică* posibilă doar în culisările adânci ale somnului şi/sau ale visului. Menite să călătorească împreună, inconturnabile, culorile transgresează spaţiul cosmic şi cel terestru. Pictorul pare a fi doar cel care contemplă acest joc fără început şi fără sfârşit, această *negociere* de la capătul timpului şi al lumilor, care se bazează doar pe forţele proprii ale culorilor şi pe dinamismul lor care generează, prin *însumare*, mişcarea eternă. Cromatica are inclusiv ceva din descompunerea impresionistă, cu accent însă pe expresie şi nu pe impresie. Florin Mocanu vede culoare, gândeşte în culoare, iar cromatica (îl) fascinează şi (îl) complineşte. Ascendenţă şi descendenţă, dezintegrare şi reintegrare a cromaticii universale, aceasta este lumea sa inteligibilă.

Alexandru Antioh Sibiceanu Manu ne-a propus două lucrări care ţin de expresia liturgică vizuală, teologie în imagini, înfăţişând chintesenţa creaţiei. Chipul lui Christ, ca matrice esenţială a ortodoxiei, domină înăuntrul compoziţiei, însă până la El artistul interpune o geometrie adiacentă care te obligă la un parcurs de desprindere a simbolurilor profane, ontice în esenţă, dincolo de care se află realitatea primă şi ultimă, pură – spirituală. Mai mult, artistul nu suspendă tema într-o neutralitate rece a simbolurilor alese, el inserează mesaje adjuvante, apeluri transparente spre/dintr-o morală a salvării. Picturile lui Alexandru Antioh Sibiceanu Manu au modelul în arta bizantină, pictura lui are funcţie, ea trebuie să ilustreze în imagine măreţia transcendenţei. Artistul este şi un bun restaurator, specializat în artă sacră, ceea ce face ca lucrările sale să respecte *structural* erminia picturii sacre şi să fie influenţate firesc de întregul ethos religios al creştinismului.

Gheorghe Dobrică este posesorul unui stil liber, puternic subiectiv, prin care lasă întreaga autoritate culorii. Aflat sub auspiciile post-modenismului, prin cultura plastică eliberată de ierarhiile unor valori consacrate, pictorul realizează compoziţii complexe, bazate pe originalitate şi pe imaginaţie. Doar culoarea materializează suprafaţa ca o descriere fidelă, cromatică, a unor experienţe *déjà-vu/deja-vécu*, trăite şi asumate individual de artistul plastic. Experienţa este transferată cromatic, culoarea are corporalitate, iar viziunea este ingenioasă. Dinamica intrinsecă a culorilor, studiul atent al contrastelor şi substanţele complementare conferă lucrărilor sale o semantică multidimensională. Masele cromatice care îşi caută (singure) limitele în spaţiu confirmă la Gheorghe Dobrică teoriile mai noi ale artei, conform cărora *subiectul sau conţinutul trebuie să se dizolve în formă.* (Clement Greenberg). Abstracţiile ritmice, dezinvoltura şi constanta vitalităţii culorilor, care domină în integralitate compoziţia, sunt poate metamorfozele fireşti ale *bucuriei de a trăi* despre care amintea artistul însuşi la vernisaj.

Şerban Popescu a propus publicului o arheologie subtilă a naturii, redată într-o cromatică blândă, calmă, realizată cu rigoare. Bine integrat în mentalitatea picturii contemporane, artistul plastic trădează o aptitudine superioară a văzului. Natura edenică din tablourile sale se naşte parcă sub ochii privitorului, pe care pictorul fie se oferă să-l conducă dincolo de rama unei ferestre imaginare, ca *strategie scenografică a picturii*, fie îi lasă toată libertatea de apropiere/detaşare de feeria cromatică. Universul său spiritual este descifrat şi redat într-o peisagistică rafinată. În lucrările lui Şerban Popescu se împletesc şi necesitatea naturii, şi contingenţa. Dar natura nu serveşte doar unei simple descrieri vizuale, ea converteşte la contemplaţie şi readuce perspectiva sacră a legăturii cu omului cu natura primordială. Un amestec de clasic şi modern face ca pictura lui Şerban Popescu să fie atemporală, un mijloc perpetuu de exprimare a personalităţii eu-lui prin intermediul artei.

Daniel Preduţ a vorbit publicului prin stilizarea geometrică şi prin exprimarea esenţei imuabile a formei în spaţiu. Lucrările sale au oferit o dublă perspectivă privitorului – reprezentarea artistică şi percepţia vizuală a lucrării. Forma, rombul/pătratul etc., este percepută vizual, imagistic/ selectiv, în timp ce reprezentarea fragmentează, (de)structurează. Sub aparenţa unui efort de izolare a culorii, pictorul investighează abundenţa ei de detalii şi de nuanţe, realizând o metaforă plastică prin excelenţă postmodernistă. La Daniel Preduţ putem vorbi, de fapt, de un modernism bine asumat al artei plastice, care triumfă într-o etapă finală/de sinteză, aceea a postmodernităţii. Tenacitatea interioară şi profunzimea/insistenţa cu care pictorul activează metabolismul interior al cromaticii generează o trivalenţă a culorii: arhitectura ei interioară (culoarea care construieşte), regenerarea *in situ*, precum şi spiritualizarea formei prin jocul nuanţelor şi tendinţa ei către energiile înalte. Câmpurile de energie subtilă a culorii sunt văzute cu ochiul minţii, nu cu ochiul fizic, astfel devenind *tangibile* pentru artistul plastic.

Văzute laolaltă, spuneam, lucrările capătă mai multă forţă şi distincţie. Rolul unor astfel de expoziţii, al taberelor de creaţie plastică, în general, este incontestabil. Rolul unui muzeu de artă contemporană la Piteşti – idee pentru care a pledat în încheierea vernisajului preşedintele filialei, Daniel Preduţ, ar fi menit cu siguranţă să ofere o altă perspectivă asupra posibilităţilor asimilării culturale, mai ales de către generaţiile viitoare. Lucrările de artă au contribuit mereu, istoric vorbind, la dezvoltarea culturală şi intelectuală a omenirii.

Dincolo de provocările multiple şi de interpretările subiective, arta plastică¨înzestrează cu *trăire* – provoacă în mod necesar privitorului receptiv *emoţii mai subtile,* scria acelaşi Kandinsky, *care nu pot fi cuprinse în cuvinte.*

arte

E crunt să umbli fără vers în libertate

Tensiunea emoţională este prezentă discret în poezia lui Valeriu Marius Ciungan, autor ce îşi dozează textul, în mod constant, cu o cantitate considerabilă de *scântei* declanşatoare stării de flacără.

Lentila umbrei este o antologie apărută la editura Arhipeleag XXI, 2016, cu o prefaţă semnată de editorul, poetul şi criticul Iulian Boldea îndepărtând cât mai multe umbre ale travaliului artistic din diacronia momentului creator şi certificaând scriitura autorului în sincronia literaturii.

Structurat în trei părţi, ***Oameni în pardesie, Sisisf pe scara scărilor, Îngerul de sub mânecă***, volumul indică traseul autorului de asumare a textului literar de la stadiul de cititor de poezie bună, Mircea Cărătrescu, Emil Brumaru (şi nu numai aceştia) la febra auctorială în apele metatextualului şi intertextualului prin contribuţia sa proprie.

Selecţiile din volumul de debut ***Oameni în pardesie***, se înscriu în ludicul rimei ca potenţiator de culoare şi nuanţă; Rima îmbrăţişează sensurile să nu se risipească, să rămână în structura aleasă de poet, să reprezinte, identifice, tensioneze, reverberând cu moderaţie, ceea ce atrage atenţia ca izvoare de impresii, senzaţii şi căutări noi. *Murături de toamnă, În încăperi sordide. Gluga roşie* şi *Pălăria de paie* prefigurează prin diversitate, viziune, poezia *Blues,* calup consistent de erotică 3D: *vibra tăcut secunda, pătimaşă, vinovată,/ (...)cuvântu–abia mai tresărea-ntre noi/(...)// genunchiul tău îmi despica genunchii,/ călătoream în dansu-acest transcedental,/ când mâna-mi stângă se iubea cu mâna-ţi dreaptă/ şi dreapta-aprofunda un studiu femural// priveai lasciv în lenta contopire/ şi lent te contopeai în lenta piruetă/ lent mâna-mi dreaptă se–odihnea/ lasciv, copleşitor, pe lenta siluetă// (...)înlănţuiţi într-un poem nespus, interminabil,/ cu ochii-nchişi iubeam în ritm de blues// eram două perechi cu umbra-n unghiuri diferite/ două păsări nespuse într-un singur sbor,/(...).*

Prin paradoxalul exprimării autorul ne transmite că *partea frumoasă a vieţii este cea nespusă* (*Partea frumoasă a vieţii*).

În ***Sisif pe casa scărilor*** abundă momentele de revelaţie personală a prezentului şi gravarea lor pentru a fi rememorate mai târziu: *treceau maşini, caroserii fără şofer,/ cu vise-ncorporate/ În sensuri unice, opuse, giratorii, îşi căutau o cale,/ Treceau haotic, treceau, ci mă durea, ci fără/ înţeles era/ Iubita mea în pijamale (Etanş); te urmăream cum treci tăcută şi tăceam anume/ lăsând în urmă-o noapte-n care nu a fost cuvântul/ tăceam crezând că ea tăcerea ne va spune/ ce nu puteam să spunem noi pierzând avântul* (*Mic dejun*). În *O altă lume* s-a închis cârciuma din cartier şi *lumina ne rănea pe trupul istovit, o zeghe/ tăcuţi speram o cârciumă doar pentru noi/ în altă lume/ şi becul palid, obosit de-o altă lungă veghe!*

Îngerul de sub mânecă este frământat din maiaua metatextuală. Poetul este obsedat de travaliul din atelierul auctorial. Acea stare numită şi dezvoltată de Irina Mavrodin, urmând lui Paul Valéry, poietică: *cerneala cum se-aşterne din peniţă ştiu, dar nu ştiu ce-o să scrie cerneala// creionul ce-o să scrie? tăciune negru, lumină din adâncuri/ lemn dulce, ros la capăt, când inspiraţia nu vine,/ înaltă, sveltă siluetă, tăcută umbră rătăcită printre rânduri// (Pentru poezie)*; Aceeaşi idee ipostasiată în *Tu, carte.* În *Ploaia de stele* paralela om-cuvânt pune un semn de întrebare, chiar dacă fizic nu este în text, *suntem rânduiţi cuvinte/ două câte două/ şi plouă/ mărunt cu stele-n univers/ ne contopim în picături mai mari/ în vers// am prins în palme un cuvânt frumos/ (...).* Autoironia din *Un poet,* devine o oglindă, reflectă interogativ sau exclamativ către cărcotaşi: *Sunt un poet fără memorie/ nici nu mă ţin, nici nu sunt de cuvânt/ (...) sunt un poet fără viziune/ văd doar de-aproape, prin rame, lentila e strivită de pământ/ (...)Sunt un poet fără identitate/ nu am aflat cine îmi scrie poezia/(...) sunt un poet fără muză, fără inspiraţie/(...) Şi sunt frumos poet şi mândru-n toate cele/ când nu m-aplec izbesc cu fruntea cerul(...).* De semnalat *Cu degetul pe buze, Lecturi infidele, Pândă.* Poezia este ingredient universal, nu poate lipsi din viaţă, din dragoste, din noi.

Lentila umbrei este iscoditoare, măreşte ca o lupă ceea ce frământă viaţa poetului şi gândurile sale din interacţiunea cu realitatea: *Oameni în pardesie, O zgură gri, Floare de trotuar, Luminile oraşului, Colind îngheţat cu* propriile sale uimiri în faţa diferitelor aspecte ale vieţii noastre, umiri cu aspect social pe care, de multe ori, le traduce în versul său pentru a adăuga şi noi la uimirile noastre sensuri proaspete din cuvintele cele de toată ziua.

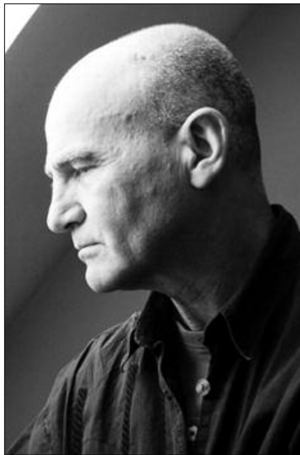
Valeriu Marius Ciungan prin ceea ce scrie nu se revendică de la vreo şcoală poetică sau un curent anume. Poezia sa, un steguleţ pe harta literaturii, în războiul actualităţilor şi a perenului are muniţie. Să sperăm, destulă.

E crunt să umbli fără vers în libertate (*Un poet*, pag 75). Un vers sentinţă, cât o radiografie a stării umanului. Avem nevoie de frumos, de iubire, de poezie. Poezia şi ca o anamneză, odată făcută, îţi revelează de la sine „tratamentul". Aşadar să ne facem timp să ne tratăm cu Valeriu Marius Ciungan în libertate!

TEO CABEL

Alexandru Jurcan

Utoya şi simfonia respiraţiilor

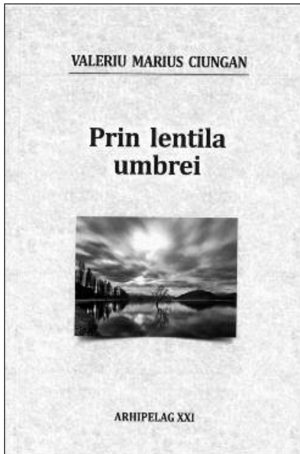

Am vizitat orăşelul mătuşii, invadat oarecum de castelele ţiganilor, labirintice şi mereu în construcţie. La un colţ de stradă, vreo zece puştani romi loveau fără milă un biet copil (tot ţigan), îl umileau fără încetare, apoi l-au dus lângă nişte pubele, ca să-şi continue *bullyngul* nejustificat, macabru şi revoltător. Imediat gândul mi s-a dus spre *Împăratul muştelor* de William Golding.

Un extremist de dreapta, pe nume Breivik, a detonat o maşină capcană în apropierea clădirilor guvernamentale din Oslo. În aceeaşi zi – 22 iulie 2011 – el a împuşcat 69 de tineri laburişti (pretinzând că este poliţist), prinşi fără scăpare pe insula Utoya, nu departe de Oslo. Prin ochii unui personaj fictiv (Kaja, 19 ani), filmul *Utoya* redă acele 72 de minute ucigaşe, interminabile. Regizorul Erik Poppe s-a folosit de mărturiile supravieţuitorilor, ca să refacă tensiunea masacrului. Doar la filmul lui Laszlo Nemes - *Fiul lui Saul* – am mai simţit o insuportabilă crispare, ca şi cum aş fi fost prins în trauma istoriei. Regizorul foloseşte un singur cadru-secvenţă, ce are lungimea duratei atacului terorist. Timp real, deci, thriller uluitor, plus camera de filmat multifuncţională, neobosită, de un voyeurism atroce, necruţător. Suntem acolo, în respiraţia speriată, blocată subit de sinistre împuşcături. Ajunge să fim martori la moartea unei singure fete, să vedem o insectă impasibilă pe mâna plină de noroi şi sânge, să ni se pară că un fum sângeriu coboară peste copaci. Unde se poate fugi? Cine poate explica nebunia acelui individ? El apare ca un spectru al răului, câteva secunde, undeva în plan îndepărtat. Camera de filmat se ocupă de victime şi ne implică mereu, prinzându-ne în vârtejul unei gâfâieli tensionate, a lipirii trupului de pământul pădurii ori de stâncile reci şi duşmănoase. Vrem şi noi, spectatorii, să ieşim din coşmar, să scăpăm de radiografia unei orori fără precedent. Iată cum un regizor genial a reconstituit totul cu o economie incredibilă de mijloace: câteva chipuri mişcate de ritmul împuşcăturilor infernale. Şi o simfonie galopantă a respiraţiilor.

Acel Breivik a primit în 2012 o condamnare la 21 de ani de închisoare. Acum are 39 de ani şi se numeşte...Fjotolf Hansen. La zece ani de la atacul terorist (în 2021), Norvegia va interzice armele semiautomate.

Care dintre copiii dornici de violenţă îl va urma pe Breivik ? Cum se poate stopa răul ? De unde vine setea inumană de sânge? Oricum, după filmul *Utoya* reperele se reordonează, raţiunea se pune în mişcare, deoarece „mintea e o boală a omului", vorba lui Radu Cosaşu.

Cartea zilelor noastre

”Relaxarea”

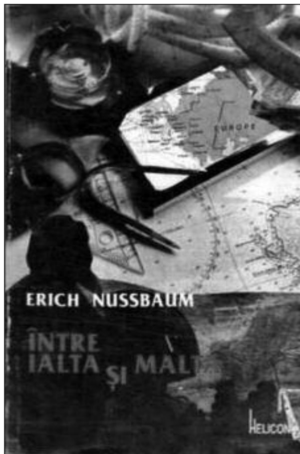
Meditaţia transcendentală "s-a întors" împotriva partidului. Căzându-i victimă nevinovată Institutul de Cercetări Pedagogice şi Psihologice. Specialişti cu doctorate fiind trimişi, predilect, la munca de jos. În fabrici şi uzine, urmăriţi de Securitate. Umiliţi şi ameninţaţi că n-au votat sancţiunile impuse neîntemeiat de jigodiile incult ce carnet şi funcţii. Strânse umil şi servil pe lângă cizmar şi "savantă". Cârmaci, neferice, în veacu` trecut...

Mihai Ghivirigă a fost printre năpăstuiţi. Pe pielea sa simţind nedreptatea flagrantă. Da` nu s-a temut şi-a optat pentru... sticle goale. Descărcat, sortat, ordonat. Alături de oameni simpli, cu respect, prietenie şi suflet. Alegându-se până la urmă nu doar c-o experienţă nebănuită. Ci şi c-un roman, iniţial de sertar, postdecembrist publicat. Binevenit, că e dovadă certă despre nenorocirile comuniste autohtone. Neîndoielnic bine făcut, că-i scris priceput. Înfăţişând ”relaxarea” dezavuată, final, de ”organili statului”. Mascarada de la instituţia bucureşteană doborâtă despotic. O înscenare politică odioasă. Efectele ei distrugătoare de vieţi, inteligenţă şi bunuri. Ceauşeştii şi acoliţii, frică dovedind în sine de cei cu idei...

Şi-n astă carte* a sa, autorul (în viaţă, oare, şi azi?) dezvăluie fapte reale. Cu iscusinţă, gradat şi echilibrat. Chiar de-a fost cercetător, e şi meşter narator. Zugrăvind la fix epoca şi atmosfera. Colegii şi călăii. ”Băieţii” aşteptând s-aducă răzvrătiţii pe linia oficială oricum. Proletariatu` societăţii socialiste multilateral dezvoltată. Activiştii mici sau mari. Terna existenţă, cu lipsuri de bază. Mizerie. Teroare ideologică. Nedreptăţi strigătoare la cer. ”Vizitele de lucru”, cultu` personalităţii, da` şi omenia ce mai mocnea totuşi la românii de neclintit. Dialoguri pertinente şi portrete elocvente. Stilu`, fluent şi decent. Textu` nu trenează, nu exagerează. Ţine atenţia trează şi-o spun bucuros că fu o lectură nici că se poate mai nimerită. Nu lăsai din mână volumu` câteva ceasuri, ca, după, s-aştern aste rânduri. Modest omagiu pentru eroii lui. Sigur datorat, total meritat, sincer declarat...

* Mihai Ghivirigă, *Mascarada*,Ed. EMINESCU

Negrilă

Exemplar canin mai rar întâlnit. ”Bucureştean” aciuat pe strada Urmuz. După demolările hâde. În atenţia câtorva "mari şi mici puteri". Iscând ”probleme naţionale” şi ”interes mondial”. Dând bătaie de cap regimului ”caninist”. Conducătorilor ”iluştri”. ”Hingherităţii” neobosite. Vecinilor parveniţi, sclifosiţi, înrăiţi. Turnători neostoiţi. Îndrăgit nespus de copii şi adulţi normali. Câine falnic, curajos, lătrător impetuos. Străjer zonei, cu folos. Animal inteligent, vrednic şi eficient...

Povestea lui, cât-a fost, prilej de carte*, cu rost. "Pentru uituci" şi ”născuţi după 1989". ”Dar nu numai pentru ei", evident. ”Iepoca de aur", din belşug tratând. România, sigur, de sub Ceauşeşti. Opresiunea, înfometarea, delaţiunea, alienarea. Parvenitismu`, servilismu`, şantaju`, socialismu`...

Hidoase vremi, chiar monstruoase (ajunse, azi, mai ticăloase). Pe care Erich Nussbaum, hâtru le descrie. Cu umor înfloritor, nesfârşit, cuceritor. Evocând corifei băştinaşi, cu temei. Într-un text plin de culoare, fără vreo exagerare. Serios, ingenios, haios, extra, savuros. Bună fantezie, super parodie. Clară măiestrie în alcătuire, vie mărturie astă povestire. Pentru câini, o pledoarie încărcată de simţire. Bipezilor de atunci, în schimb, o afurisire. Că nu se lăsară şi mi-l terminară pe bravu` Negrilă. Făr-a intui că timp o veni când o deveni erou de roman iubit în uman cum nici n-or gândi. Căci prin ochii săi, metaforic spus, cert om desluşi lumea şi politica din veacu` trecut. Ţara şi românii de sub comunism. Plin de fanatism, nu de umanism. Păcat că Erich s-a dus în pământ şi opul acest`, singular îi rămase prin biblioteci. Ar fi avut de aşternut despre ”democraţia originală” bogat. Adecvat, adevărat, certamente talentat. Mereu de apreciat întrutotul meritat...

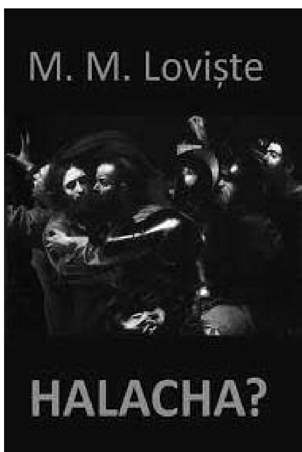
* Erich Nussbaum, *Între Ialta şi Malta,* Ed. HELICON

ADRIAN SIMEANU

Eliza Roha

HALACHA? Ne întoarcem la Crimen maiestatis. Oare suntem în vremea lui Cristos?!

O analizã pertinentã, logicã, inteligentã a gândurilor, comportãrii şi faptelor personajelor principale implicate în proces - cum ar fi regele Irod Antipa, Marele Preot Caiafa şi socrul sãu Anna, Procuratorul Ponţiu Pilat, Iuda Iscarioteanul, tâlharul Baraba ş.a., indivizi mânaţi de interese personale şi de patimi josnice, pe de o parte, şi altele, antagonice, cum ar fi Mãritul Nicodim, Iosif din Arimateea, Ham-comandantul gãrzilor Templului, Apostolii credincioşi lui Iisus ş.a. - este determinantã în arhitectura romanului.

cronici

■ (M.M.Lovişte, roman, Editura Bibliostar, Rm.Vâlcea, 2016)

Cine şi-a statornicit privirile pe paginile romanului *Ucenicii Cuvântului,* închinat Mântuitorului, nu-l poate uita niciodatã. Despre Iisus Cristos s-au scris şi se vor mai scrie studii, romane, scenarii, poeme, câte altele, istorici, scriitori, pictori, sculptori, muzicieni s-au întrecut pe sine în adoraţie creând pentru umanitate opere nemuritoare. Ca sã poţi înţelege Calea, Adevãrul, Viaţa, trebuie nu numai iubire, nu numai acea stare de binecuvântat extaz, ci şi o temeinicã şi bogatã cunoaştere a tot ce înseamnã informaţie religioasã, istoricã, arheologicã, antropologicã în legãturã cu Mântuitorul. Ca slujitor al creaţiei literare, în plus, trebuie sã nu cedezi în faţa diferitelor încercãri şi ispite, chiar şi aceleia de a renunţa, şi sã ai forţa de a urca acest munte al cunoaşterii pânã pe piscul unei literaturi care sã convingã, sã ajungã la sufletul oamenilor. Nu oricine, chiar dacã doreşte sau se pregãteşte intens, poate crea opere artistice, poate recrea atmosfera vremurilor de acum douã mii de ani, poate da strãlucire tainei lui Iisus Cristos.

HALACHA?, cel mai recent roman publicat de dl. Mihai Mihãiţã Lovişte închinat personalitãţii Mântuitorului, se referã la întâmplãrile din timpul procesului. Parcursul romanului cuprinde, în amãnunt, diferite descrieri: diversitatea şi farmecul naturii, al climei din zona respectivã, apoi atmosfera creatã de modul de viaţã incluzând obiceiuri, tradiţii, fapte petrecute şi stãrile sufleteşti declanşate, gradarea tensiunilor apãrute în momentele capitale ale desfãşurãrii eposului; aflãm tipologii umane, cu diferitele trãsãturi individualizate dar şi generale, caracteristicile social-politice, economice existente, cum s-ar spune filmul istoric al acelor vremuri şi locuri. Cu o forţã imaginativã viguroasã şi talent literar pe mãsurã, în potrivitã alianţã cu o profundã gândire şi o logicã imbatabilã, totul bazat pe cunoaşterea în amãnunt a realitãţilor timpului respectiv, recreeazã, pe îndelete, o lume, un summum de împrejurãri, de condiţii, adicã *un sistem* care a fãcut posibilã imposibila eroare judiciarã şi crima ca *un act colectiv.* Pentru noi, cititorii, dincolo de feluritele interpretãri, religioase sau laice, mesajul transpare clar, ridicându-se deasupra a tot cuprinsul pãmântesc, precum miracolul Învierii, al Înãlţãrii la ceruri. Din punct de vedere literar, cartea este scrisã cu o mânã sigurã, de înalt profesionalism, exprimarea fiind expresivã, articulatã, concordantã cu episoadele povestite, figurile de stil folosite oferind un farmec unic naraţiunii.

Cine este Iisus? O entitate spiritualã superioarã întrupatã în om, ale cãrei bunãtate, generozitate, forţã a iubirii transced materialul şi se convertesc în inexplicabil, în acte taumaturgice, salvatoare pentru muritori.

Iisus Cristos reprezintã acea parte a umanitãţii purã, generoasã, a binelui, a iubirii reprezentatã de un Om, zdrobitã – fizic - în modul cel mai crud posibil de partea rea a umanitãţii, însemnând vârfurile corupte ale societãţii (în plan politic, economic, social) ce antreneazã şi pãtura de pe treapta cea mai de jos a societãţii (”scursura cetãţii”). Forţele binelui sunt atacate de forţele rãului, iar scriitorul dezvãluie cu precizie mecanismul care a fãcut posibilã crima, nedreptatea. Dar câte asemenea crime nu a cunoscut umanitatea, la diferite proporţii, de la cele din mici comunitãţi pânã la marile conflagraţii? Ce reprezintã Imperiul Roman (ca atâtea alte imperii)? Balaurul (reptila) cu nenumãrate capete şi braţe, încolãcind omenirea prin agresivitate, rãzboaie, furt şi tâlhãrie la toate nivelurile, cu care se luptã şi pe care îl învinge Omul frumos şi bun, apãrãtorul şi Mântuitorul celor mulţi şi oprimaţi. Pentru cã tratamentul odios la care a fost supus Iisus, de la nedrepte şi neadevãrate culpe la batjocurã şi biciuire, pânã la crucificare, este drumul repetabil în istorie, drumul sacrificiului care a rãsturnat inechitabile sisteme, urcând de fiecare datã omenirea pe o treaptã mai sus.

O analizã pertinentã, logicã, inteligentã a gândurilor, comportãrii şi faptelor personajelor principale implicate în proces - cum ar fi regele Irod Antipa, Marele Preot Caiafa şi socrul sãu Anna, Procuratorul Ponţiu Pilat, Iuda Iscarioteanul, tâlharul Baraba ş.a., indivizi mânaţi de interese personale şi de patimi josnice, pe de o parte, şi altele, antagonice, cum ar fi Mãritul Nicodim, Iosif din Arimateea, Ham-comandantul gãrzilor Templului, Apostolii credincioşi lui Iisus ş.a. - este determinantã în arhitectura romanului. *Personajele devin figuri emblematice, uşor de recunoscut, sub alte denumiri şi înfãţişãri, în diferite locuri şi timpuri, ieri ca şi azi.* La fel, cruda Irodiada, aflatã pe un taler al balanţei, pe celãlalt blânda Claudia Procula, par sã ţinã un echilibru precar al figurilor feminine ce jaloneazã periodic istoria.

Ideea centralã a romanului, reliefatã drept un nou concept comportamental, în subliminal filosofic, şi care induce la meditaţie, este *modul superior, fantastic de apãrare al Lui Iisus prin Tãcere, ca noutate unicã în istoria justiţiei mondiale.* În cazul lui Iisus a fost vorba de o nedreptate capitalã. A veni cu argumente, chiar salvatoare, înseamnã implicare, a relaţiona cu neadevãrul. Şi atunci apãrarea înseamnã *Tãcere*. Sau *Tãcerea* poate însemna Iertare. *Divina Tãcere*, dupã cum a numit-o autorul cãrţii, devasteazã toate intrigile Sinedriului, îl sperie cumplit pe regele Irod Antipa, mai ales pe Pilat a cãrui laşitate nu poate onora procesul din punct de vedere justiţiar. O lecţie înseamnã şi pentru Mãritul Nicodim care învaţã de la Iisus cã nu înţelepciunea şi chiar adevãrul sunt cele mai de preţ bunuri ale omului, mai presus fiind Iubirea şi Iertarea, mai ales a vrãjmaşului. Existã în codul de legi iudeu Halacha porunci clare, care obligã Sanhedrinul sã convingã inculpatul sã se apere în timpul procesului sau sã-şi recunoascã spãşit vina. *Tãcerea lui Iisus devine asurzitoare, paralizând orice sistem justiţiar*, creat într-o lume inegalã, posesivã, coruptã la nivel înalt.

Desigur, procesul Lui Iisus, în totalitate, este cunoscut, ştim ce s-a întâmplat din scrieri religioase, din cãrţi, din filme, faptele, cam aceleaşi, dar altfel povestite şi tãlmãcite de dl. Mihai Mihãiţã Lovişte, clar şi pe îndelete, cu un înţeles pentru oricare cititor, purtate pe aripile unei viziuni realiste şi inedite, care lumineazã într-un altfel adevãrul biblic, se traduc într-un *roman de excepţie*, istoric, de acţiune dar şi psihologic, scris în registrul unei înalte gândiri şi care se citeşte pe nerãsuflate, conducându-ne spre o altã dimensiune a perceperii situaţiei, sub aspect omenesc dar şi miraculos, spre un alt mesaj, reînnoit, încãrcat de acumulãrile în timp, în toate domeniile, ale umanitãţii.

Romanul *HALACHA?* (”cod de legi iudeu care cuprinde 613 porunci însemnând calea de mers”), dupã pãrerea mea, constituie şi un motiv de meditaţie profundã, de atenţionare asupra pericolului unui alt sistem greşit de valori care se poate înfiripa oricând şi oriunde, ce poate chinui omenirea prin sãrãcie, boli, nedreptãţi şi ucide binele dacã noi, oamenii, ne lãsãm în voia unei lentori a victimizãrii, a renunţãrii la vigilenţã şi luptã curajoasã atunci când trebuie, împotriva rãului, a vicleniei cu ştaif şi lustruitã cu care acesta se insidiazã la toate nivelurile societãţii. Universul – luminã şi întuneric, din care face parte şi Pãmântul cu tot cuprinsul sãu, este energie, energie în continuã mişcare şi schimbare şi, odatã agresatã, se rãzbunã. Legile universale acţioneazã, prin pârghii nevãzute, plãtind, când se aşteaptã mai puţin, rãufãcãtorilor şi criminalilor. Pentru cã se numeşte crimã şi atunci când - prin forţa legislaţiei greşite sau nu, dar diferit avantajoasã, cu dublã mãsurã, şi a oportunitãţilor avute la îndemânã, a practicilor verificate de vremuri, *divide et impera*, de la nivel de individ pânã la nivel de stat ori organisme internaţionale - cei care trãiesc în huzur iau pâinea de la gurã a celor furaţi de dreptul minim la o existenţã decentã, ţinuţi în condiţii subumane. Prin lipsa educaţiei, a informaţiei, prin înfometare, agresiuni şi corupţie. Dar la ce mai foloseşte victimei lovitura de bumerang aplicatã nesãtulului care i-a luat rãsuflarea? Şi ce lecţie mai poate învãţa cãlãul? El trãieşte momentul acestei dimensiuni în îmbuibare, convins cã i se cuvine, fãrã sã priceapã, fãrã sã gândeascã la Împãrãţia lui Iisus, cea a Dreptãţii şi Adevãrului. Chiar dacã istoria nu se uitã, ea se repetã pentru cã omenescul pare sã nu iasã din tiparul greşit dupã care a fost croit. Cred cu tãrie cã noua treaptã spre înaltul desãvârşirii morale şi spirituale este tocmai înfãptuirea, prin trezirea conştiinţei, a propriei forţe pe care o deţin asupriţii şi prin voinţa oamenilor de bine, a acestui miracol: schimbarea de fond a conceptului existenţial, respectând valorile justiţiare, adevãrate, ce guverneazã universul şi planeta noastrã. Da valorilor umanitare, nu infracţiunilor criminale. Organizarea socialã, economicã etc., chiar la nivel planetar, trebuie sã aibã în centrul atenţiei şi respectului Omul. Cinste şi onoare ţãrilor, guvernelor care-şi apãrã cetãţenii, asigurând bunastare a lor, dar nu cu preţul jefuirii altora. Revenind la romanul HALACHA?, dincolo de estetica literarã, de mirajul cuceritor al povestirii, mesajul acestuia se înalţã ca o flacãrã purificatoare a iubirii de oameni.

Cartea este, în fapt, esenţã istoricã. Repetabilã. Nu se prãbuşeşte un imperiu cã altul se naşte. Dupã acelaşi calapod. Nu pier nişte dictatori cã alţii, tâlhari în haine de mãtase, şi mai crânceni, şi mai perfizi, se cocoaţã pe tronul efemer al clipei, al minciunii, corupând, furând, apoi ucigând ca sã-şi acopere fãrãdelegile, în numele unui trai în lux şi dezmãţ ca un Irod Antipa alãturi de Irodiade şi Salomee, îşi fac slugi din Iscarioţi cãrora le aruncã fãrãmiturile de la masa lor, apoi batjocorindu-le pentru totdeauna mintea şi sufletul, pentru cã de spirit nu poate fi vorba, îşi cumpãrã, îşi asigurã domnia de la mai marii lumii cu preţul trãdãrii, acceptând distrugerea ţãrii pe care o stãpânesc, împrãştiind norodul înfometat prin lume. Se umilesc fãcându-şi chip cioplit din puternicii de dinafarã cãrora le cerşesc susţinerea, le dau pe nimica rodul muncii poporului, bogãţiile, pãmântul, ţara cu totul. Iresponsabili şi duşmãnoşi, obraznici şi laşi, maculând totul în jur, se învârt în lumea strâmtã închinatã zeului ban şi a paranoiei numitã putere, în care se furã de la nivel de individ la nivel de ţarã, de continente, şi, ca sã-şi acopere crimele, tâlharii furã şi istoria şi identitatea de neam şi de ţarã, sã nu se mai ştie, sã nu se mai pomeneascã în veci de victimã, sã o îngroape sub uitarea grea a istoriei. Ne întoarcem la *Crimen maiestatis.* Oare suntem în vremea lui Cristos?!

Premiul revistei Argeş la secţiunea "Bilete de papagal" la Festivalului Internaţional de Literatură "Tudor Argezi", 2018

George Băicoianu

Mai iarnă-mă

Mai ninge-mă odată c-un sărut,
Mai viscoleşte-mă cu vorbe fără grai,
Dă-mi calul tău nepotcovit cu împrumut,
Să-l călăresc pe drumuri fără cai.

Mai ninge-mă odată cu un zâmbet,
Mai viscoleşte-mă cu roiuri de suspine,
Dă-mi calul tău nepotcovit cu împrumut,
Să-l călăresc spre liniştea din mine.

Mai ninge-mă odată cu zori
dormind pe rouă,
Mai viscoleşte-mă cu clipe amânate,
Dă-mi calul tău nepotcovit cu împrumut,
Să-l călăresc spre verile furate.

Mai ninge-mă odată cu fân şi meteori,
Mai viscoleşte-mă cu săbii din sprâncene,
Dă-mi calul tău nepotcovit cu împrumut,
Să-l călăresc până-ţi adorm sub gene.

Mai ninge-mă odată, aşa, ca la-nceput,
Mai viscoleşte-mă cu lanuri date-n pârg,
Dă-mi calul tău nepotcovit cu împrumut,
Să-l călăresc spre următorul târg.

Mai ninge-mă odată cu vinul fiert pe plită,
Mai viscoleşte-mă c-o azimă în scrum,
Dă-mi calul tău nepotcovit cu împrumut,
Să-l călăresc tot nechezând pe drum.

Mai ninge-mă odată cu trupul tău rebel,
Mai viscoleşte-mă cu lacrimi nedormite,
Dă-mi calul tău nepotcovit cu împrumut,
Să-l călăresc prin nopţi fără ispite.

Mai ninge-mă odată cu flori de felinar,
Mai viscoleşte-mă să par de negăsit,
Dă-mi calul tău nepotcovit cu împrumut,
Să-l călăresc o zi spre infinit.

Mai ninge-mă odată cu umbra ta firavă,
Mai viscoleşte-mă cu maci şi iasomie,
Dă-mi calul tău nepotcovit cu împrumut,
Să-l călăresc spre altă herghelie.

Coroana de emul

Nu mai aştept, m-am plictisit destul,
Mă cheamă drumul înspre rusca roasă,
Aş vrea să-ngrop coroana de emul,
În iarba adormită după coasă.

Nu mai aştept, m-am plictisit destul,
Să tot îndur zăpezile din nord,
Aş vrea să-ngrop coroana de emul,
Sub acul din busola pierdută-ntr-un fiord.

Nu mai aştept, m-am plictisit destul,
De luna răsărind, într-un pahar cu vin,
Aş vrea să-ngrop coroana de emul,
În inima de zmeu ce-a otrăvit destin.

Nu mai aştept, m-am plictisit destul,
M-aşteaptă zâna s-o conduc la bal,
Aş vrea să-ngrop coroana de emul,
La umbra nechezatului de cal.

Nu mai aştept, m-am plictisit destul,
De chipuri de omizi, ce schilodesc copaci,
Aş vrea să-ngrop coroana de emul,
Într-un oftat prelung al florilor de maci.

Nu mai aştept, m-am plictisit destul,
De laurii născuţi doar pe arginţi,
Aş vrea să-ngrop coroana de emul,
Într-o icoană mică cu îngeri şi cu sfinţi.

Drumul dorului

Floare albă de cireş,
Iartă-mă de am dat greş,
Tot dorindu-te mereu,
Lângă mine veşnic zeu.

Frunză verde de gorun
Ce mai însoţit pe drum,
Hai, arată-mi calea dreaptă,
Tu eşti mult mai înţeleaptă.

Cerule cu-atâţia nori
Roditori sau călători,
Spală-mi faţa prăfuită
De ţărâna infinită.

Iar tu şoimule măiastru,
Dă-mi un petec de albastru
Şi o aripă să zbor,
Pân' la mama stelelor.

Să-mi descântece de dor
Şi să-mi toarcă din fuior
O cămaşă din secară,
Umerii să nu o doară.

DORINA BLĂNARU - Zgârcitul

Alexandru Sfârlea

SFÂRLEZII PENTRU ,,MĂTUŞA IULIA"

I

(... Am simţit tremurul acela
ca al stelelor privite intens
- din literele cuvintelor
pe care nu poţi să le mai spui -
pentru că tot ce-au însemnat
a fost trăit şi s-a scurs :
într-o limită albă
paralelă cu tot ce nu se mai poate vedea -
Apoi se-alcătuiesc în nori semantici
- rătăcind prin spaţii
în care fărâme cu aripi se bănuiesc abia -
astfel că înţelesurile parcă-s intruse
şi se închid :
ca nişte-amprente străine
peste culorile din mozaic ...)

II

(... Poate că tot ce risipeşti
printr-o ridicare din umeri
nici nu mai aparţine celor ce se mai întâmplă acum
- oricum, dinspre tine se suprapun imagini
ca dintr-o lume de Apoi -
încă de când ploile nu născuseră fii
ajunşi una cu pământul,
din foşti angajaţi
în lucrul la o altă lume -
Umblă pe sub paşi lucruri dezlipite de propriul sens
- ca nişte retine ale dinjosului
de neprivit şi captiv -
aproape s-au şters urmele unui ritm
cu aer infirm :
doar că ceea ce rămâne
după ce laşi umerii în jos e de nedescifrat
şi nu se poate cuantifica ...)

III

Omul stă locului, priveşte fix
şi parcă se înfruptă
din propria acută nedumerire
- tramvaiul trei oricum trece
cum a trecut, poate, şi viaţa pe lângă tine -
nu îndrăzneşti să urci în el,
te-mpaci cu gândul
că e o informaţie eronată -
oricum, înafară de a sta locului
şi a privi fix ce? cometa unui stil de viaţă
autoimpus şi sterp,
ce poţi să mai faci, mătuşă Iulia? -
Te-mpungi în ţepii unui cactus
şi trăieşti aievea furtuni în deşert ,
în timp ce cu puncte roşii scrii pe nisip:
tramvaiul trei iarăşi trece,
aşa cum a trecut ora patru
de ora trei fără un sfert ...)

IV

(... Tiptil, parcă rostul şi restul vieţii
ca un mister abstract şi negru
pătrunde în calculator,
ţi se procesează ritmul intim
- al repulsiei faţă de sinele
apatic şi depreciativ -
refuzi să ignori prezumţia de nevinovăţie a unui robot,
simţirea ca atare îţi e ocultată în virtual :
faci semne de S.O.S.
scuipi sânge de viperă cu capul strivit,
dar nicio ambulanţă nu vine
aşa că totul se derulează pe invers
şi pe târâtelea, în gol ...)

V

(... O persoană a treia
fărâmiţată sub formă de cardinale puncte
îţi stăpâneşte forul intim,
când orice punctuaţie a fost exilată
- ai fost treaz când, dârdâind,
ţi-a ieşit prin pori -
vitraliile visului comun au fost fisurate
cu laserul fiecărui punct proscris,
astfel că linia vieţii
ea însăşi încape în aceeaşi fisură:
de-acum eşti ilizibil
ca o reţetă medicală, nu te mai recunoşti
- oricât te zbaţi şi insişti - :
o altă persoană a treia
i-a luat locul celei dintâi ...)

poesis

Mariana Şenilă-Vasiliu

Sub semnul Centenarului

Paradisul pierdut (XI)

Nu-i da, Doamne, românului cât poate să rabde! Îndurând, suferind şi înghiţind timp de secole cele mai mari umilinţe, peste puterile omeneşti, văzând cum le este luată şi această ultimă sursă de câştig, oamenii munţilor n-au mai suportat batjocura armenilor…

Câmpeni, 1879. Localnicii priveau curioşi un grup de trei bărbaţi opriţi în faţa vechii pivniţe a erariului de pe actuala stradă Horea, care discutau cu aprindere arătând în direcţia porţilor ei lăcătuite. Doi dintre ei erau câmpănari, Mihail Andreica, fostul tribun al lui Avram Iancu, şi preotul ortodox Mihai Conteru. Cel de-al treilea, străinul, căruia i se adresau cu respect, era istoricul Nicolae Densusianu (1846-1911). Vizita acestuia la Câmpeni, ca şi discuţia cu cei doi, departe de a fi întâmplătoare, făcea parte din planul documentaristic pentru lucrarea sa intitulată „Revoluţiunea lui Horea în Transilvania şi Ungaria scrisă pe baza documentelor oficiale", operă capitală a istoricului ce avea să fie publicată la Bucureşti în 1884 şi premiată de Academia Română în anul următor. În arhiva orăşelului, încă intactă la acea dată - ea avea să fie distrusă în incendiul catastrofal din august 1904 - N. Densusianu spera să găsească documente referitoare la răscoala lui Horea pe care, din cauza amploarei mişcării o numise „revoluţiune". În acelaşi timp dorea să afle şi alte mărturii de la câmpănarii care păstraseră în memorie lucruri cât se poate de concrete despre „revoluţiunea" din 1784, dar mai cu seamă despre cele petrecute în mai 1782, când avusese loc tumultul premergător marii răscoale care rămăsese în istorie sub denumirea, prea puţin obişnuită, de „spargerea buţilor". Deşi în momentul descinderii lui N. Densuşianu la Câmpeni trecuseră aproape o sută de ani de la marile evenimente ce zguduiseră Munţii Apuseni, memoria colectivă dădea la iveală alte şi alte amănunte, completând astfel petele albe din istoria oficială şi din documente.

EMILIAN TANCAU - La mulsul vacii

Despre cele petrecute la Câmpeni cu ocazia târgului de Rusalii din 24 mai 1782 scrisese, înaintea lui N. Densuşianu, mitropolitul Blajului, Alexandru Sterca-Şuluţiu (1794-1867) în „Istoria Horii şi a poporului românesc din Munţii Apuseni ai Ardealului". Avantajul naşterii cu peste cincizeci de ani (n. 1794) înaintea lui Densuşianu (n. 1846), l-a favorizat oarecum pe Al. Sterca-Şuluţiu, acesta putând lua contact chiar cu martori direcţi sau, oricum, cu cei care aveau, din povestite, mai proaspete în memorie cele petrecute la acel târg de Rusalii rămas de pomină. Pe de altă parte, Al. Sterca-Şuluţiu a putut constata *de visu* viaţa chinuită a iobagilor români din Transilvania, a moţilor în mod special. Perspectiva istorică de aproape un secol a fost principalul atu al lui N. Densuşianu: filtrate de trecerea timpului şi descărcate de emoţia imediată, evenimentele i-au apărut acestuia cu mai mare claritate.

În cea de-a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, Apusenii erau ca o oală sub presiune gata în orice moment să explodeze. Şi a explodat de două ori, la distanţă de doar doi ani, în 1782 şi în 1784. Grotesc tragi-comicul eveniment petrecut la Câmpeni în 1782, numit „spartul buţilor", cu toată dimensiunea lui aparent limitată, în realitate a fost preludiul marii răscoale a lui Horea. Era, cum s-ar zice, picătura care a umplut paharul, nemulţumirilor e prea puţin spus, care s-a vărsat inundând munţii şi văile Apusenilor, revărsându-se peste poalele lor. Pretextul imediat al tumultului a fost interdicţia crâşmăritului, ultima sursă de venit a moţilor ajunşi în sapă de lemn din cauza dijmelor, a gloabelor, a impunerii abuzive a numărului de zile de robotă care-i împiedica să se ocupe de propriile gospodării ce rămâneau de izbelişte, oprirea tăierii lemnului din păduri pentru nevoile proprii - ridicarea caselor sau prelucrării acestuia în vederea comercializării în folos propriu. („A plecat moţul la ţară/Cu doniţi şi cu ciubară/Să le deie pe făină"). Cu excepţia scurtăturilor „rupte de vânt", n-aveau voie să taie nimic fără autorizaţie, iar autorizaţia costa... Moţilor li s-a interzis, de asemenea, să-şi mai păşuneze animalele în păduri, ba chiar şi pentru mâzga de fag pe care copiii o rădeau primăvara ca să se îndulcească - ei o numeau „miere" - părinţilor li se aplicau sancţiuni pecuniare usturătoare. Impunerilor imperiale, militare şi de altă natură oficială li se adăugau cele domeniale, care erau la bunul plac al stăpânilor de moşii. Cu atâtea interdicţii, plăţi şi sancţiuni băneşti, moţilor nu le mai rămăsese decât dreptul, şi acela strict limitat, de a produce vinars/jinars şi de a-l comercializa numai trei luni pe an, contra unei plăţi, consistente bineînţeles.

Cine ştie cât timp ar mai fi durat până să se răscoale moţii, dacă în 1782 năprazna căzută asupra moţilor nu ar fi luat chipul a doi negustori armeni, Martin Patrubany şi Martin Bosniak, care preluaseră în arendă de la căpitanul de cavalerie Ioan Aron de Bistra dreptul de crâşmărit în Apuseni, mai corect la Câmpeni. Peste poate de lacomi, sperând într-un câştig substanţial imediat, cei doi au făcut parcă dinadins totul pentru a-i înfuria pe moţi: le-au interzis producerea oricărui fel de băutură alcoolică, inclusiv mursă, o băutură nealcoolică, chiar dacă acestea erau pentru uzul familial, pentru nunţi ori alte evenimente, iar dacă asupra unui moţ era găsită cea mai mică cantitate de vinars/jinars, aceea era confiscată, iar omul pedepsit cu o straşnică amendă. Li s-a interzis moţilor chiar şi dreptul legal de a comercializa timp de trei luni prevăzute prin lege băuturi, chiar şi atunci când vânzarea-cumpărarea era între localnici. Dacă înainte vreme moţii puteau cumpăra şi comercializa băuturi achiziţionate din Ungaria, li s-a suprimat şi acest drept ca şi încă multe altele pe care în lăcomia şi cârpănoşenia lor patologică cei doi negustori armeni le-au interzis nefericiţilor ai căror copii, ca să se îndulcească, rădeau seva de sub scoarţa copacilor numind-o „miere". Ba au pus şi clauză de preemţiune pe pomii fructiferi din ogrăzile oamenilor din al căror rod se preparau băuturi alcoolice, cumpărându-le la preţ de bătaie de joc. Ei dădeau astfel o dublă lovitură firavei şi ultimei şanse a moţilor de a câştiga cât de puţin din prepararea băuturilor şi vânzarea lor.

Nu-i da, Doamne, românului cât poate să rabde! Îndurând, suferind şi înghiţind timp de secole cele mai mari umilinţe, peste puterile omeneşti, văzând cum le este luată şi această ultimă sursă de câştig, oamenii munţilor n-au mai suportat batjocura armenilor, mai cu seamă că la târgul de la Câmpeni aceia urcaseră preţul băuturilor, vânzându-le, pe deasupra, vin acrit şi împuţit. Târgul de Rusalii, care începuse sub o aparentă linişte - în realitate era doar acalmia de dinaintea furtunii - de la amiază s-a schimbat într-un grotesc câmp de luptă. Revoltaţi de umilinţele şi neputinţa la care îi împinseseră cei doi negustori, Martin Patrubany şi Martin Bosniak, moţimea venită la târg de pe Criş, de la Mogoş şi Sălciua, ţopii, ca şi mocanii, au pus mâna pe topoare şi au trecut la spargerea butoaielor cu băutură. Au început cu cele ale armenilor adăpostite în pivniţa erariului, dar mai apoi şi pe cele ale altor cinci crâşmari.

Descrierea celor petrecute atunci a fost făcută de Al. Sterca-Şuluţiu în a sa „Istorie a Horii". Sursa celor relatate de el au fost spuse bătrânilor, din care unii asistaseră direct la eveniment, iar altele transmise din auzite. La care Sterca-Şuluţiu a adăugat propriile constatări făcute *de visu* privind viaţa imposibilă a moţilor. După ce au spart buţile armenilor, părându-li-se moţilor că băutura nu se scurgea destul de repede şi de bine, aceştia au crestat pragul pivniţei cu toporul. Abandonată, cu un lacăt masiv pe uşă, pivniţa din strada Horea, lângă care se opriseră în 1879 cei trei bărbaţi, Nicolae Densuşianu, Mihail Andreica şi preotul ortodox din Câmpeni, Mihai Conteru, ca să discute despre cele petrecute în 1782, există şi astăzi, şi tot lăcătuită. Ea este unica mărturie concretă a celor petrecute la târgul de Rusalii de acum aproape 230 de ani. Încastrată în zidul de rezistenţă din piatră ce susţine denivelarea deasupra căreia s-a construit ulterior clădirea Inspectoratului Forestier/IFET, pivniţa erariului, de la care a pornit revolta, s-a păstrat intactă, aşa cum arăta la origine, cu excepţia pragului crestat care a fost înlocuit. Celălalt monument istoric, evocator al sorţii nefericite a locuitorilor din Apuseni, *închisoarea moţilor* din curtea judecătoriei rurale, înfiinţată în 1820, care din 1918 a încetat să-şi mai îndeplinească sinistra funcţie, a fost dărâmată abia în 1963.

Vâlvoarea ce a urmat a fost alimentată şi de apariţia călugărului Sofronie din Cioara, oponent vehement al politicii de catolicizare forţată a românilor din Transilvania. Pornit la 12 mai 1782 într-un adevărat turneu religios anticatolic, antiprotestant, anticalvin, anti tot ce nu era ortodox, bătrânul călugăr a parcurs Apusenii tunând şi fulgerând de la Zlatna, trecând prin Abrud, Cărpiniş, oprindu-se în cele din urmă, taman în sâmbăta de Rusalii la

Câmpeni, unde fusese chemat de o delegație condusă de Teoc Teodor și alți patru fruntași ai comunității. Discursul său împotriva Bisericii Catolice și a celei Unite, ca întotdeauna foarte agresiv, a culminat cu un atac extrem de violent împotriva Papei, dar și a episcopului unit de la Blaj. Atunci, se zice de către unii, că Sofronie din Cioara ar fi amenințat autoritățile. După alții se spune că nu el, ci un țăran, Urs Popa din Câmpeni, ar fi zis „Să ne dea pace, că acuși înfrunzește pădurea și dacă vor păți ceva, ei (autoritățile - n.n.) vor fi de vină". Atât autorul spuselor, cât și cuvintele rostite cu acea ocazie diferă de la un istoric la altul, cert este însă faptul că prezența bătrânului călugăr, care i-a încurajat pe moți să se revolte, a pus paie pe foc. Ruperea de biserica catolică și de cea unită, îi asigura el, va fi urmată de desființarea iobăgiei, lucru care chiar s-a întâmplat, însă abia după înăbușirea răscoalei lui Horea, în 1785.

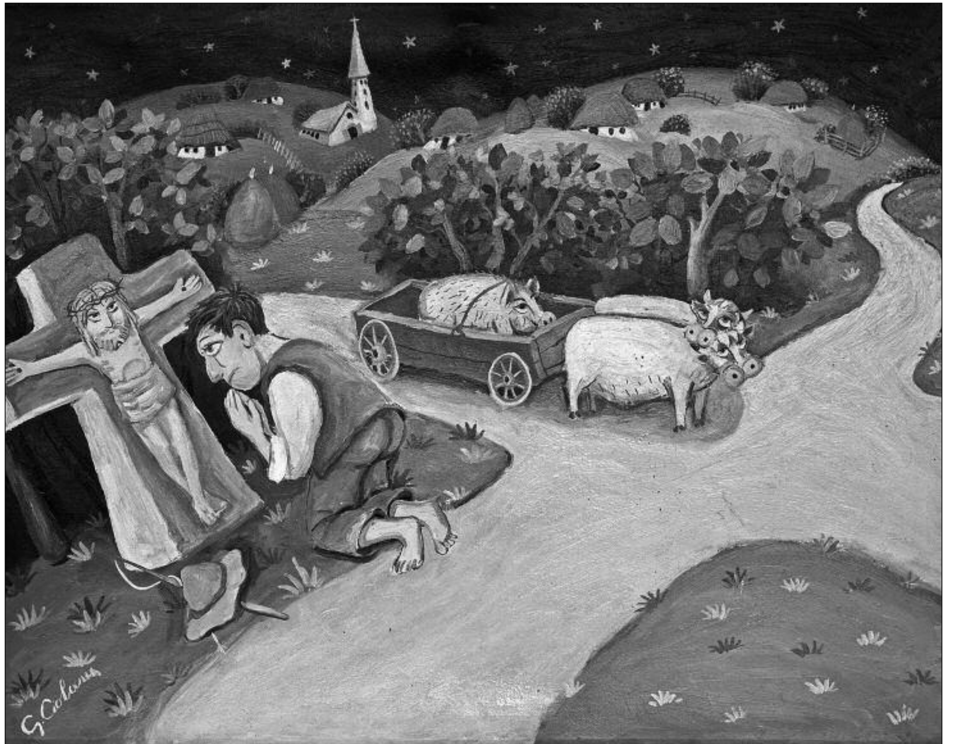
Cele petrecute la târgul din 24 mai 1782 au fost, de-a valma, unele tragice, cu moți bătuți de gornici și de slujbașii armenilor și călcați în picioare sub copitele cailor și altele de un comic grotesc. „După cum mi-au spus cei bătrâni care au fost la târgul acela" - scrie Al. Sterca-Suluțiu - „atâta vin și vinars s-a vărsat și în târg și în pivniță cât curgea băutura și din pivniță afară peste pragul ușii și prin târg curgea ca valea întru atât, cât nu numai oamenii luau băutura aceea cu oalele și cu pălăriile din bălțile cele mari ce se adunaseră în gropi și prin târg, dar și dobitoacele încă, duse la târg și care șezând toată ziua în zăduhul zilei era arse de sete, întru atât cât au băut cât toate s-au îmbătat așa cât pe unele nici nu le-au putut duce domnii lor acasă în acea zi, cât au fost siliți a dormi lângă ele în locul târgului până în altă zi, iar pe altele ajungându-le beția pe cale către casă se înfuria într-atât cât se slobozeau cu coarnele ca furiate năvăliră nu numai pe domnii săi, dar și pe alți împreună călători. Multe din acea neobișnuită băutură bând cu mare sete au și perit, și așa se încheie târgul din Câmpeni". Da, așa s-a încheiat târgul de la Câmpeni, dar urmările lui aveau să persiste încă doi ani, până la răscoala lui Horea din toamna anului 1784, și mult dincolo de execuția căpeteniilor răsculaților din februarie 1785. Mai întâi, în primăvara lui 1783 a avut loc procesul celor considerați a fi capii și instigatorii tumultului din 1782. Cinci dintre aceștia au fost condamnați la moarte prin decapitare, cu adaosul că, după decapitare, lui Dumitru Todea din Râu Mare/Albac, trupul urma să-i fie tăiat în patru, iar bucățile să fie expuse, spre înfricoșarea populației în patru sate ale domeniului de sus, Câmpeni, Albac, Vidra alias Râul Mic și Bistra. Locuitorii din aceleași sate, fie că au fost la târg, fie că nu, au fost obligați să plătească în comun împovărătoarea gloabă de 9.200 de florini ca despăgubire pentru daunele provocate - vinul vărsat! - deși acelea fuseseră evaluate la numai 3.400 florini (apud F. Dudaș, „Răscoala lui Horea în tradiția populară"). Ceilalți, au fost condamnați la diverse termene de închisoare, cu aplicarea corespunzătoare a unui număr generos de toiege ce varia între 33 și 99, și chiar 199 de lovituri aplicate lunar, sau la târgurile săptămânale. De un moț bătrân și bolnav, făcându-li-se milă, judecătorii l-au condamnat la doar... 33 de toiege. Iar de teama izbucnirii a noi revolte, autoritățile au suspendat temporar și execuția celor cinci. Degeaba, focul marii revolte mocnea și aștepta doar momentul pentru a răbufni. În nici doi ani, munții au luat foc.

Deși în aparență revolta a pornit de la crâșmărit, adevărata cauză era mineritul de care se legau cauzal toate celelalte probleme. De minerit se lega exploatarea sălbatică a pădurilor, acesta reclamând cantități uriașe de lemn. Tăierea lemnului și transportarea lui necesita o cantitate mare de mână de lucru și de animale de tracțiune, toate acestea căzând în sarcina iobagilor, aceștia fiind nevoiți să-și abandoneze munca în propriile gospodării pe timp nelimitat. Chit că după lege erau obligatorii doar patru zile de robotă săptămânal, în realitate iobagii erau siliți să muncească uneori continuu, săptămâni la rând, indiferent de anotimp. Nu numai că erau mizerabil plătiți, dar de cele mai multe ori erau nevoiți să adauge din propriul buzunar, dacă aveau bani, întreținerea proprie și a animalelor cu care transportau lemnul. Cei siliți să trudească la pădure, plăteau adesea cu viața stânjenii de lemn făcuți, numărul acestora fiind în permanentă creștere. Al. Sterca-Șuluțiu descrie în termeni dramatici tragismul situației moților iobagi: „Dar la câți nu le-au degerat urechile, fața și picioarele. Adăpostiți doar de acoperământul brazilor, culcați doar pe cetină de brad așternută pe zăpadă, câți nu s-au îmbolnăvit de moarte. Câți n-au fost aduși de acolo chilăviți (schilodiți - n.n.), fără picioare, fără viață? La câți nu le-au rupt mâinile, capul, bucățile de lemn ce coborau la vale cu viteza glonțului de tun pe jilipul (șleaul - n.n.) cel prăpăstios și luciu ca oglinda și ca osul de înghețat?" Nici cei care munceau în plutărit - o parte din lemnul tăiat era făcut plută și era transportat pe apă de pe Arieș pe Mureș până la Lipova și Arad - nu o duceau cu ceva mai bine, autoritățile în interesul lor, neținând cont de anotimp. „Câți din aceși lucrători nefericiți în aspra primăvară, toată ziua uzi până la brâu și așa uzi fiind siliți de împrejurări să petreacă noaptea cu îngheț și brumă groasă pe pământul gol, nu s-au îmbolnăvit de moarte și murind nu au lăsat după sine o numeroasă și săracă familie", scria în „Istoria Horii și a poporului românesc din Munții Apuseni ai Ardealului" Al. Sterca-Șuluțiu. Cele descrise de inimosul mitropolit greco-catolic nu sunt doar din auzite, el însuși fiind de multe ori martor ocular, așa cum mărturisește: „Nu se poate spune și nimeni care n-a văzut - cum am văzut eu cu ochii - nu poate crede ce povară avură și cu câtă primejdie a vieții erau aceste robote (tăierea lemnului și plutăritului - n.n.)." Pentru cele relatate de Al. Sterca-Suluțiu am propriul exemplu când un stră-străbunic pe linie paternă a fost ucis în acele vremuri de un lemn slobozit pe jos la o tăiere de pădure de pe Vale, la locul numit Podul de la Strâmturi.

Dacă tulburarea din târgul de Rusalii din 1872 a fost oarecum spontană - există și mărturii cum că ea ar fi fost pusă la cale de moți cu vreo două săptămâni mai devreme (vezi D. Prodan), răscoala din 1784 a fost gândită și organizată. În timp ce „spargerea buților", denumire sub care a rămas în istorie, a avut mai multe capete - Dumitru Todea din Albac, Simion Bostan și Șimonca Cornel, ambii juzi în Câmpeni, Iacob Zăhuț, Pasc Cotișel, Petru Necula, Avram Șchiopu, Coroi Popa Gliga, Ion Morar și, de acum celebrul Dumitru Popa Marcu din Certege, numele acestora fiind cunoscute din actele oficiale - răscoala din 1784 i-a avut conducători, în principal pe Horea, secondat de Cloșca și Crișan. (Aproape tot timpul cât am citit „Răscoala lui Horea" a lui D. Prodan, și în timp ce enumeram numele căpeteniilor care au incitat la „spargerea buților", am avut aiuritoarea senzație că citesc din catalog numele colegilor mei de la școală.)

Repetatele plângeri făcute de comunitățile sătești din Apuseni la autorități privind starea jalnică și sărăcia în care fuseseră aduși iobagii moți nu au avut niciun fel de urmări, de la un an la altul situația a devenit insuportabilă mai cu seamă că, obligațiilor oficiale li se adăugau abuzurile și fărădelegile la care s-au dedat nobilimea maghiară. Cele petrecute în târgul de Rusalii nu i-au impresionat pe negustorii armeni care chiteau în 1783 să se înapoieze cu băuturile la Câmpeni și doar protestul cu ocazia celuilalt târg important, cel de Sânpetru, al celor patru sate din domeniul de sus, ca și lipsa susținerii militare a acestora i-au oprit să revină. Îndârjirea moților a crescut din ce în ce mai mult, ca și plângerile adresate de astă dată direct împăratului „luminist", cum îl numește D. Prodan, pornit să reformeze statul, iar românii din Transilvania sperau într-un ajutor concret din partea sa. În „folclorul" nobilimii, Iosif al II-lea era poreclit „nebunul românilor", din cauză că, în mod repetat, a luat partea iobăgimii românești contra nobililor maghiari pe care îi considera „neproductivi și necontribuabili" față de țărănimea care susținea statul din toate punctele de vedere. Chiar comandantul și generalul Preiss descria situația românilor astfel: „De fapt, supusul transilvan sau iobagul este, în ce privește starea sa, cel mai nenorocit țăran ce poate fi găsit pe lume". (...) "El poate fi privit ca un adevărat sclav al domnului său pământesc". Îngrozitoarea stare a țărănimii a fost cea care a dus la răscoala lui Horea. Conștienți că nu mai au ce aștepta de la stăpânii domeniali, care nu doar că îi storceau de ultima picătură de vlagă, ba îi mai și botjocoreau, țăranii și-au pus speranța în Iosif al II-lea, drept care, începând cu anul 1779, au trimis trei delegații care să prezinte soarta lor curții de la Viena. Trei călătorii succesive a făcut Horea la Viena, în 1779, în 1780, în 1782, iar o a patra la sfârșitul lui 1783. Primit în cele din urmă în audiență chiar de împărat, Horea a avut credința că Iosif al II-lea însuși era de acord cu răscoala împotriva nobilimii maghiare. Acel "Thoot ir das"/„Faceți voi asta", adică răsculați-vă, rostit de împărat, a fost considerat de Horea și ortacii săi ca libertate de acțiune. Ce a urmat se știe. Dacă creierul răscoalei a fost Horea, secondat de Cloșca și Crișan, epicentrul ei, ca și cel al revoluției conduse de Avram Iancu, a fost mica localitate, aparent neînsemnată, din creierul munților,

GHEORGHE CIOBANU - Popas la răscruce

Repetatele plângeri făcute de comunitățile sătești din Apuseni la autorități privind starea jalnică și sărăcia în care fuseseră aduși iobagii moți nu au avut niciun fel de urmări, de la un an la altul situația a devenit insuportabilă mai cu seamă că, obligațiilor oficiale li se adăugau abuzurile și fărădelegile la care s-au dedat nobilimea maghiară.

hoinar

Știri de la Centrul Cultural Pitești

■ Centrul Cultural Pitești a organizat în Sala Ars Nova, ediția din luna august a Clubului literar-artistic „Mona Vâlceanu”. Manifestarea, moderată de scriitoarea și editorul Mona Vâlceanu a cuprins prelegerea cu tema „Golden Globe Race”, susținută de Aida Vâlceanu, jurnalist literar, stabilită în Franța. Aida Vâlceanu le-a vorbit celor prezenți, despre un eveniment, care a intrat în istoria universală: Golden Globe Race - o cursă de vapoare, în jurul lumii, care a avut loc în urmă cu 50 de ani, și care este reeditată în anul 2018, de către 14 temerari din mai multe țări. Fascinată de navigație, și mai ales de cei care au avut acest curaj, Aida Vâlceanu acoperă mediatic cursa, care are loc anul acesta, și, aflată în vacanță la Pitești, orașul ei natal, a dorit să împărtășească experiența cu cei interesați: „Modul în care rezistă acești oameni, care navighează în condițiile de acum o jumătate de veac, în izolare, fără tehnică modernă, fără rezerve de apă, care mănâncă numai conserve și folosesc numai instrumentele de navigație de acum 50 de ani, este uimitor. Acești oameni care pleacă în astfel de curse au ceva diferit și voi reveni cu informații despre frumoșii nebuni, care s-au angajat în Golden Globe Race 2018”, a promis Aida Vâlceanu.

Expoziție itinerantă de arhitectură în memoria arhitectului Victor Ștephănescu

■ Centrul Cultural Pitești și Ordinul Arhitecților din România Filiala Dobrogea au organizat la Complexul Expozițional Casa Cărții, o expoziție itinerantă de arhitectură, în memoria arhitectului Victor Ștephănescu. Evenimentul, coordonat de arhitecții Radu Ștefan Cornescu și Alexandru Bălan a cuprins o suită de manifestări culturale, care stau sub semnul Centenarului Marii Uniri: vernisajul expozției ”Arhitect Victor Ștephănescu între stilul național și modernism”, vernisajul expoziției ”Arhitectura interbelică pe litoralul românesc” și lansarea albumului dedicat activității arhitectului Victor Ștephănescu.

Născut la București, în anul 1876, arhitectul Victor Ștephănescu, adept al stilului neoromânesc, a proiectat numeroase edificii, din diferite orașe din România, în prima jumătate a secolului al XX-lea. A fost fiul compozitorului George Ștephănescu, figură marcantă a muzicii românești și întemeietorul Operei Române. Copilăria și adolescența le-a petrecut în București, dar vacanțele și le petrecea în localitatea argeșeană Arefu, unde tatăl său avea o casă. A urmat studiile de arhitectură la Paris, de unde s-a întors la București în anul 1901. A fost arhitect-șef al expoziției jubiliare în anul 1906, participând la amenajarea Parcului Carol I din București. Cele mai reprezentative clădiri pe care le-a proiectat sunt: Palatul Artelor din București în anul 1905, Muzeul Național de Geologie din București, în 1906, Biserica Anglicană din București în anul 1912, Palatul Cercului Militar Național din București, împreună cu Dimitrie Maimarolu între anii 1911-1923, Marea Moschee din Constanța, în perioada 1910-1912, Catedrala Reîntregirii Neamului din Alba Iulia, între 1921-1922, Cazinoul din Mamaia și clădirea băilor, inaugurate la 15 august 1935. La evenimentul de la Centrul Cultural Pitești, dedicat activității arhitectului Victor Ștephănescu au luat cuvântul viceprimarul Municipiului Pitești, Laurențiu Marian Zidaru, arhitecții Alexandru Bălan și Radu Cornescu de la Ordinul Arhitecților din România, Filiala Dobrogea, reprezentanți ai Ordinului Arhitecților din România Filiala Argeș, președintele Uniunii Artiștilor Plastici din România, Filiala Pitești, Daniel Preduț, consilierul local Ionuț Gabriel Zidaru, artistul plastic Constantin Samoilă, redactorul-șef al revistei de literatură Cuvântul Argeșean, scriitorul Nicolae Cosmescu, promotorul cultural dr.ing. Adina Perianu.

■ Centrul Cultural Pitești a organizat în Sala Ars Nova, un spectacol de folclor, dedicat Zilei de Sfânta Maria Mare. Evenimentul, coordonat de profesorul de canto popular Valentin Grigorescu a cuprins recitaluri de muzică populară, susținute de copii și tineri care urmează cursul de canto popular din cadrul Centrului Cultural Pitești, dar și de solistele Violeta Dincă și Rodica Oprican. La manifestare a fost invitat să susțină un program artistic și Ansamblul Folcloric „Doruri Argeșene”, al Asociației Eurosenior a Pensionarilor și Expropriaților din România, sub îndrumarea președintelui executiv, Florica Bratu. Preț de mai bine de un ceas, artiștii au delectat publicul iubitor de folclor și voie bună cu prestația lor, primind aplauze călduroase și mesaje de suflet de la admiratori.

■ Centrul Cultural Pitești a organizat în Sala Ars Nova, simpozionul cu tema „Povestea pălăriilor”, în cadrul proiectului cultural-educativ, sub genericul „Armonie și stil de viață cu Adina Perianu”. Amfitrioana manifestării, promotorul cultural, dr.ing. Adina Perianu, specialist în horticultură a captivat auditoriul cu modul în care și-a susținut prelegerea despre istoria pălăriilor, tipologia acestora, prezentând fotografii ale unor personalități care au purtat pălării în funcție de vremuri, evoluția modei, statut social. „Am ales această temă în memoria bunicelor mele, mai ales a bunicei materne, care a fost modistă de pălării. Recent am cumpărat și o carte intitulată „Pălăria președintelui”, de Antoine Laurain, care descrie povești interesante despre pălăria lui Francois Mitterand, dar am găsit și o carte de analiză psihologică, intitulată „Omul care își confundă soția cu o pălărie”, o carte despre uitare și patologie, iată câte se pot spune despre pălărie, care poate fi privită și ca un simbol”, a spus Adina Perianu.

■ Primăria Municipiului Pitești, prin Centrul Cultural Pitești și Uniunea Artiștilor Plastici din România Filiala Pitești au organizat în perioada 16-21 august, Tabăra Națională de Creație Plastică Pitești, Pictură - Grafică, ediția a IV-a. La manifestarea coordonată de președintele Uniunii Artiștilor Plastici din România Filiala Pitești, artistul plastic Daniel Preduț au participat artiști plastici consacrați: May Oana Isar, din București, absolventă a Institutului de Arte Plastice București, membră a Uniunii Artiștilor Plastici din România și profesor de arte plastice la Liceul Nicolae Tonitza din București; Gheorghe Dobrică, din Pitești, absolvent al Institutului de Arte Plastice Nicolae Grigorescu, membru titular al Uniunii Artiștilor Plastici din România, Secția Pictură; Șerban Popescu, din Pitești, absolvent al Institutului de Arte Plastice Nicolae Grigorescu București, Secția Artă Monumentală, membru al Uniunii Artiștilor Plastici din România; Doina-Laura Sibiceanu-Marița, din București, absolventă a Academiei de Artă București, Secția Pictură, asistent universitar dr. la Universitatea de Arte – Secția Scenografie, Facultatea de Arte Decorative și Design, membru permanent al Uniunii Artiștilor Plastici din România, Secția Pictură, Filiala București; autoarea cărții cu titlul „Semne Mnemonice Urme ale Spiritului Ancestral. Metamorfozarea Lor în Pictură”; Florin Mocanu, din București, absolvent al Academiei de Artă București, Specializarea Pictură; membru al Uniunii Artiștilor Plastici din România, Secția Pictură, profesor de arte plastice la Liceul de Arte Plastice Nicolae Tonitza București; Alexandru Antioh Sibiceanu Manu, din București, absolvent al Facultății de Arte Decorative și Design, specializarea artă murală, din cadrul Universității Naționale de Arte București, membru stagiar al Uniunii Artiștilor Plastici din România Filiala București; Daniel Dumitru Preduț, din Pitești, absolvent al Facultății de Arte Plastice, specialitatea pictură, președintele Uniunii Artiștilor Plastici din România Filiala Pitești, profesor de arte plastice la Liceul de Artă Dinu Lipatti Pitești. Tabăra Națională de Creație Plastică Pitești, Pictură-Grafică s-a încheiat cu o expoziție realizată de invitați, al cărei vernisaj a avut loc la Galeria Metopa. La eveniment au luat cuvântul viceprimarul municipiului Pitești, Laurențiu Marian Zidaru, președintele Uniunii Artiștilor Plastici din România Filiala Pitești, Daniel Preduț, criticul de artă Magda Grigore și autorii lucrărilor.

■ O nouă trupă de muzică, All the Jezebels, care lansează genul folk-hop a debutat la Centrul Cultural Pitești. Trupa este formată din M.C.Grăilă, la chitară electro-acustică și voce, Răzvan Burcea la pian, Costel Chiva la mandolină, Esther Negoșanu și Roberta Feraru, voce. Repertoriul trupei cuprinde piese care fac parte din curentul indie, adică muzică ironică, ludică și socială, potrivit coordonatorului M.C.Grăilă. Spectacolul de debut, sub genericul „Gloanțe oarbe”, susținut doar de trei dintre cei cinci membri ai Trupei All the Jezebels, a fost bine primit de auditoriu. Artiștii promit că în două luni, trupa își va lansa pe piața muzicală primul album.

■ Centrul Cultural Pitești și Fundația Literară Liviu Rebreanu au organizat în Sala Ars Nova, de la Casa Cărții, medalionul muzical-literar, sub genericul „Remember Romulus Constantinescu”. Evenimentul, coordonat de poeta și profesoara Allora Albulescu, președintele Fundației Literare Liviu Rebreanu, membru al Uniunii Scriitorilor din România Filiala Pitești a fost dedicat memoriei graficianului și poetului Romulus Constantinescu, de la a cărui trecere în eternitate se împlinesc 11 ani. Manifestarea a cuprins prelegeri despre viața și activitatea regretatului om de cultură, susținute de poetele Allora Albulescu, Denisa Popescu, recitaluri de poezie din creația poetei Magdalena Constantinescu - sora graficianului, în interpretarea poetei Allora Albulescu și artistului Robert Chelmuș și recitaluri de muzică, oferite de medicul cardiolog Adrian Tase, studentul Andrei Tase și muzicianul Bogdan Giurea.

■ Centrul Cultural Pitești, Liga Scriitorilor Români Filiala Argeș și redacția revistei de literatură Cuvântul Argeșean au organizat în Sala Simpozion, de la Casa Cărții, ediția din luna august a Cenaclului Armonii Argeșene. Evenimentul, coordonat de redactorul-șef al revistei Cuvântul Argeșean, scriitorul Nicolae Cosmescu a cuprins o lectură din cele mai recente creații ale membrilor și simpatizanților ligii, precum și prelegeri tematice. Publicistul Gheorghe Mohor a prezentat un articol, în care a evocat momente din formarea sa profesională și culturală, poeta Marina Pantazi a citit din creațiile sale literare, eleva Andreea Popa de la Cercul de creație coordonat de profesoara Simona Marineață de la Palatul Copiilor din Pitești a citit din creațiile sale lirice, iar poetul și scriitorul Nicolae Braniște a delectat auditoriul cu versurile sale. Scriitorul Mihail Ghițescu și profesorul Vasile Ghițescu au avut intervenții tematice, eleva Anda Benția de la Palatul Copiilor din Pitești a citit o proză nouă, poetul și folkistul Marius Ionescu a prezentat o proză scurtă, iar poeta Denisa Popescu a citit noi poeme inspirate din trăirile și percepțiile sale. Medicul-poet Constantin Teodor Craifaleanu și-a prezentat noile sale poeme, Pușa Chiriță a citit un eseu, poetul Nicolae Ionescu i-a încântat pe cei prezenți cu recentele sale creații literare, poeta Simona Vasilescu a citit poezii proprii dar și creații literare semnate de președintele Ligii Scriitorilor Români Filiala Argeș, medicul-poet Adrian Mitroi, iar poeta Alexandra Maria Bulgar a citit din scrierile sale.

■ Primăria Municipiului Pitești, prin Centrul Cultural Pitești și Filarmonica Pitești a organizat vineri, 31 august, un spectacol literar-muzical, dedicat Zilei Limbii Române. Evenimentul, desfășurat la Centrul Multifuncțional Pitești a cuprins un recital oferit de Cvartetul Filarmonicii Pitești, un recital de poezie în interpretarea actorului Constantin Cotimanis, recitaluri de muzică folk, susținute de cantautorul Tiberiu Hărăguș și Grupul Folk P620, din cadrul Centrului Cultural Pitești și de cantautorul Victor Socaciu. A prezentat actrița Iulia Dumitru, de la Teatrul Alexandru Davila. Manifestarea, aflată la prima ediție, a fost bine primită de publicul iubitor al valorilor naționale.

actualitate

■ Centrul Cultural Pitești și AnSil Events au organizat în perioada 31 august - 4 septembrie, în Complexul Expozițional Casa Cărții, Târgul Ofertelor Educaționale. La evenimentul desfășurat sub semnul Zilei Limbii Române au participat instituții de învățământ din Argeș, edituri și alte entități culturale, care și-au prezentat oferta educațională pentru anul școlar 2018-2019. La deschiderea oficială, care a avut loc vineri, 31 august, au fost invitați reprezentanți ai Inspectoratului Școlar Județean Argeș și ai Inspectoratului Județean de Poliție Argeș, care au transmis mesaje de susținere a actului de învățământ și au prezentat programe și strategii în domeniu. Manifestarea a cuprins spectacole, competiții de șah și ateliere de creație pentru copii, la care au fost bineveniți toți cei interesați.

■ Centrul Cultural Pitești a organizat în Sala Ars Nova, de la Casa Cărții, dezbaterea interactivă cu tema "Îmbunătățire continuă prin managementul KAIZEN", susținută de ing. Daniel Gabrian, practicant Kaizen, manifestare care s-a înscris în proiectul cultural-educativ, sub genericul "Viața merge înainte", coordonat de poeta Simona Vasilescu. „Kaizen reprezintă un concept filosofic, de sorginte japoneză, privind tehnici de îmbunătățire continuă a activității profesionale și personale, practicat și în România. Închipuiți-vă sistemul Kaizen ca o casă, care are nevoie de fundație, de o bază solidă. Modul în care funcționează ființa umană poate fi perceput și ca al unei fabrici; iar cei 5 S sunt cheia bunei organizări: sortare, strălucire, sistematizare, standardizare și susținere. Soluția la rezolvarea problemei se găsește în „muda" celor 7 tipuri de risipe, cum ar fi supraproducția, mișcarea inutilă, așteptarea", precizează Daniel Gabrian. Născut la Pitești, Daniel Gabrian a absolvit Facultatea de Mecanică și Tehnologie – Secția Autovehicule Rutiere, din cadrul Universității Pitești, este implicat în proiecte de voluntariat și este consultant Kaizen.

■ Centrul Cultural Pitești a organizat în Sala Ars Nova, de la Casa Cărții, spectacolul sub genericul „Septembrie Muzical". Manifestarea a fost susținută de copii și tineri, care urmează cursul de actorie, sub îndrumarea artistului Robert Chelmuș, la Centrul Cultural Pitești. Artiștii în devenire au delectat publicul format din părinți și bunici, cu recitaluri de poezie, din creația scriitoarei și poetei Maria Chirtoacă, dar și cu piese de muzică populară și ușoară, pe care le-au învățat la orele de curs. Pentru prestația lor, cursanții de la actorie, care sunt și membri ai Trupei de teatru Robertto, au primit încurajări și mesaje de apreciere de la coordonatorul lor, de la invitata specială, Maria Chirtoacă, precum și aplauze călduroase de la auditoriu.

CARMEN ELENA SALUB

Vernisajul Taberei Naționale de Creație Plastică Pitești, Pictură - Grafică, ediția a IV-a

Acasă la Domenikos Theotokopoulos

(urmare din p. 32)

Grecul îți arată, întotdeauna, direcția bună dar apreciază distanțele terestre după ureche

Una din capcanele pe care ți le întinde grecul ce nu vrea să te piardă de mușteriu e privitoare la distanțele terestre. Marinar neîntrecut, el te înșeală (sau se înșeală) în privința lungimilor reale dintr-un punct până-ntr-alt punct pe pământ. Când am vrut să intrăm într-un supermarket (de fapt, un fel de ABC sătesc) un indicator ne arăta, pe un stâlp de la marginea drumului, c-ar fi vorba de doar 150 metri. Acolo era doar intrarea într-un tunel care subtraversa șoseaua. Un alt indicator aflat de partea opusă a drumului ne arăta, acum, doar direcția. Un altul, mult mai încolo, ne indica faptul c-ar trebui s-o luăm în sus și, într-adevăr, la parterul unei vile dăm de supermarket cu de toate, dar totul se rezuma la dimensiunea cartierului ce urma să se mai dezvolte. Am făcut 1,2 km. În ultima zi am căutat un magazin de suveniruri. Ne luăm, plini de speranță, după săgeata care arăta „200 m/ Souvenirs".(Cu litere mai mici, autorul săgeții a mai adăugat: „In the front of Creta Hotels".) Prima informație era falsă, a doua nu mințea deloc. Am făcut, pe jos, cam o jumătate de oră. Când am ajuns la Fodele a fost relativ la fel. Intrăm în sat și un afiș mare ne anunță programul Muzeului El Greco. Lăsăm mașina pe partea dreaptă a străzii. De o parte și de alta a acestei străzi, extrem de strâmte, erau trei supermarket-uri. Fiecare dintre ele era prevăzut cu câte o babă înveșmântată-n negru ce stătea pe un scăunel, ca o pavăză în fața intrării. Ne-am salutat politicos și m-am simțit obligat să cumpăr de la fiecare câte ceva. O apă minerală, o coca cola fără zahăr, două-trei mere. Urma să traversăm un pod peste o apă ce se târa leneș printre lianele aduse la viață de puținul debit al pârâului molatic. Alte afișe ne anunțau că în Fodele e deschis Muzeul El Greco.

Museum Domenikos Theotokopoulor, copies of his paintings, Fodele, Creta

Am urcat pe un drum de țară cu o pantă destul de pronunțată până am ajuns la o bisericuță. Mai aveam puțin și, după colț, am zărit, deja, arhitectura simplă a Muzeului. Muzeul are trei săli, două destinate expoziției permanente iar o a treia gândită pentru expoziții ocazionale. Reproduceri mari, transpuse pe sticlă și iluminate feeric din spate, ne dau imaginea, în doar câteva cadre, a marelui pictor. O sală mai mică se mândrește cu două schițe mari, neterminate, ale maestrului. De la muzeu poți cumpăra, cu un euro, câteva reproduceri mari după tablourile maestrului. Am luat și noi două dintre ele: "Iisus ducându-și crucea", un tablou la care maestrul a lucrat 10 ani, între 1597 și 1607, și „Maria Magdalena", pictat în 1577. O demonstrație că pictorul cretan nu și-a uitat originile e făcută cu câteva fotografii puse alături sub sticla unor casete așezate pe mijlocul sălii. Sunt fotografii ale sătenilor din Fodele puse alături cu imaginile figurilor de plan secund, bărbați și femei, care populează o seamă din tablourile pictorului. Ele seamănă izbitor. E dovada ce nu poate fi tăgăduită că Domenikos nu și-a uitat originile deși s-a aflat într-un exil perpetuu. Domenikos Theotokopoulos, zis El Greco, s-a născut în anul 1541 la Fodele. Își face ucenicia, la Candia, printre călugării de pe Muntele Sinai. Aici învață pictura icoanelor de tip bizantin sub influența evidentă a Școlii cretane. La 25 de ani era deja un pictor recunoscut („a master painter!") și socotește că e timpul să-și încerce norocul în orașe mai mari. Stă la Veneția vreme de patru ani în care frecventează atelierul lui Tiziano și lucrează alături de maeștrii Renașterii târzii precum Tintoretto și Veronese. În 1570 pleacă la Roma unde se îndeletnicește cu învățarea temeinică a arhitecturii și sculpturii. După șapte ani pleacă în Spania unde are parte de recunoașterea unanimă a marelui său talent. Filip al II-lea îl invită la Madrid pentru a picta, la Escorial, frescele Palatului regal. Ulterior, ajunge la Toledo pentru a picta iconostasul din Santo Domingo el Antigono. Aici talentul său atinge apogeul. Lucrează fără încetare până la moartea sa survenită în anul 1614. Opera lui El Greco s-a ilustrat, în cea mai mare parte a sa, prin subiectele religioase abordate și prin marele număr de portrete. De la tonurile calde ale începuturilor, El Greco alege o paletă rece cu tonuri de verde-albastru cu reflecții lunare. Ne-au rămas de la marele pictor cretan 115 tablouri, 15 schițe și 150 de desene. Două din cele 15 schițe le-am văzut, și noi, la Fodele. La 350 de ani de la moartea sa, în 1964, în prezența liderilor și intelectualilor greci, artistul Teodor Apartis a dezvelit bustul marelui său înaintaș în piața satului Fodele. El e amplasat lângă un copac de dimensiuni uriașe plantat, în 1934, de profesorii Universității din Valladolid. Muzeul, ridicat din piatră cretană, a fost renovat în 1998 de către Ministerul Culturii și al Mediului Înconjurător.

Epilog cu cretanul Minos, regele perpetuu...

„Vine lumea la Muzeu?" „Mai vine...", îmi zice amabila doamnă custode. Adevărul e că autocarele, harnice ca niște furnici, transportă mereu turiștii la Fodele. Să nu ne amăgim... Tocmai s-a deschis un nou resort all inclusive chiar lângă satul lor. Privit de departe, resorturile grecești sunt ca niște oaze de verdeață și apă, ieșite miraculos din poveștile celor 1001 de nopți, și plasate în mijlocul unor cvasi deșerturi cretane. Nu e nimic de jur-împrejur dar în interiorul lor te simți precum regele Minos al Cretei, cel care a domnit și pe pământ așa cum a făcut-o și după moarte în Insulele Preafericiților. Acolo „Omul trăiește mai ferice, că nu-i ploaie/ Și nici ninsoare, nu-i nici iarnă lungă/ Ci pururea suflare lină adie/ Din Ocean și mângâie pe oameni." Iar dacă ne-o spune Homer cu siguranță că așa și e...

SFÂRȘIT (relativ)

Nota redacției:
O revistă are, în mod logic, un program estetic propriu. În schimb tendința scriitorilor actuali – incitați de tehnica ultramodernă – este să trimită același text la cât mai multe publicații. Ceea ce nivelează peisajul revuistic până la omogenizarea totală. De aceea, îi anunțăm pe colaboratorii noștri că ***Argeș*** *nu publică decât texte originale, care nu au apărut inițial în volume, reviste etc., iar textele nu le primește decât în format electronic, cu diacritice.*

Număr ilustrat cu artă naivă românească.

Revista **ARGEȘ** poate fi procurată și prin comandă directă la sediu, cu plata ramburs, cheltuielile de expediție fiind suportate de către expeditor.

IMPORTANT! Vă puteți abona pentru anul 2018, costul abonamentului fiind de 42 lei/an.
Plata se face prin mandat poștal pe numele CRISTINA LINTESCU, Centrul Cultural Pitești, Casa Cărții, Pitești, O.P. 1, cod 110013. Tel./fax: 0248/219976.

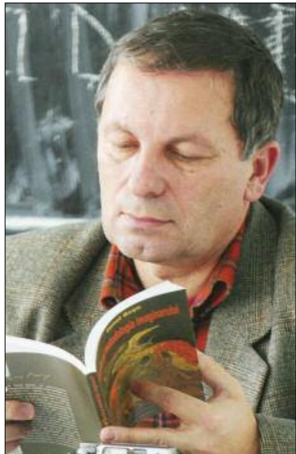
ARGEȘ
- **Revistă lunară de cultură**
- Apare sub egida **Consiliului Local**, a **Primăriei Pitești** și a **Uniunii Scriitorilor din România**
- Editată de **Centrul Cultural Pitești**
- Membră **ARIEL**

Senior editor: **CALINIC, Arhiepiscop al Argeșului și Muscelului**
Redactor-șef: **DUMITRU AUGUSTIN DOMAN** (augustindoman@yahoo.com, http://www.blogdoman.blogspot.com)
Consilier editorial: **NICOLAE OPREA**
Redactori: **MARIANA ȘENILĂ-VASILIU, MIRCEA BÂRSILĂ, AUREL SIBICEANU**
Tehnoredactor: **SIMONA FUSARU**

Redacția: Pitești, Casa Cărții, Centrul Cultural Pitești;
http: www.centrul-cultural-pitesti.ro;
tel./fax: 0248/219976
ISSN: 1221-2350
Tiparul executat la SC Argeșul liber SA
ARG PRESS

actualitate

Mihai Barbu

Acasă la Domenikos Theotokopoulos, în Creta sa natală

„Dacă te-ai fi putut întrupa iar, părinte, ți-aș fi adus în dar miere, brânză, portocale din Creta și pe Haridhemos, faimosul lăutar cu un fir de busuioc la ureche, să-ți cânte mantinada care îți plăcea atât de mult: *Cârma la prova, orice va fi crede în tine/ Cui îi pasă de tine, la rău și la bine?/ Fă-ți datoria, împlinește-o, ia cârma și, fără teamă,/ Dăruiește-ți tinerețea fără nici o lacrimă./ Sunt fiul fulgerului, nepotul tunetului./ Tun și fulger și când vreau arunc grindina.*" (Lui El Greco/ Nikos Kazantzkis)

El Greco și Kazantzakis sunt cretanii emblematici pentru care merită orice efort ca să-i vizitezi acasă la ei. Spre sfârșitul vieții, scriitorul cretan simte nevoia de a face un *Raport către El Greco,* celălalt mare cretan care a cunoscut faima la Toledo. „Nu este o autobiografie pentru că viața mea personală poate avea oarecare valoare numai pentru mine, pentru nimeni altcineva. Singura valoare pe care i-o recunosc este efortul de a urca pas cu pas spre punctul cel mai înalt spre care puterea și încăpățânarea m-au condus.

reportaj

23 august, petrecut într-o Seară cretană

Când am ajuns la resortul din Rethimo Beach, ghidul nostru ne-a dat întâlnire pentru a doua zi, la 10:40 dimineața, în holul hotelului. D-ra Tatiana Potoroacă, o studentă din Chișinău, ne-a prezentat, imediat, programul de excursii pentru săptămâna care urma s-o petrecem în Creta. Ziua și excursia. Oferta era bogată și pe toate gusturile. O seară cretană, o croazieră în Laguna Balos și insula Gramvusa, o deplasare în Santorini (cu vaporul sau cu avionul), o alta în canionul Samaria, o ieșire la Elafonisi și o bălăceală pe cinste la Water City. Mai era prevăzută și o vizită la Palatul lui Minos din Knosos și la Muzeul de Arheologie din Heraklion. Ni s-a atras atenția că "excursiile de grup au loc dacă sunt mai mult de 20 de persoane iar excursiile mini VIP se fac și cu 10 persoane". Deasemenea, „nu se poate înregistra de către transportul de excursii anumite locuri dorite în afară de acelea care sunt după programă". Seara cretană era prevăzută să aibă loc chiar de 23 august așa că ni s-a părut interesant ca fosta noastră zi națională s-o sărbătorim într-un fel atipic. S-a nimerit că în marea sală de la intrarea în canionul Patsos și din apropierea peșterii Sfântului Antoniu să fim cu mult peste 20 de persoane. Să tot fi fost câteva sute... Fiecare ghid a adus câte un autocar cu turiști de la resorturile unde era repartizat. A rezultat un „melting pot" cu ruși, polonezi, nemți, moldoveni și români, adică oameni din fostul lagăr comunist care știau, în principiu, despre ce sărbătoare era vorba. Toți am fost primiți cu bucurie de familia care administra, din tată-n fiu, această afacere. La intrare am fost îmbiați cu brânză graviera și tirozufi, (una mai tare și alta mai moale), și cu mizedra, brânza cea proaspăt scoasă de pe foc. Bărbații au băut raki iar doamnele și domnișoarele s-au desfătat cu un lichior colorat ce aducea cu irizațiile pământului cretan. Sarea și piperul serii a fost, însă, Gheorghios Mazurakis care a cântat, acompaniat de o liră cretană și de formația sa, vreo trei ore fără întrerupere. Dansatorii au invitat la joc oaspeții și nimeni nu a mai așteptat, cu sufletul la gură, mieii perpeliți, pe îndelete, la un cuptor de lemne. A fost ca odinioară la 23 august când, după tradiționala defilare, erau motive nimerite de cântec, joc și voie bună. Au lipsit motivat, la apel, doar micii și berea. Toată lumea a băut retzina iar copiii coca cola. A doua excursie la care ne-am înscris a fost cea care ne promitea că o să ne debarce chiar în locul în care se întâlneau trei mări: Marea Cretei, Marea Libiei și Marea Egee și unde, pe plaje, nisipul era roz. Fantezia grecilor în a vinde iluzii e neîntrecută. În insula Balos nu era nimic spectaculos care să ne justifice iluzia. Noi ne făcuserăm socoteala că vom avea parte de un spectacol magnific ce ținea de încleștarea mărilor care scăldau coastele Cretei. Nici vorbă de așa ceva. Erau niște ape joase și liniștite, resemnate parcă de faptul că destinul le-a făcut să se întâlnească undeva, cândva, deși era evident că n-aveau nici un chef să o facă. Pe insula Granvusa era, în vârful ei, o cetate a pirațilorpe care toată lumea a vrut s-o cerceteze, pas cu pas. A fost o probă de rezistență fizică ce făcea bine celor aflați în luptă cu kilogramele depuse, în programul all inclusive, ca niște colaci de salvare în jurul pântecelor gata să explodeze. Plaja era strâmtă, cactușii erau peste tot (dar nu aveau fructe) iar peisajul de un albastru infinit era spart doar de epava ruginită a unui vapor eșuat. Așa ne-am amintit noi de Costinești și de o tinerețe cam de mult pierdută. La Santorini i-am lăsat pe ruși să se înscrie. Prețul piperat, 170 euro - cu avionul, 140 - cu vaporul, era fix pe măsura lor imperială.

Cu mini Citroen-ul, în căutarea supremilor cretani

„D-ra Tatiana, am vrea să ne înscriem și la excursia pe care o faceți la Knosos. Suntem, deja, patru români care vor să vadă Palatul lui Minos..." „Mă tem că nu se poate. De doi ani de când sunt ghid la *Mouzenidis Travel* n-am reușit niciodată să fac un grup de 20 de oameni care să-și dorească să meargă la Knosos. Ultima dată când am propus această excursie, mi-au zis că dacă le mai vorbesc de pietre, se scoală de pe scaune și mă lasă să vorbesc singură. Așa că vă spun sincer că nu cred că voi putea organiza această excursie". „Și eu pentru ce am mai venit în Creta?", m-am întrebat eu în sinea mea. Dacă la Knosos nu voi putea ajunge, despre Muzeul Kazantzakis (aflat la vreo 15 km de Palat) nici nu mai putea fi vorba. Am zburat până-n Creta doar pentru niște mese îmbelșugate, un soare aprig ca-n cuptorul unde grecii-și perpeleau miei, o mare podită cu pietre, care mai plate, care mai ascuțite, ce te însoțeau până hăt departe și un nisip adunat într-o fâșie de țărm lat cât o eșarfă grecească? O piscină cu apă albastră puteam găsi și acasă... Dezamăgirea mea era evidentă dar dra Tatiana din Chișinău îmi redă speranța. Cine constatat că sângele apă a studiat, cu siguranță, chestiunea și în Creta, leagănul civilizației europene. „De ce nu închiriați o mașină și într-o zi le puteți vizita pe toate? Un Citroen mic costă 41 de euro pe zi. Rezervorul e plin și la întoarcere completați cu cât ați consumat. Eu o să vă descarc o aplicație off line care vă va ajuta să ajungeți la destinație fără probleme..." Am bătut palma și duminică dimineața, la ora 9, eram la volan. L-am avut în dreapta pe amicul meu, ing. Tiberiu Benea, care a fost un copilot pe cinste. Dacă tot eram într-o mașină franțuzească ne-am propus, ca niște cavaleri, s-o conducem peste tot. La Fodele, să vedem muzeul din satul în unde s-a născut Domenikos Theotokopoulos zis El Greco, la mormântul lui Nikos Kazantzakis din Heraklion, la Knossos și la Myrtia, locul unde a văzut lumina zilei părintele (literar) al lui Zorba grecul, acolo unde grecii i-au dedicat un muzeu pe cinste. Nici la Fodele, nici la Myrtia nu ajungi ușor. Sunt localtăți cocoțate în vârfuri de munte, cu serpentine repetate, dar drumurile grecilor sunt bune și te îndeamnă să le urmezi fără zăbavă. El Greco și Kazantzakis sunt cretanii emblematici pentru care merită orice efort ca să-i vizitezi acasă la ei. Spre sfârșitul vieții, scriitorul cretan simte nevoia de a face un *Raport către El Greco*, celălalt mare cretan care a cunoscut faima la Toledo. „Nu este o autobiografie pentru că viața mea personală poate avea oarecare valoare numai pentru mine, pentru nimeni altcineva. Singura valoare pe care i-o recunosc este efortul de a urca pas cu pas spre punctul cel mai înalt spre care puterea și încăpățânarea m-au condus. Piscul pe care arbitrar l-am numit *Privirea cretană*. Îmi rechem amintirile, îmi adun viața spulberată în cele patru vânturi: stau ca un soldat în fața generalului meu și-mi prezint raportul lui El Greco; pentru că și el e plămădit din același pământ cretan ca și mine și mă înțelege mai bine decât orice alt luptător care trăiește sau a trăit".

Creta, o privire de dincolo de resorturile estivale cu foarte multe stele

Vara, Creta este o combinație de munți pleșuvi și cărămizii la culoare, dealuri pământii, arbuști uscați, praf, drumuri care le dau ocol înălțimilor ca niște anaconde perfide ce sugrumă totul în cale și de niște mări (trei la număr) ce par pictate într-un albastrul ireal. Așa cum există un albastru de Voroneț, o perioadă albastră în pânzele lui Picasso, un albastru mural propriu pictorului Sabin Bălașa, albastrul de Creta e o evidență estivală ce nu poate fi contestată. Cretani susțin că primăvara insula lor pustie se transformă, ca prin minune, într-un colț de rai. Atunci prind viață tamariscul, stejarul, castanul, pinul, chiparosul și palmierul cretan. Platanul este veșnic verde, la fel ca și măslinul (Olea Europea) care dă uleiul cel mai faimos din toată Grecia. Râul Pantomantris, care străbate satul Fodele (cu 500 de rezidenți permanenți), întreține, pe malurile lui abrupte, lămâi, portocali, rodiile, smochinii, merii și o seamă de plante cu o abudență floricolă de neimaginat în altă parte a lumii. E vorba de variantele alb, roz și violet ale ciclamenului cretan, de crinul de mare, de orhideea cuadripunctata, de anemonele, de irișii cretani și de leandrii ce străjuiesc, de la înălțimea unui stat de om, ca niște vajnici soldați cretani aproape toate drumurile lor prăfuite și toropite de o căldură greu de suportat. Primăvara se îțesc din pământul arid al insulei cimbrul, salviile, rozmarinul și tufa de foc (după care se dau în vânt caprele când le este rău sau când sunt rănite). Oamenii ajung greu la aceste tufe (dictamo - în greacă, erondas - în cretană), bune pentru stomacuri deranjate, pentru că ele sunt sălbatice și cresc doar pe niște stânci abrupte. Mult mai la îndemână sunt tufele de argint cretan și planta sfântă-n denumire, Jerusalem sage. Cerealele, fructele, vinul și măslinele sunt roadele pământului cretan. Ierburile Cretei, bune și-n bucătărie și-n farmacie, sunt frăsinelul, măghiranul, șovârful, salvia trilibată (facsomilia), malotira cea bună la toate, cimbrul și cimbrișorul. Cultura măslinului e prioritară. Legenda spune că el s-ar fi născut în Creta, la izvoarele Tritonului. Măslinul cretan e și sălbatic (argulidi) și cultivat (mourella) dar țăranul a avut grijă ca, în timp, să-i altoiască pe cei sălbatici și să-i facă măslini de cultură. Doar migdalul are o misiune dublă pe pământ. Kazantzakis a descoperit asta pe când a fost pelerin în Sfântul Munte Athos: „I-am spus migdalului/ Frate, vorbește-mi despre Dumnezeu/ Și migdalul a înflorit!" Pe vremea lui El Greco pentru vopsit, sătenii lui adunau rezeda și drobușorul, stânjenelul cretan, narcisele, măcrișul și gogoașa de ristic. Acum ei nu-și mai bat capul cu aceste îndeletniciri perimate. Totul vine de-a gata din îndepărtata Chină. Prosoapele viu colorate de pe plajele Cretei, mătăsurile și tricourile din magazinele de suveniruri au un furnizor unic. Restul sunt doar comercianți care mută marfa și banii, de colo colo.

(continuare în p. 31)